

EROISYYTTÄ JÄLJITTÄMÄSSÄ

Diskurssianalyttinen tutkimus eroisyyskeskustelusta Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa

HAKANEN LINDA
Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Sosiaalityön pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2015

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

HAKANEN, LINDA: Eroisyyttä jäljittämässä. Diskurssianalyttinen tutkimus eroisyysskeskustelusta Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa.

Pro gradu -tutkielma, 72 s., 3 liites.

Sosiaalityö

Ohjaajat: Hannele Forsberg ja Tarja Vierula

Toukokuu 2015

Tämän pro gradu -tutkielman aiheena on eroisyysskeskustelu ja siihen liittyvä viranomaistahoa koskeva puhe sanomalehden mielipidekirjoituksissa. Tutkielman tarkoituksena on selvittää, millaisia diskursseja eron jälkeisestä isyydestä tuotetaan Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa ja millaisia diskursseja viranomaistahosta rakennetaan tämän keskustelun yhteydessä. Myös medialla on tässä tutkielmassa keskeinen rooli, sillä tutkittava ilmiö rakentuu siellä käydyssä keskustelussa ja tulee sen kautta näkyväksi.

Tutkielman teoreettinen viitekehys pohjautuu sosiaaliseen konstruktionismiin. Lähtökohtana on ajatus siitä, että mielipidekirjoituksissa tuotetaan sosiaalista todellisuutta kielen avulla. Tutkielman aineisto on kerätty Helsingin Sanomien digilehden arkistosta vuosilta 2000–2011. Aineisto koostuu yhteensä 74 mielipidekirjoituksesta. Aineisto on analysoitu diskurssianalyysin avulla, joka nojaa sosiaalisen konstruktionismin perinteeseen.

Diskurssianalyysin tuloksena eroisyys merkityksellistyy kahden vallitsevan puhettavan, (1) aktiivisen ja (2) heikon isyyden diskurssin kautta. Aktiivisen isyyden päädiskurssin alta on löydettävissä kolme tarkempaa puhetapaa, jotka on nimetty niiden keskeisiä sisältöjä kuvaavasti lapsen edun kautta määrittyvän isyyden, läsnä olevan ja vastuuntuntoisen isän sekä selviytyjä-isän diskursseiksi. Heikon isyyden diskurssista on paikallistettavissa kolme tarkempaa aladiskurssia, syrjäytetty ja näkymätön isä, äidin tuottama heikko isyys sekä ongelman kautta määrittyvä isyys. Eroisyysskeskustelun yhteydessä myös viranomaistahoa koskeva puhe rakentuu kahden vallalla olevan diskurssin, (1) arvioivan ja (2) ymmärtävän puhettavan avulla. Arvioivan diskurssin alta voidaan hahmottaa asenteellista ja kyseenalaistavaa puhetta, kun taas ymmärtävä diskurssi tarkentuu viranomaistahoa puoltavalla ja neuvovalla puheella. Tutkimus tuo esiin joukon toisiinsa kietoutuneita puhetapoja, joilla eroisyyttä ja eroon liittyvää viranomaistahoa ilmiöinä tuotetaan ja uusinnetaan.

Johtopäätöksissä todetaan, että eroisyyttä tuotetaan Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa moniäänisesti ja monella eri tavalla. Aineiston pohjalta määrittyvä todellisuus eroisyyden ilmiöstä on sekä perinteistä isyyttä ylläpitävä että uutta isyyttä luova. Perinteisen elättäjäisän rinnalle on noussut huolta kantava ja välittävä, lapsen etua ajatteleva eroisä. Monilla isyyteen liittyvillä ongelmakohdilla ei katsota olevan merkitystä niin kauan, kun vanhemmat elävät yhdessä tai ovat sovussa eron jälkeen. Eroisien ongelmien taustalla voidaan ainakin osittain nähdä yhteiskunnan miehille epäedulliset rakenteet avioeron yhteydessä. Tässä tutkimuksessa viranomaistaho rakentuu sekä eroisyyttä tukevaksi että tätä heikentäväksi ilmiöksi. Tästä syystä viranomaistahon voidaan nähdä vaikuttavan eron jälkeiseen isyyteen sekä siihen, miten se ilmiönä nähdään.

Avainsanat: isyys, avioero, viranomaiset, sosiaalinen konstruktionismi, diskurssianalyysi, mielipidekirjoitukset

UNIVERSITY OF TAMPERE
School of Social Sciences and Humanities

HAKANEN, LINDA: Tracing post-divorce fatherhood. A discourse analytical study of the discussion concerning divorced fathers in the opinion pieces of Helsingin Sanomat newspaper.

Master's Thesis, 72 pages, 3 appendix pages

Social Work

Supervisors: Hannele Forsberg and Tarja Vierula

May 2015

The subject of this master's thesis is the discussion concerning divorced fathers in the opinion pieces published in Helsingin Sanomat newspaper. The purpose of this thesis is to study what sort of discourses are produced about post-divorce fatherhood in the opinion pieces, and what sort of discourses are created about the authorities involved in this discussion. In addition, media plays a central role in this thesis as the studied phenomenon is constructed in the newspaper context, in which it becomes visible to the public.

Theoretical framework of this thesis is based on social constructionism. The starting point of this study is the idea that social reality is constructed through the language in the opinion pieces of the newspaper. The data has been collected from the digital archive of Helsingin Sanomat newspaper and it is consisted of 74 opinion pieces published between years 2000 and 2011. The data has been analyzed using discourse analysis, basis of which lies in the tradition of social constructionism.

Based on the analysis post-divorce fatherhood is found to manifest itself through two predominant discourses: (1) active and (2) weak fatherhood. There can be found three sub-discourses within the active discourse of fatherhood. These sub-discourses are labeled according to their central contents: the discourse of fatherhood defined by the benefit of the child, the discourse of attending and responsible father and the discourse of survivor father. Under the discourse of weak fatherhood three more exact discourses can be found. The discourses are: displaced and invisible father, weak fatherhood produced by the mothers and fatherhood defined by a problematic feature. Related to post-divorce fatherhood, the discussion considering the authorities is based on two main discourses, (1) the evaluative and (2) the compassionate manner of speaking. There are prejudiced and sceptical sub-discourses under the evaluative discourse, whereas the compassionate discourse is comprised of the supportive and the advising discourse. The study reveals a group of intertwined discourses, which create and renew the phenomena of post-divorce fatherhood and the authorities involved.

As noted in the conclusion post-divorce fatherhood is produced in a multi-voiced manner and in many different ways. Post-divorce fatherhood defined by the data both maintains the traditional fatherhood and creates new forms of fatherhood. A caring divorced father who considers the best benefit of the child has evolved beside the traditional provider-father. Many of the problems concerning the fatherhood are regarded as meaningless when the parents are still married or are on good terms with each other after the divorce. The problems of the divorced fathers are considered to be caused partly by the societal structures that are disadvantageous for the men. In this study the authorities seem to both support and weaken the post-divorce fatherhood. Thus, the authorities can have an impact on post-divorce fatherhood and how it is perceived.

Keywords: fatherhood, divorce, authorities, social constructionism, discourse analysis, opinion pieces

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KESKUSTELUA ISYYDESTÄ JA AVIOEROSTA.....	4
2.1 Isyys ja siinä tapahtuneet muutokset	4
2.2 Eron jälkeinen isyys	5
2.3 Eroisänä viranomaiskohtauksissa.....	8
2.4 Eroisyys pro gradu- ja väitöskirjatutkimuksissa	11
3 TEOREETTIS-METODOLOGINEN VIITEKEHYS.....	15
3.1 Todellisuus rakentuu sosiaalisesti	15
3.2 Sanomalehden mielipidekirjoitukset sosiaalista todellisuutta rakentamassa	16
3.3 Diskurssianalyysi ja sen lähtökohdat	18
3.3.1 Diskurssin määrittelyä	20
4 TUTKIMUKSEN TEHTÄVÄ, AINEISTO JA ANALYYSI.....	22
4.1 Tutkimuskysymykset.....	22
4.2 Helsingin Sanomien mielipidekirjoitukset aineistona	22
4.3 Analyysin toteutus	25
4.4 Tutkimuseettiset seikat	27
5 EROISYYDEN DISKURSSIT SANOMALEHDEN MIELIPIDEKIRJOITUKSISSA.....	29
5.1 Aktiivisen isyyden diskurssi.....	29
5.1.1 Lapsen edun kautta määrittyvä isyys.....	30
5.1.2 Läsä oleva ja vastuuntuntoinen isä	33
5.1.3 Selviytyjä-isä	36
5.2 Heikon isyyden diskurssi.....	38
5.2.1 Syrjäytetty ja näkymätön isä.....	38
5.2.2 Äidin tuottama heikko isyys	40
5.2.3 Ongelman kautta määrittyvä isyys.....	42
6 VIRANOMAISTAHOA KOSKEVAT DISKURSSIT EROISYYSKESKUSTELUSSA.....	47
6.1 Arvioiva diskurssi.....	47
6.1.1 Asenteellinen puhe.....	47
6.1.2 Kyseenalaistava puhe.....	48
6.2 Ymmärtävä diskurssi.....	54
6.2.1 Puoltava puhe.....	54
6.2.2 Neuvova puhe	56
7 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	60
LÄHTEET.....	67
LIITTEET	73

1 JOHDANTO

Kiinnostuin eroisyydestä aiheena keväällä 2010 nähtyäni Miessakit ry:n eroryhmän näytelmän *Noin seitsemän eroa*, jossa seitsemän eroisää nousi lavalle tarkastelemaan avioeroa miehen ja isän näkökulmasta. Erilaisista avioeroon liittyvistä tunnetiloista ja sosiaalityön asiakkuuden kokemuksista syntynyt näytelmä sai minut mietteliääksi. Tutustuessani aihealueeseeni ensimmäistä kertaa vuonna 2011 havahduin yllättävään asiaan: Helsingin Sanomista niin kuin muistakin lehdistä löytyi paljon kirjoituksia, jotka sävyiltään viestivät isän oikeuksien peräämisestä. Neutraali uutisointi oli saanut rinnalleen myös poliittisesti latautuneita kirjoituksia. Samaan aikaan lehtien mielipidesivuilla julkaistiin yhä enemmän kärjekkäitä kannanottoja perheestä, isyydestä ja äitiydestä ja niihin liittyvistä asioista. Huomasin, että muuallakin mediassa viesti oli samankaltainen. Mediassa toisinaan kiivaanakin käydyn keskustelun kautta piirtyy esiin kuva isästä, joka kokee jäävänsä sivulliseksi perhettä ja lasta koskevissa asioissa.

Julkisessa keskustelussa on pohdittu erityisesti isän asemaa lapsen huoltajuusasioissa. Keskustelussa isän rooli nähdään monesti altavastajaan ja esimerkiksi avio- tai avoeron yhteydessä lapsen huoltajuus myönnetään useimmiten lapsen äidille, vaikka isä olisi yhtä halukas tähän tehtävään. Raija Julkusen (2003, 383) mukaan isät ja äidit tuottavat todellisuudesta erilaisia versioita. Miesten näkökulmasta heitä vastassa on äitien, sosiaalityön naisammattilaisten, äitimyytin ja sukupuolistereotyyppien rintama, joka määrittelee äidit ensisijaisiksi ja läsnä oleviksi ja isät toissijaisiksi viikonloppuvanhemmiksi. Toisaalta Hannele Forsbergin (1995, 136–140) mukaan äitien näkökulmasta sosiaalityöntekijät pyrkivät kaikin tavoin säilyttämään isän ja lapsen suhteen, isän oikeuden lapseen ja lapsen oikeuden isään silloinkin, kun äidit pitävät suhdetta uhkaavana.

On selvää, että viranomaiset, etenkin sosiaalityöntekijät, kohtaavat työssään kirjon erilaisia asiakkaita. Asiakkaina olevien isien taustat ovat keskenään hyvin erilaiset. Asiakkaina voi olla avio- tai avoeron vuoksi lapsistaan erossa asuvia isiä, yksinhuoltajia, elatusvelvollisia tai esimerkiksi avioeroa suunnittelevia isiä. Sosiaalityön asiakaskunnan perhejärjestelyt ja ongelmat ovat kirjavia. Tämä leimaa osaltaan myös isyydestä käytyä keskustelua. (Forsberg 1995, 135.) Sarah Banksin (1995) mukaan työntekijä-asiakassuhteessa tulee kuitenkin aina huomioida asiakkaan ainutlaatuisuus työskentelyn lähtökohtana. Määrätietoisien tunteiden ilmaisun, hallitun emotionaalisen osallistumisen ja tuomitsemattomuuden tulisi olla läsnä työn käytänteissä, asiakkaan itsemääräämisoikeuden tunnustamista ja luottamuksellisuutta unohtamatta. (Mt., 26–27.) Nämä

käsitteet saavat sisältönsä viranomaisen ja asiakkaan kohtaamisissa ja suhteessa siihen, miten niitä luodaan ja työstetään yhteiskunnallisissa keskusteluissa.

Havaintoni Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa käydystä keskustelusta isyyteen, avioeroon sekä isien ja viranomaistahon suhteeseen liittyen on se ilmiö, jota lähdin työssäni tutkimaan. Tarkastelen, millaisia merkityksiä eroisuudelle annetaan ja miten viranomaistahosta puhutaan sen yhteydessä Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa 2000-luvulla. Olen rajannut aineistoni vuosina 2000–2011 Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa käytyyn eroisuuskusteluun, jolloin eroisuus-aiheinen keskustelu oli mediassa vilkkaimmillaan. Medialla on tutkittavan aiheen kannalta tärkeä merkitys, sillä se on tuonut ilmiön julkisuuteen. Riitta Jallinoja (2006) toteaa omassa tutkimuksessaan, että media havahduttaa huomaamaan ympärillä olevia ilmiöitä ja näin tapahtuu erityisesti silloin, kun media antaa asialle paljon tilaa, joko yhdellä kerralla tai pidemmän ajan kuluessa. Kun asia tulee yleisölle tutuksi, se voi alkaa jopa kiinnostaa. Mediajulkisuus on merkittävää myös siksi, että se tuo esiin ihmiset, jotka syystä tai toisesta kuuluvat tuon asian piiriin. Se voi tuoda esiin tutkijat, poliitikot, virkamiehet, järjestöt ja kansalaiset. Näiden kanssa media rakentaa yhteistä puhetta. Mediaa voidaan siis pitää näyttämönä, jolle toimijat tulevat lausumaan jotain esillä olevasta asiasta. (Mt., 10.) Eroisuuskustelua voidaan pitää yhtenä tällaisena esille nostettavana aiheena.

Tutkielmani keskiössä ovat mielipidekirjoittelun kohteena olevat eronneet, joko avio- tai avoeron läpikäyneet, isät. Käytän tutkielmassani eronneista isistä käsitettä eroisä tai laajemmin isyydestä puhuttaessa käsitettä eroisuus. Vaikka eroisuus käsitteenä ei olekaan vakiintunut asiansanaksi, näkee sitä paljon käytettävän esimerkiksi lehtikirjoittelussa ja sosiaalisessa mediassa. Kaikki eronneet isät eivät myöskään ole etä-isiä etävanhemman roolissa, joka osaltaan vaikutti eroisä -käsitteen käyttöönottoon tässä tutkielmassa. Tutkielmassani sitoudun siihen isyyden käsitteen sisällölliseen määrittelyyn, joka työni teoreettisessa taustoituksessa ja analyysini tuloksena muodostuneissa merkityksissä eron jälkeisestä isyydestä tuodaan esiin. Isätoimikunnan mietinnön (1999, 78) mukaan isyyttä ja isä koskeva tutkimustraditio oli ennen 2000-lukua Suomessa vielä melko nuorta ja tehdyt tutkimukset hajautuivat monelle eri tieteenalalle. Soveltavia ja käytännönläheisiä selvityksiä isyydestä on tehty erityisesti sosiaalitoimen, perhetyön sekä neuvolatyön piirissä (esim. Eräranta 2006; Forsberg 1994; 1995; Keskinen 2005; Korpinen 2008; Vuori 2001). Tyypillistä tällaisille tutkimuksille on se, että isyyteen kiinnitetään huomiota jonkin parisuhdetta tai perhettä kohdanneen ongelmatilanteen yhteydessä. Eroisyyttä on tutkittu lähinnä uusperheyden, yhteishuoltajavanhemmuuden, huolto- ja tapaamisriitojen, väkivallan sekä sukupuolitutkimuksen

yhteydessä (esim. Broberg 2010; Hautanen 2010; Hokkanen 2005; Karttunen 2010; Korpinen 2008; Vuori 2001). Juuri tällainen 'kurjuustutkimus' on ollut miestutkimusaiheiden vallitseva suuntaus; arkielämän toimijana miestä on tutkittu paljon vähemmän. Tutkimusaiheeni ja aineistoni valintaan vaikutti paljolti se, ettei tutkimuskentällä ole etsintöjeni mukaan juurikaan tarkasteltu eroisyyden ilmiötä sanomalehtikirjoittelun ja mielipidekirjoitusten kautta.

Yhteiskunnalliset muutokset ovat vaikuttaneet perheeseen, sen muotoihin ja dynamiikkaan tavalla, joka on pakottanut niin miehet kuin naisetkin miettimään omaa vanhemmuuttaan uudelleen. Avioero ei ole mikään uusi ilmiö, mutta yhdistyneenä muuttuneisiin käsityksiin sukupuolirooleista, kokonaisuus on enemmän kuin osiensa summa: perinteinen isyys on saanut rinnalleen uusia muotoja ja tapoja toteuttaa isyyttä. Tätäkin taustaa vasten kiinnostuin eroisyyden olemuksesta. Tutkielmani tuo siis välillisesti esiin myös sukupuolen. Vaikka sukupuoleen liittyvät oletukset voivat olla vaikeasti tavoitettavissa, ne eivät ole merkityksettömiä (Kuronen ym. 2004, 8). Jo sosiaalityön lähtökohtana on asiakkaan arvostava kohtaaminen ja sukupuolten tasavertainen kohtelu. Naisten ja miesten, äitien ja isien, muodollisia oikeuksia tulee edistää yhdenvertaiseen suuntaan. Ilman asian tunnistamista sukupuolten yhteiskunnallinen tasa-arvoistuminen voi olla hankalaa. Tutkielmani aihe koskettaa eroisyyden kautta myös perhettä, vanhemmuutta ja lapsia.

Tutkielmani rakentuu perinteisen tutkimusraportin tapaan, joka alkaa teoreettisesta katsauksesta jatkuen metodilukuihin ja edelleen empiiriseen osuuteen. Luku kaksi jakautuu kolmeen teoreettiseen alalukuun, joista ensimmäisessä käsittelen isyyttä ja siinä tapahtuneita muutoksia. Toisessa alaluvussa keskityn eron jälkeiseen isyyteen aikaisempien tutkimusten valossa. Kolmas alaluku sitoo isyyden asiakkuuteen ja sosiaalityön käytäntöihin avio- tai avoeron kohdatessa. Neljännessä alaluvussa tarkastelen eroisyyttä pro gradu- ja väitöskirjatutkimuksissa. Luvussa kolme lähestyn tutkielmani teoreettis-metodologista viitekehystä avaamalla sosiaalisen konstruktionismin lähtökohtia ja tarkastelemalla mielipidekirjoituksia sosiaalisen todellisuuden rakentajana. Esittelen myös diskurssianalyysiä käyttämänäni analyysimenetelmänä. Luku neljä käsittelee tutkimukseni toteuttamisen vaiheita kuvaten tutkimuskysymykseni, aineistoni ja sen analysoinnin vaiheet. Luvuissa viisi ja kuusi tarkastelen analyysini tuloksia mielipidekirjoituksista löytämäni diskurssien valossa. Tutkielmani päättyy lukuun johtopäätöksistä.

2 KESKUSTELUA ISYYDESTÄ JA AVIOEROSTA

2.1 Isyys ja siinä tapahtuneet muutokset

Perheasiiantuntijat ja -ammattilaiset ovat viime vuosikymmenten kuluessa kiinnittäneet yhä enemmän huomiota isiin ja isyyteen. Miesten vanhemmuuden tukemisesta on tullut tärkeä tavoite niin kasvatuksen, sosiaalityön kuin terveydenhoidonkin piirissä. (Esim. Forsberg 1994; 1995; Kolehmainen & Aalto 2004; Vuori 2001; 2004.) Myös lainsäädännössä aiemmin vain äitiyttä määritelleet lait on muutettu sukupuolineutraaleiksi vanhempien oikeuksia ja velvollisuuksia koskeviksi laeiksi (Vuori 2004, 47). Viime vuosikymmeninä isien oma ääni, niin tutkimus- kuin populaarikirjallisuudessa, on alkanut kuulua yhä vahvempana. Ainakin erilaisten lehtijuttujen sekä miessakkien ja isille ja lapsille suunnattujen tapahtumien perusteella näyttää siltä, että miehet ovat entistä kiinnostuneempia jakamaan kokemuksiaan ja tuntemuksiaan isyyteen liittyvissä asioissa (Heinonen 2006, 7).

Isyys on yksi niistä tekijöistä, joilla mieheyttä määritellään. Se on monitasoinen ja tilannesidonnainen ilmiö, joka voidaan nähdä historiallisena, sosiaalisena ja kulttuurisena ilmiönä, ei vain biologisena. Isyyttä tuotetaan päivittäin sukupuolten välisissä suhteissa, isyyden käytännöissä ja isyydestä puhuttaessa. (Kolehmainen & Aalto 2004, 13.) Täten isyyden voidaan nähdä olevan myös aika- ja paikkasidonnaista. Tämä perustuu sosiokonstruktionistiseen näkemykseen siitä, että todellisuus rakentuu sosiaalisesti yksilön ja maailman toimiessa jatkuvassa vuorovaikutuksessa (Berger & Luckmann 1994, 74). Vanhemmuutta, niin isyyttä kuin äitiyttä, tehdään ja niistä neuvotellaan vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, jolloin niiden voidaan sanoa olevan sosiaalinen konstruktio (Ambert 1994, 530). Isyyttä värittää isyyden yhteiskunnallinen ja kulttuurinen arvo- ja asenneilmasto. Aiemmin isyys nähtiin äitiyteen verrattuna rajallisena ja rajoitettuna, johon tuli puuttua ja jota tuli ohjata. Isien kykyyn toimia luonnostaan vanhempana ja kasvattajana ei luotettu, sillä vanhemmuuden uskottiin vaativan naisellisia vaistoja tai ainakin sellaista herkkyyttä ja sensitiivisyyttä, joita miehiltä ei löytynyt. (Vuori 2001, 357.) Vanhemmuuden tasa-arvovaatimukset ovat kuitenkin laajentaneet sekä naisten että miesten toimintakenttiä (Day & Lamb 2004, 2). Jaetusta vanhemmuudesta on tullut ideaali, joka on sekä asiantuntijoiden että vanhempien tavoitteena (Vuori 2001, 19). Traditioita, itsestäänselvyyksiä ja luonnollisena pidettyjä ilmiöitä on alettu kyseenalaistaa ja tarjota tilalle vaihtoehtoisia malleja vanhemmuudesta, jossa erilaiset isyydet saavat elää rinnakkain (Mykkänen 2010, 11).

Jouko Huttunen (2001, 149) on selvittänyt isyyden muutosta ja toteaa isyyden olevan tänä päivänä niin moniäänistä, että nykypäivän mies on isyytensä kanssa ymmällään. 2000-luvun vaatimukset isyydelle ovat kaksijakoisia: miehiltä odotetaan sekä elättäjäyyttä että hoivaa (Paajanen 2006, 49, 95). Michael S. Kimmel (2004) näkee tässä muutoksessa mahdollisuuden. Hänen mukaansa miehet ovat vasta pikkuhiljaa ymmärtämässä perinteisen maskuliinisuuden normien mukaan elämisen jättävän heidät tyytymättömiksi monella elämänalueella. Esimerkiksi monet tunteet ja kokemukset jäävät maskuliinisuuden normien mukaan kokematta, sillä niiden on katsottu kuuluvan naisten maailmaan. (Mt., 292–293.) Se, että miehet on perinteisesti nähty rationaalisina ja naiset tunneherkkinä – tai isät työssä kodin ulkopuolella ja äidit sen sisäpuolella – kuvaavat miehille ja naisille osoitettuja paikkoja ja toiminnan tapoja (Shields 2000, 9). Riitta Jallinoja (2006) on tutkinut perheen murrosta vuosituhannen taitteessa tarkastellen perheasiaa median valossa. Tutkijan mukaan Helsingin Sanomissa uuden isyyden ajatukset tulivat esiin, mutta eivät kovin painokkaasti. Eniten aiheesta keskusteltiin isyysloma-aiheen yhteydessä. Vaatimuksia isyysloman pidentämiseksi perusteltiin sillä, että isän ja lapsen välille tulisi muodostua emotionaalinen kiintymyssuhde, ja se syntyy, kun isä hoivaa lastaan pidempään. Helsingin Sanomien keskusteluissa isiä ei velvoitettu kuitenkaan jäämään kotiin samalla panoksella kuin äitejä, vaikka toki toiveita siihen suuntaan ilmeni. (Mt., 110.)

Puheessa jaetusta vanhemmuudesta sekä äidinhoivasta myös isä on päässyt keskiöön. Siinä miehiä kutsutaan laajentamaan entistä toimintapiiriään, mutta samalla heitä varoitetaan laajentamasta sitä liikaa. Isän ei ole syytä ryhtyä äidiksi äidin paikalle eikä syrjäyttää naista hoivaajan tehtävästä. Äitien keskeisyys lasten hoivan ja huolenpidon hallinnassa on muuttanut muotoaan, mutta se ei ole menettänyt merkitystään. (Vuori 2001, 356, 359.) Anna Seligsonin (2008, 37) mukaan isien tukemiseen neuvoloissa on alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota ja isiä kannustetaan pitämään perhevapaata. Isyyden voidaan ajatella muuttuneen myös muulla tavoin. Avioerot ovat yleistyneet ja useimmiten isä ei asu yhdessä lastensa kanssa. Ydinperheiden rinnalla ovat uusperheet ja mies voi olla isä lapselle, joka ei ole biologisesti hänen omansa. (Featherstone 2004, 144.)

2.2 Eron jälkeinen isyys

Parisuhteen katsotaan jäsentävän perheen elämää: mikäli parisuhde ei toimi, perhekin hajoaa (Broberg 2010, 16). Avioerojen luotettavan tilastoinnin alettua vuonna 1891 on avioerojen määrän

ja yleisyyden kasvu ollut yksi eniten keskustelua herättäneistä perhettä koskevista ilmiöistä (Nieminen 1993, 82). Tilastokeskuksen väestömuutostietojen mukaan vuonna 2013 avioerojen määrä lisääntyi, kun se oli kahtena edellisenä vuonna vähentynyt. Vuonna 2013 avioeroon päättyi 13766 avioliittoa, mikä oli 766 enemmän kuin vuotta aiemmin. (Sivilisäädyn muutokset 2014, 2.) Vuonna 2013 lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta vahvistettiin yli 46 000 sopimusta. Näissä sopimuksissa on sovittu lapsen huollosta 33 910 kertaa, tapaamisesta 21 161 ja asumisesta 18 183 kertaa. Huoltosopimuksista 93 prosentissa sovittiin yhteishuollosta, kuudessa prosentissa yksinhuollosta äidille ja vajaassa yhdessä prosentissa yksinhuollosta isälle. Vuonna 2013 isyyksiä vahvistettiin noin 23 500. (Lapsen elatus ja huolto 2014, 1.) Valtaosa, eli 82 prosenttia, asumissopimuksista tehdään edelleen äidin luona asumisesta. Asumissopimuksen lisäksi voidaan sopia myös vuoroasumisesta. Vuonna 2013 erillään asuvien vanhempien lapsen asumisesta, esimerkiksi vuoroviikoin vanhempiensa luona, sovittiin 2118 lapselle. Valtaosa vanhemmista sopii keskenään lapsen huoltoon ja tapaamisiin liittyvistä asioista. Ristiriitatilanteissa käräjäoikeus pyytää tarvittaessa sosiaaliviranomaiselta selvityksen perheen tilanteesta. Sosiaaliviranomaisen tekemä olosuhdeselvitys sisältää kertomuksen esimerkiksi kotikäynneistä ja lapsen mielipiteen selvittämisestä. Tällaisia selvityksiä tehtiin vuonna 2013 noin 1 200. (Mt., 3–4.) Monet eroisyyttä käsittelevät tai sivuavat tutkimukset liittyvät lapsen huolto- ja tapaamisriitoihin (esim. Hautanen 2010; Karttunen 2010; Korpinen 2008). Sekä äidit että isät voivat kokea tulleen syrjityiksi riitaisissa erotilanteissa, joissa joudutaan tekemään päätöksiä lapsen huollosta ja tapaamisesta (Nousiainen 2004, 72–75).

Eron jälkeistä isyyttä käsittelevät tutkimukset kuvaavat isän roolin jäävän erossa eräänlaiseksi vanhemmuuden statukseksi. Leena Autonen-Vaaranien artikkelissa (2012) avioero saa aikaan isyyttä koskevan moraalisen dilemman: puolisoista erotessa on ratkaistava, muuttavatko lapset samalla erilleen isästä vai äidistä (mt., 102). Lapsen asuminen eron jälkeen isän luona nähdään kulttuurisesti normaalista poikkeavaksi ratkaisuksi sen ollessa niin harvinaista. Jos lapsi asuu isän luona, siihen odotetaan liittyvän jokin erityinen syy, esimerkiksi äidin vaikeudet ottaa vastuuta lapsesta, mielenterveys- ja päihdeongelmat, liikkuva työ tai halu etsiä itseään. (Hokkanen 2005, 95–97; Huttunen 2001, 118.) Vanhemmuus voidaan siis yhä nähdä hyvin äitikeskeisenä. Jaana Vuori (2001) tuo esiin, että John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria vahvistaa tätä äitikeskeisyyttä korostamalla, että äidin ja lapsen suhde on lapsen myöhemmän kehityksen kannalta tärkeää ja erossaolo äidistä lapselle haitallista. Teorian mukaan äidin ja lapsen suhde menee isään ja muihin läheisiin nähden etusijalle. Tämä ajatusmalli on vaikuttanut myös sosiaali-, terveys- ja kasvatustyössä vahvistamaan äidin roolia vanhempana. (Mt., 125–126.)

Kirsti Kurki-Suonion (1999) tutkimuksessa lapsen huoltoa koskevassa oikeustieteellisessä kirjallisuudessa arvostellaan erityisesti äitien valta-asemaa eronneiden vanhempien lasten huollossa, koska sen katsotaan perustuvan sukupuolirooleihin liittyviin ennakkoluuloihin. Huolimatta sukupuolineutraalista lainsäädännöstä lapsen huoltoa koskevat käytännöt ovat selvästi sukupuolittuneita. Lasten päivittäinen hoito kuvataan äitien tehtävänä, ja tapaavat vanhemmat ovat yleensä viikonloppuisia. Tutkimuksen mukaan isät haluavat murtaa vanhoja rooliodotuksia vanhemmuudesta, mutta tämä on hankalaa. Kurki-Suonion aineiston valossa tuomioistuimien kuin lautakuntienkin katsotaan suosivan äitejä isien kustannuksella. Useimmiten lapset uskotaan äidille kuitenkin silloin, kun lapsen huoltoa koskeva sopimus perustuu vanhempien keskinäiseen sopimukseen. (Mt., 415–418, 420, 546.) Aineistosta nousi esiin, että isät eivät halunneet tulla syrjäytetyiksi lapsen huollosta vaan halusivat olla vaikuttamassa omaa lastaan koskevassa päätöksenteossa (mt., 544).

Eroavat miehet pelkäävät menettävänsä yhteyden lapseensa. He myös pelkäävät lapsen unohtavan hänet, koska lapsen erilaiset aikakäsitykset eivät välttämättä kohtaa aikuisen aikakäsitystä. (Hokkanen 2002, 127–133.) Sirpa Taskisen tekemän tutkimuksen (1994, 73) mukaan lapsen ja isän välisen yhteydenpidon puuttuminen oli suurin este miehen avioerosta selviytymiselle niillä miehillä, jotka juridisista tai muista syistä eivät saaneet tai voineet tavata lapsiaan niin usein kun halusivat. Yhteyden säilyttäminen muualla asuvaan vanhempaan on yleensä tärkeää myös lapsen hyvinvoinnin kannalta. Erillään asumisesta huolimatta isällä on merkittävä rooli lapsen kasvun ja kehityksen turvaajana, eikä isän merkitys lapsen elämässä eron jälkeen vähene. (Forssén & Haataja & Hakovirta 2009, 17.)

Mari Brobergin ja Mia Hakovirran (2009) mukaan eron jälkeen isän osallistumisella lapsen arkeen ja vanhempien yhteistyökykyisyydellä on yhteyttä lapsen hyvinvointiin. Vanhemmat, jotka eron jälkeen mahdollistavat lapsen suhteen säilymisen myös siihen vanhempaan, jonka luona lapsi ei asu, tukevat lasta sopeutumaan eron jälkeiseen elämään. Eron jälkeen monen vanhemman haasteena onkin toimiva yhteistyö ja jaettu vanhemmuus entisen puolison kanssa. (Mt., 139.) Tässä tehtävässä vanhemmat voivat tarvita yhteiskunnan tukea. Pirjo Paajasen (2003, 92) mukaan erityisesti miesten tukeminen on tärkeää, koska usein juuri isät kokevat lastensa menetyksen.

Eroisyyttä ja lapsia koskevien ratkaisujen oikeuttaminen on saanut myös kollektiivisia muotoja. Esimerkiksi Yhdysvalloissa, jossa miesaktivismi on voimakasta, on perustettu isien oikeuksien ryhmiä osana miesliikettä. Niiden yhtenä tehtävänä on parantaa isien asemaa avioerossa. (Autonen-

Vaaraniemi 2012, 112.) Myös Pohjoismaissa isyyden politiikat ovat vahvistuneet ajan saatossa (Vuori 2009, 63). Toisaalta isyyden tukemisen rinnalla on huomattu, että erotilanteissa miehet ovat hyvin vapaita päättämään siitä, millaisen suhteen he muodostavat lapsiinsa. Isyys voidaan nähdä henkilökohtaisena valintana ja isän oikeutena, kun taas äitiys yhteiskunnallisena velvollisuutena. (Nousiainen 2004, 71–72; Vuori 2009, 56–57.) Anna-Maija Castrén (2009) esittää, että eron jälkeen miehillä saattaa olla enemmän valinnanvaraa ja liikkumatilaa perhe- ja sukulaissuhteissa, niin vanhemmuudessa kuin sukulaisrooleissakin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että miehillä olisi eron jälkeen täydellinen vapaus toteuttaa vanhemmuuttaan haluamallaan tavalla. (Mt., 133.) Castrén tuo tutkimuksessaan esiin, että avioliiton päättyminen eroon lasten äidistä on ratkaiseva tekijä isän ja lapsen vähentyneen läheisyyden ja kasvaneen etäisyyden synnylle (mt., 122). Mari Antikaisen (2007) mukaan isän katoaminen on usein yhteydessä riitaisaan eroon, sopimusten raukeamiseen, miehen katkeruuteen ja tapaamisten vaikeutumiseen (mt., 86.) Antikainen tuo esiin, kuinka sosiaalityöntekijät ovat kokeneet, että isät pitäisi ”herättää erossa”. Tutkimuksen mukaan isät toimivat eron yhteydessä usein siten, että he luovuttavat tai jättävät kaiken. Sosiaalityöntekijöillä on kokemuksia myös niistä isistä, jotka eivät välitä ja niistä isistä, jotka välittävät myöhemmin. (Mt., 87–88.)

2.3 Eroidenä viranomaiskohtaamisissa

Eron yhteydessä vanhemmat joutuvat oikeuttamaan lapsen huoltoa ja tapaamista koskevia eroratkaisuja toisilleen, mutta myös erilaisille perhetyöntekijöille, hyvinvointiammattilaisille, juristeille ja sosiaalityöntekijöille (Autonen-Vaaraniemi 2012, 115). Lapsen huoltoa ja tapaamista koskevissa asioissa ihminen kohdataan aina kokemuksineen, asenteineen ja arvostuksineen. Kohtaamisessa ovat usein myös läsnä sukupuoleen sidotut käsitykset äitiydestä ja isyydestä. (Nousiainen 2004, 72.) Hoivan ja huolenpidon maailma on selkeästi feminiininen. Sosiaalityön professiota määrittää tasa-arvoideologiaan perustuva ammattilais-subjektius, joka häivyttää sukupuolisen toimijuuden. Postmodernissa kriittisessä sosiaalityössä tavoitteena onkin alistettujen ja marginalisoitujen ryhmien tasa-arvoistaminen. (Petrelis 2005, 51–52.)

Vivienne E. Cree ja Kate Cavanagh (1996) korostavat, että sosiaalityön naisvaltaisuus jättää miesasiakkaat helposti taka-alalle. Angloamerikkalaisessa naispainotteisessa sosiaalityössä suhde miehiin on ollut niin sosiaalityöntekijöinä kuin asiakkaina varsin epäilevää, ellei peräti torjuvaa.

Feministisen sosiaalityön on oletettu toimivan naisten kanssa ja naisten hyväksi. Tutkijat kuitenkin painottavat, että todellisuudessa sosiaalityöntekijät kohtaavat yhä useammin miesasiakkaita, jolloin työtapoihin ja vuorovaikutuksellisiin kohtaamisiin tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Kysymys ei ole enää siitä, työskennelläänkö miesasiakkaiden kanssa, vaan miten heidän kanssaan työskennellään. (Mt., 6–7.)

Osassa suomalaisista eroisyyttä käsittelevistä tutkimuksista kiinnitetään huomiota isän ja sosiaaliviranomaisen väliseen kohtaamiseen (esim. Autonen-Vaaraniemi 2010; Bruijn & Homm & Talasterä 1994; Eräranta 2006; Santala 2009). Leena Autonen-Vaaraniemi (2010) on tutkinut miesaktivismia, moraalista järkeilyä ja hyvää isyyttä avioeron jälkeisessä perhekontekstissa. Tutkimuksessaan hän keskittyy suomalaisten miesaktivistien teksteihin, joissa nostetaan voimakkaasti esiin isän näkymättömyys äidin rinnalla. Autonen-Vaaraniemen mukaan Suomessa isät on nostettu keskustelussa esiin juuri avioeron ja siihen liittyvien epätasa-arvoisten menettelyjen yhteydessä. Tutkija tuo esiin kuinka isät usein sivuutetaan huoltajuus- ja asumisjärjestelyistä neuvoteltaessa ja sovittaessa. (Mt., 46.)

Autonen-Vaaraniemen (2010) tutkimuksesta ilmenee, että kaikista miesaktivistien teksteistä tulee moraalisen argumenttina esiin isälle kuuluva huoltajuus avioeron jälkeen. Tutkimus tuo esiin, kuinka isät tarvitsevat avioeron yhteydessä tietoa, tukea ja laillista apua, joissain tapauksissa myös terapiaa. Isien tulisi vaatia itselleen oikeutta ja tasa-arvoa, joita ei avioeron kaltaisissa tilanteissa ole nähty heillä olevan. Suurimpana esteenä isän huoltajuudelle nähdään Suomessa ja muualla maailmassa niin kutsuttu äitimyytti, jonka mukaan äiti nähdään ensisijaisena lapsen huoltoon ja kasvatukseen liittyvissä asioissa. Aktivistiteksteissä tämän nähdään helposti tuhoavan avioeron yhteydessä isän ja lapsen välisen suhteen. (Mt., 53.) Hannele Forsberg (1995) tuo kuitenkin esille, että naissosiaalityöntekijän ammatti-identiteetin tulisi ylittää sukupuoli-identiteetin. Naissosiaalityöntekijä toimii kuitenkin enemmän ammattinsa edustajana kuin naisena, jonka yhtenä ammatillisena normina on kannustus jaettuun vanhemmuuteen. (Mt., 142.)

Myös Kirsi Eräranta (2006) on tutkinut isyyttä eroperheessä 1990- ja 2000-luvuilla julkaistujen perheasiantuntijajulkaisujen valossa. Tutkimuksen mukaan keskeisin syy siihen, että perheasiantuntijat puuttuivat isän asemaan vuosituhannen vaihteen suomalaisessa yhteiskunnassa, liittyy juuri avio- ja avoerojen ongelmaan. Isä nähdään eroperheessä lastensa huoltajuudesta ja tapaamisoikeudesta kamppailevana miehenä, jonka syrjäytymistä yhteiskunnan elämää kannattelevista tukipilareista tulisi pyrkiä ehkäisemään. Erärannan tutkimuksessa

perheasiiantuntijateksteissä kaikuu isien oikeuksia korostava liike, joka tasa-arvoa ja oikeuksia hyödyntäen pyrkii ajamaan muutoksia avioeroa ja lasten huoltajuutta koskeviin lakeihin ja käytäntöihin. Kritiikin kohteeksi joutuvat hyvinvointivaltion ja kuntien feministiset instituutiot ja erityisesti sosiaalityön puutteelliset valmiudet miesasiakkaiden auttamiseen. (Mt., 302–304.)

Leena Santala (2009) on tutkinut, miten vanhemmat järjestävät lapsen huollon ja asumisen eron jälkeen. Santalan tutkimuksen mukaan vanhemmat kokivat, että äidin vanhemmuuden ensisijaisuutta korostava asenne oli vahvasti voimassa niin sosiaalityöntekijöiden keskuudessa kuin myös yleisesti yhteiskunnassa. Isät ja myös monet äidit puhuivat isien aseman parantamisen puolesta. Äidit toivoivat, että isät huomioitaisiin yhteiskunnassa nykyistä paremmin tasavertaisina vanhempina. Isien oma kokemus erotilanteeseen kohdistetuista palveluista oli negatiivinen. Isät kokivat, että palvelut suosivat äitejä ja etteivät he itse saaneet vaikuttaa päätöksentekoon riittävästi. (Mt., 144.)

Teja Bruijn, Marja Homm ja Sirkka Talasterä (1994) lähtevät tutkimuksessaan liikkeelle epäilyksestä, että Suomessa olisi 1900-luvulla vallinnut jonkinlainen myytti huonosti avioerosta selviytyvästä suomalaismiehestä. Tutkimuksesta nousee esiin isien kokema eriarvoinen ja epäoikeudenmukainen kohtelu. Suurin osa eronneista miehistä nähtiin perheensä ja lapsensa hylänneenä osapuolena, vaikka heidän oma pyrkimyksensä olisi ollut täysin päinvastainen. Nämä miehet kokivat yhteiskunnan ja sen eri instanssien sortavan eronneita miehiä ja toisaalta taas tukevan naisia. Isillä oli muun muassa kokemuksia siitä, että viranomaiset eivät tahtoneet edes tavata heitä. (Mt., 77.) Tutkimuksesta ilmenee, että isät olivat tyytyväisiä sellaisiin ammattiauttajiin, jotka olivat antaneet heille objektiivista tietoa tai neuvoja käytännön asioiden hoitamiseen. Isät olivat myös tyytyväisiä työntekijöihin, jotka olivat järjestäneet käytännön apua esimerkiksi taloudellisen tuen muodossa. Hyvinä piirteinä sosiaalityöntekijässä korostuivat neutraalisuus ja käytännöllisten neuvojen antaminen. Moni haastateltavista kuitenkin pettyi samaansa apuun. Osa isistä koki tulleen torjutuksi sosiaalityöntekijän taholta. Sosiaaliviranomaisten nähtiin olevan ongelmatilanteissa täysin äidin puolella ja isää ei haluttu kuulla. Viranomaisia pidettiin puolueellisina ja kyvyttöminä näkemään tilannetta miehen kannalta. (Mt., 83–84.)

Tutkijoiden mukaan väitteen siitä, että miehet eivät hae apua, voisi korvata väitteellä siitä, että viranomaisten ja ammattiauttajien antaman avun tarjonta ei aina kohtaa erotilanteessa olevan miehen avun tarvetta (Bruijn ym. 1994, 87). Myytti huonosti erosta selviytyvästä

suomalaismiehestä todistettiin tutkijoiden taholta vääräksi, sillä haastateltavat isät eivät vahvistaneet ja jakaneet tätä käsitystä. Tutkimuksen mukaan tällaiset myytit ja näkemykset estävät ammattilaisia näkemästä miehissä olevat mahdollisuudet. Tämän myötä ne estävät miesten tukemisen myönteisin ja miehiä kunnioittavin keinoin. (Mt., 95–96.) Suomalaismiehet selviytyvät siis erosta, mutta harvoin aivan yksin. Monesta tutkimuksesta on havaittavissa, että miesten asiakkuus on haaste sosiaalityölle, jonka henkilökunta on naisvaltaista (esim. Autonen-Vaaraniemi 2010; Bruijn ym. 1994; Eräranta 2006; Forsberg 1995; Santala 2009).

2.4 Eroisyys pro gradu- ja väitöskirjatutkimuksissa

Erosta on tullut ajan ilmiö, joka liittyy käytännöllisesti katsoen kaikkien suomalaisten elämään joko välillisesti tai välittömästi, ellei omakohtaisesti niin läheisten kautta. Siksi ei ole ihme, että eroisyys ilmiönä on 2000-luvulla nostattanut tutkijoiden kiinnostusta eri tieteenaloilla. (Kääriäinen & Hämäläinen & Pölkki 2009, 11.) Pro gradu -tutkielmissa eroisyyttä on tutkittu etenkin sosiaalityössä, kasvatustieteissä ja sosiologiassa. Lisäksi isyyteen ja avioeroon liittyvää tutkimusta tehdään myös sosiaalipolitiikan ja yhteiskuntapolitiikan oppiaineissa. Eroisyyttä käsittelevät tai sitä sivuavat pro gradu -tutkielmat keskittyvät muun muassa eron jälkeiseen isyyteen ja vanhemmuuden tukemiseen, etä-isän oikeuksiin ja velvollisuuksiin, isän asiakkuuteen lapsen huolto- ja tapaamissopimuspalveluissa sekä yksinhuoltajaisyyteen. Tutkimuksissa keskeisiä aihe-alueita ovat esimerkiksi isyyden tukeminen äitiyden rinnalla, sosiaaliviranomaisen ja eroisän kohtaamisen haasteet naisvaltaisella alalla sekä erosta selviytyminen isän näkökulmasta, kun lapset asuvat isästä erillään. (Ks. Taulukko 1.)

Suurin osa 2000-luvulla julkaistujen pro gradu -tutkielmien aineistoista on kerätty haastattelemalla eron kohdanneita isiä. Osassa tutkimuksia on käytetty myös valmiita aineistoja, kuten internetin eroaiheisia keskustelupalstoja tai valmiita erovanhemmuuskirjoituksia. Yhdessä löytämässäni tutkielmassa on osa aineistosta kerätty eronneilta isiltä itseltään kertomusten muodossa. Vain yhdessä löytämässäni pro gradu -tutkielmassa on käytetty aineistona sanomalehden lehtikirjoituksia. (Ks. Taulukko 1.) Tästäkin syystä on mielenkiintoista tutkia eroisyyttä ja siitä käytyä keskustelua juuri Helsingin Sanomien mielipidekirjoitusten valossa. Olen koonnut seuraavalla sivulla olevaan taulukkoon löytämiäni 2000-luvulla julkaistuja eroisyysaiheisia pro gradu -tutkielmia kuvaamaan, millaisia aiheita viimeaikaisessa eroisyystutkimuksessa on nostettu esiin opinnäytteiden osalta.

Taulukko 1. 2000-luvulla julkaistuja eroisyyttä käsitteleviä tai sitä sivuavia pro gradu -tutkielmia

Tekijä	Julkaisu- vuosi	Tutkielman nimi	Aineisto	Oppiaine
Kononen, Tiina	2007	Etä-isän oikeudet ja velvollisuudet erovanhemmuudessa	Internetin keskustelupalstalla käyty erovanhempien keskustelu	Sosiologia
Anttila, Pekka	2008	Isyys eron jälkeen	Teemahaastatteluaineisto	Sosiologia
Mesiäislehto- Soukka, Helinä	2008	Vajavainen vanhemmuus – ohitettu isyys. Isien kokemuksia vanhemmuudesta eron aikana ja sen jälkeen	Haastatteluaineisto	Sosiaalipolitiikka
Plihtari, Elina	2010	Eron jälkeinen vanhemmuus etä-isän näkökulmasta	Teemahaastatteluaineisto	Kasvatustiede
Tervo, Sanna	2011	Isänä eron jälkeen	Teemahaastatteluaineisto	Sosiaalityö
Tienvieri, Sanna Maria	2011	Isien kokemuksia kohtaamisista sosiaalityöntekijöiden kanssa	Haastatteluaineisto	Sosiaalityö
Sianoja, Anu	2013	Sankari, kummajainen, harvinaisuus – niistäkö suomalaiset yksinhuoltajaisät tehty on?	Yksinhuoltajaisien kirjoitukset ja haastatteluaineisto	Sosiaalityö
Strömberg, Juha-Pekka	2013	Eroisän kadotettu kansalaisuus	Erovanhemmuskirjoitukset 2011–2012 -aineisto sekä Helsingin Sanomien artikkelit ja mielipidekirjoitukset 2009– 2012	Yhteiskunta- politiikka
Parikka, Tuija	2014	Eron jälkeinen isyys ja vanhemmuuden tukeminen isien kertomuksissa	Kerronnallinen teemahaastatteluaineisto	Kasvatustiede ja sosiaalityö

Sosiaalitieteellistä avioerotutkimusta on runsaasti, mutta käytännön työn ja toimenpiteiden tutkimus on sosiaalityössä vasta alkamassa (Antikainen 2007, 167). Sosiaalitieteissä eroa on tarkasteltu lähinnä naisten ja lasten kannalta, sen sijaan isien kokemuksia tai asemaa on tutkittu vähemmän (Autonen-Vaaraniemi 2012, 102). Feministinen sosiaalityön tutkimus on nostanut esiin sukupuolta paikallisissa käytännöissä tuotettuna ja kompleksisena ilmiönä. Tutkimusten tarkoituksena on ollut purkaa jyrkkää nais-mies-kategorisointia ja tarkastella naiseuden ja mieheyden moninaisuutta sekä niiden kytköksiä sosiaalityöhön, sosiaalisiin ongelmiin, ammattilaisuuteen ja asiakkuuteen.

(Kuronen ym. 2004, 15.) 2000-luvun eroisyyttä käsittelevien tai sitä sivuavien väitöskirjatutkimusten kiinnostuksen kohteena ovat olleet muun muassa erosta toipuminen, erovanhempien ja ammattilaisten kohtaaminen sekä yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena eron jälkeen (esim. Antikainen 2007; Hokkanen 2005; Koskela 2012; Vuori 2001).

Mari Antikainen (2007) on tarkastellut väitöskirjassaan sosiaalityöntekijän asiantuntijuutta lapsen huolto- ja tapaamissopimuspalvelussa. Tutkimuksen aineisto on kerätty 14 sosiaalityöntekijän haastattelusta ja kahden sopimustilanteen havainnoinnista. Tutkimuksen keskeisimpänä tuloksena on, että sopimuspalvelu lapsen huolto- ja tapaamisasioissa on vakiintunut juridisesti taitavaksi rutiiniksi ja se edellyttää sosiaalityön teoreettisen ajattelu- ja toimintakehikon vahvistamista. Tutkimuksesta ilmenee, että nykyinen sopimuspalvelu painottaa sopimuksellisuutta, yhteistoimintaa ja yhteisymmärrystä asiakkaan ja sosiaalityöntekijän kohtaamisissa. Sopimuksellisuus on vakiintunut käytännöksi, mutta yhteistoiminta ja yhteisymmärrys kaipaavat vahvistusta. Tutkimus tuo myös esiin, että nykyisessä sopimuspalvelussa eräs merkittävä marginalisoitunut diskurssi on lapsen ja etävanhemman suhteen säilyminen. Suhteen säilymisestä ei tutkijan mukaan huolestuta ammatillisena asianajotehtävänä riittävästi. (Mt., 5, 169.)

Tiina Hokkanen (2005) on selvittänyt väitöstutkimuksessaan, miten äidit ja isät kokevat eron jälkeisen vanhemmuuden ja millaisia merkityksiä he sille antavat yhteishuoltajavanhemmuuden näkökulmasta. Tutkimuksen pääaineisto muodostuu 22 avio- tai avoliitosta eronneen äidin ja isän teemahaastattelusta (mt., 14). Tutkimuksen tulosten mukaan vanhemmat perustelivat yhteishuoltajuutta usein itsestään selvänä valintana. Myös yhteisen kasvatuksen merkitys korostui tutkittavien puheissa. Tutkimuksesta käy muun muassa ilmi, että äitien suhde lasten isään näyttää useimmiten välittyvän lasten kautta. Jos isä ei juuri tapaa lapsiaan tai pahoittaa lapsen mielen syystä tai toisesta, kiristää tämä myös äidin ja isän välejä. Vastaavasti jos isä oli aktiivisesti mukana lapsen elämässä, oli äidin suhtautuminen isään myönteisempi. Tutkimuksen mukaan lapsen arjessa mukana oleminen ja heistä huolehtiminen näyttäytyy vahvasti äititapaisuutena, kun taas isätapaisuuteen kuuluu osallistuminen lapsen elatukseen. (Mt., 91–92.)

Jari Koskela (2012) on puolestaan tutkinut väitöskirjassaan avioeroa suomalaisen miehen kokemana erosta toipumisen prosessin näkökulmasta. Koskela tarkastelee, millainen on hylätyn miehen avioeroprosessi ja miten hylätyt miehet selviytyvät erosta. Tutkimuksen aineisto koostuu kahdeksan eronneen miehen haastattelusta (mt., 63). Kaikki tutkimukseen osallistuneet miehet olivat isiä yhdelle tai useammalle lapselle (mt., 66). Koskelan tutkimuksen tulosten mukaan eron työstäminen

on miehille yksityisasiä ja ulkopuoliseen apuun turvaudutaan harvoin. Keskeinen erosta selviytymisen tekijä miehillä on hyvä suhde lapsiin. Tutkittavat miehet tuovat haastatteluissa esiin, että myös lapset kyseenalaistavat yhteiskunnan omaksuman linjan siitä, että erossa lapset jäävät äidille myös silloin, kun on syytä epäillä vanhemmuuden sujuvan tällä heikommin kuin isällä. Tutkimustuloksista käy ilmi, että miehet varjelevat huolellisesti suhdetta lapsiinsa ja käyvät tämän suhteen vuoksi pitkiäkin huoltajuuskiistoja. Miehet kuitenkin kokevat olevansa näissä kiistoissa heikoilla yhteiskunnan instituutioiden suojellessa naisen ja äidin vanhemmuutta ensisijaisena. (Mt., 137–141.)

Jaana Vuoren vuonna 2001 julkaistussa väitöstutkimuksessa kohteena ovat äidit, isät ja ammattilaiset asiantuntijoiden kirjoituksissa. Vuori tarkastelee tutkimuksessaan sitä, miten suomalaiset asiantuntijat kirjoittavat vanhemmuudesta ja sukupuolesta. Samalla Vuori tarkastelee, miten erilaiset äitiyttä ja isyyttä koskevat ymmärrykset kohtaavat toisensa. Tutkimuksen aineiston muodostavat asiantuntijoiden kirjoittamat tutkimukset, oppikirjat ja niin sanottu populaari kasvatuskirjallisuus noin kymmenen vuoden ajalta, 1980-luvun puolivälistä 1990-luvun puoliväliin (Vuori 2001, 13). Analyysin aluksi tutkija nimesi kaksi diskurssia, äidinhoivan ja jaetun vanhemmuuden diskurssit, jotka käsittelevät naisten ja miesten välistä työnjakoa vanhemmuudessa. Näiden diskurssien keskinäisen jännitteen kautta tutkija on tarkastellut, miten äidit ja isät asiantuntijoiden teksteissä esitetään. Vuoren analyysi osoittaa, että asiantuntijoiden kiinnostuksen ja huolen aiheena on erityisesti isä. Isä nousee aineistossa keskeiseksi puheenaiheeksi sekä puhuttaessa jaetusta vanhemmuudesta että äidinhoivasta. Asiantuntijoiden puhe on positiivista ja miehiä rohkaisevaa ja se raivaa tilaa miehen toimijuudelle. Miehiä kannustetaan toimimaan isinä ja nauttimaan isyydestään, mutta harvoin ottamaan täyttä vastuuta lapsen kasvatuksesta. Jaetun vanhemmuuden diskurssissa oletetaan, että isällä on kyky toimia tasaveroisena äidin rinnalla, mutta kyse on pikemminkin siitä, mitä isä itse haluaa. Asiantuntijoiden teksteistä kaikuu huoli poissaolevista isistä, mutta toisaalta niissä iloitaan myös aktiivisista lastensa kanssa touhuavista ”uusista isistä”. (Mt., 355–358.)

On kiinnostavaa nähdä, miten teoreettisessa taustoituksessa esiin tulleet eroisyyden kuvaukset tulevat esiin omassa tutkimusaineistossani. Kuitenkin ennen tutkimukseni toteutuksen esittelyä ja tutkimukseni empiiristä osuutta siirryn seuraavaksi tarkastelemaan tutkimukseni teoreettis-metodologista viitekehystä. Seuraava pääluku käsittelee sosiaalisen konstruktionismin lähtökohtia, sanomalehden mielipidekirjoituksia sosiaalisen todellisuuden rakentajana sekä diskurssianalyysiä ja diskurssia metodisina työkaluina.

3 TEOREETTIS-METODOLOGINEN VIITEKEHYS

3.1 Todellisuus rakentuu sosiaalisesti

Tässä tutkielmassa teoreettis-metodologisen viitekehysten muodostaa sosiaalinen konstruktionismi. Teoreettisen viitekehysten avulla voidaan tarkastella, miten todellisuus rakentuu, miten sitä voidaan tutkia ja millaista tietoa tutkimus voi siitä tuottaa. Sosiaalisen konstruktionismin pohjana on ajatus todellisuuden sosiaalisesti rakentuvasta luonteesta, jossa kieli ja vuorovaikutus esittävät suurta osaa. (Berger & Luckmann 1994, 11, 152; Burr 2003, 6, 8.) Myös sanomalehtien mielipidekirjoituksissa käytetään kieltä ja ollaan sen kautta vuorovaikutuksessa, jolloin nekin ovat rakentamassa sosiaalista todellisuutta.

Peter L. Bergerin ja Thomas Luckmannin (1994) mukaan todellisuus, jolla tarkoitetaan tahdosta riippumatonta ilmiöiden maailmaa, voidaan nähdä sosiaalisesti rakentuneena (mt., 11). Tämä tarkoittaa sitä, että jokapäiväinen elämä esittäytyy ihmisten tulkitsemana todellisuutena ja subjektiivisesti merkityksellisenä. Ihmiset eivät myöskään pidä jokapäiväistä elämismaailmaa itsestään selvänä, vaan myös tuottavat sen ajattelullaan ja toiminnallaan. Ihminen ei synny suoraan yhteiskunnan jäseneksi vaan se edellyttää osallistumista dialektiikkaan. Bergerin ja Luckmannin mukaan jokainen ihminen käy elämänsä aikana läpi prosessin, jonka avulla hän saa valmiudet osallistua yhteiskunnalliseen dialektiikkaan. (Mt., 29–30, 147–148.) Sosiaalisen konstruktionismin ajatuksen mukaan tieto todellisuudesta välittyy ja muotoutuu sosiaalisissa prosesseissa (mt., 226).

Oleellinen osa todellisuuden sosiaalista rakentumista on kieli: sen avulla ihmiset pystyvät kommunikoimaan ja samalla se yhdistää samaa kieltä puhuvia. Kieli on sekä sosialisoinnin tärkein sisältö että myös sen tärkein väline. Kieli antaa ihmisille välineet rakentaa ja artikuloida todellisuutta ja sen avulla ihminen ikään kuin ottaa haltuunsa maailmaa, jossa toiset jo elävät. (Mt., 83, 148, 152.) Vivien Burrin (2003, 46) mukaan ihminen käsitteellistää maailmaa kielen kautta ja kieli on se tekijä, joka herättää persoonan henkiin. Tärkeimpänä todellisuutta ylläpitävänä mekanismina Berger ja Luckmann nostavat esiin keskustelun. Jokapäiväisessä elämässä keskustelu ylläpitää, muuntaa ja rakentaa yksilön subjektiivista identiteettiä. Useimmiten keskustelu tarkoittaa sitä, että ihmiset puhuvat keskenään. Puheella on tärkeä merkitys keskustelussa, mutta myös ei-kielellinen vuorovaikutus on merkityksellistä. (Mt., 172.) Jonathan Potter (1996, 98) kuvaa maailman rakentuvan eri tavoin sitä mukaa, kun ihmiset ovat puhuneet siitä, kuvailleet sitä ja väitelleet siitä. Tässä tutkimuksessa kielen merkitys on oleellinen, sillä mielipidekirjoitukset ovat

kieltä kirjallisessa muodossa. Mielipidekirjoituksissa rakennetaan ja tuotetaan kielen avulla jonkinlaista kuvaa maailmasta eroisyyden osalta.

Sosiaalisen konstruktionismin mukaan meillä ei ole mahdollisuutta kohdata tutkimaamme todellisuutta 'puhtaana', vaan aina jostain näkökulmasta merkityksellistettynä (Burr 2003, 152). Sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta tutkijan ei pidä häivyttää itseään tutkimuksesta, sillä nähdään, ettei tutkija oikeastaan voi tehdä tutkimusta ilman jonkinlaista syytä ja käsitystä esimerkiksi tutkimuksen mahdollisista hyödyistä (Gergen 1999, 91). Sosiaaliseen konstruktionismiin pohjautuva tutkimus ei myöskään pyri objektiiviseen faktan tuottamiseen. Maailmasta ei voida tehdä lopullista kuvausta, sillä kaikki tieto on väliaikaista ja sidoksissa aikaan, paikkaan ja kulttuuriseen kontekstiin. (Burr 2003, 158.) Myöskään tämän tutkielman tarkoituksena ei ole tuottaa kuvaa jostakin objektiivisena ymmärretystä todellisuudesta. Lähtökohtana on tutkia sanomalehden mielipidekirjoituksia todellisuuden tuottajina. Kirjoitukset luovat osaltaan tietynlaista todellisuutta eroisyydestä. Minä tutkijana luon puolestani tietynlaista todellisuutta analysoidessani kirjoituksia. En voi häivyttää itseäni tutkimuksesta, sillä jo tutkielmani lähtökohtana oli oma kiinnostukseni eroisyyttä kohtaan. Lisäksi samaan aihepiiriin liittyvän kandidaatin -tutkielmani myötä, jossa tarkastelin isän asiakkuutta sosiaalityön käytännöissä kotimaisten ja ulkomaisten tieteellisten julkaisujen valossa, minulla on jo analyysiä tehdessäni ollut jonkin verran tietämystä isyydestä ja avioerosta ja niihin liittyvästä tutkimuksesta. Ei ole myöskään tarkoituksenmukaista pohtia, onko mielipidekirjoitusten saati analyysini tuottama todellisuus oikeampi kuin joku muu. Mielipidekirjoitusten tuottama todellisuus tutkittavasta ilmiöstä on juuri se todellisuus, joka on syntynyt tietynä aikana tietyssä paikassa kirjoittajien toimesta.

3.2 Sanomalehden mielipidekirjoitukset sosiaalista todellisuutta rakentamassa

Julkisilla areenoilla parisuhteesta ja siihen liittyvistä ilmiöistä on puhuttu 2000-luvulla enemmän kuin koskaan. Myös eroaiheisten kirjoitusten määrät suomalaisissa lehdissä ovat selvästi kasvaneet. (Maksimainen 2008, 215, 216.) Riitta Jallinojan (1997, 146) mukaan avioeron nouseminen mediatapahtumaksi on kulkenut paljolti samassa tahdissa avioerojen yleistymisen kanssa, kuitenkin niin, että avioeron merkitys on korostunut julkisuuden pinnalla. Median esitykset tunnustetaan osaksi yhteisesti tunnistettua todellisuutta. Esitykset vaativat meitä ymmärtämään ja toisaalta myös kritisoimaan. (Maksimainen 2010, 47.) Tämän lisäksi median esitykset välittävät meille tietoa, olipa

aihe tai tarkoitus mikä tahansa. Kimmo Mäkilä (2007) korostaa tutkimuksessaan, että median merkitys ja vaikutusvalta yhteiskunnassa on merkittävän suuri. Olemme jo vuosikymmeniä eläneet median kyllästävässä maailmassa, jossa eri viestimien sisällöt ympäröivät meitä kaikkialla. Vaikka emme koko ajan seuraisi lehtiä, televisiota ja radiota, saatamme hyvin todennäköisesti henkilökohtaisissa keskusteluissamme puhua juuri mediassa esillä olevista asioista. Median olennainen rooli selittyy sillä, että se kykenee tuomaan yleisön nähtäville tietoja ja asioita, joista he eivät muutoin saisi tietää. Toki yleisöllä on omiakin tietolähteitä ja yhteyksiä, mutta niiden tietomäärä on useimmiten paljon rajallisempi. Lisäksi medialla on pääsy moniin sellaisiin lähteisiin, jotka ovat yleisön ulottumattomissa. (Mt., 17.)

Iltapäivälehtien rinnalla suuret päivälehdet ovat tarjonneet lukijoilleen yhä enemmän erilaisia kanavia keskustella ja tuoda julki omia kokemuksia ja tunteita. Myöskään Helsingin Sanomien rakenteessa ja tyyliä tapahtuneet muutokset eivät kerro vain laatulehden viihteellistymisestä tai keventymisestä, vaan myös yleisestä terapiakulttuuristumisen trendistä, joka näkyy erityisesti henkilökohtaiseen elämään liittyvien kysymysten käsittelyn lisääntymisessä. (Maksimainen 2010, 127.) Helsingin Sanomat tarjoaa tilaa keskustelulle Mielipide-palstalla, johon kuka tahansa voi lähettää kirjoituksensa. Lehden toimituksella on kuitenkin valta päättää, mitkä kirjoitukset julkaistaan lehdessä. Norman Fairclough'n (1995, 142) mukaan kiinnostavaa onkin, millaisia arvoja sanomalehti haluaa välittää. Aineistoni koostuu juuri näistä Helsingin Sanomien Mielipide-palstan kirjoituksista, joissa kirjoittajat voivat tuoda esiin omia, joskus hyvin henkilökohtaisiakin, kokemuksiaan ja ajatuksiaan. Näissä mielipidekirjoituksissa sosiaalista todellisuutta rakennetaan ja uusinnetaan kirjoitetun kielen kautta.

Helsingin Sanomien 2000-luvun alkupuolen uudistusta selostaessaan vastaava päätoimittaja Janne Virkkunen totesi, että lehti nojaa ”vahvan uutislehden ja mielipidefoorumin pitkäaikaiseen perinteeseen, jota nyt täydentää lehden neljänteen eli D-osaan sijoitettu hyötytieto” (Helsingin Sanomat 30.9.2003). Lehti haluaa näin profiloitua erottuakseen muista lehdistä. Riitta Jallinojan (2006) mukaan lehti haluaa toisaalta ankkuroitua vahvan uutislehden perinteeseen ja toisaalta lisätä viihtymistä lehden parissa menemättä siinä kuitenkaan liian pitkälle, jolloin on vaarana sortua viihteellisyyteen. Laatulehden yhtenä keskeisenä kriteerinä on pidetty juuri sen totuudellisuutta. (Mt., 27.) Näin ilmenevä erottautuminen noudattaa lehdistön historiassa vakiintunutta lehtimakujen erottelua: toisaalla ovat vakavat ja arvovaltaiset lehdet, niin sanotut laatulehdet, ja toisaalla populaarit lehdet, viihdelehdet tai tabloidit (Reunanen 2004, 12). Vaikka virta on vienyt mediassa

vihteellisyyden suuntaan, eroisyyskeskustelusta on muotoutunut Helsingin Sanomissa vakava kysymys, jota käsitellään pitkälti siten kuin asioita on totuttu käsittelemään laatu-lehdissä.

Helsingin Sanomia voidaan pitää eräänlaisena Suomen ”Newspaper of the Recordina”. Se on ollut 1900-luvun alkuvuosikymmenistä lähtien maan ehdottomasti suurin lehti. (Mäkilä 2007, 151.) Tästä kertoo myös vuoden 2013 noin 313 062 kappaleen levikkimäärä (Sanomalehtien Liitto). Vuonna 2014 Helsingin Sanomien painetun lehden lukijamäärä oli huikeat 742 000 (KMT 2014 lukijamäärät). Helsingin Sanomien yhteiskunnallinen arvovalta ja merkitys ovat niin ikään suuret: Helsingin Sanomat on ahkerassa kulutuksessa poliitikkojen käsissä ja sen kantoja kuunnellaan. Myös muut toimitukset seuraavat lehden tekemisiä tiiviisti ja lainaavat sen juttuja useasti. (Mäkilä 2007, 151.) Juhani Wiion (2006, 20) mukaan Helsingin Sanomat määritteleekin hyvin pitkälle myös oman lukijakuntansa ulkopuolella sen, mikä on yhteiskunnassa ja politiikassa tärkeää ja mikä ei – ja myös sen, miten eri asioihin pitäisi suhtautua.

3.3 Diskurssianalyysi ja sen lähtökohdat

Tutkielmani taustalla on ajatus mielipidekirjoitusten sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta. Tekstit, joita aineistoni kirjoitukset edustavat, ovat kielellisiä ja kirjoitettuja tuotteita. Arja Jokisen, Kirsi Juhilan ja Eero Suonisen (1993) mukaan kielen käyttö ei ainoastaan kuvaa maailmaa, vaan merkityksellistää ja uusintaa sitä sosiaalista todellisuutta jossa elämme. Käyttäessämme kieltä me toisin sanoen konstruoimme kohteet, joista puhumme tai kirjoitamme. (Mt., 18.) Sosiaalinen todellisuutemme hahmottuu hyvin moninaisena: useiden rinnakkaisten tai keskenään kilpailevien systeemien kenttänä, jotka merkityksellistävät maailmaa eri tavoin. Tällaisia erilaisia merkityssystemejä voidaan kutsua diskursseiksi. (Mt., 24, 26.) Tutkielmani aineiston analyysimenetelmänä toimii diskurssianalyysi, jonka teoreettinen koti on sosiaalisen konstruktionismin traditiossa. Tässä alaluvussa käsitelen diskurssianalyysin lähtökohtia tarkemmin, jonka jälkeen avaan diskurssia käsitteenä.

Diskurssintutkimusta tai diskurssianalyysiä voidaan pitää tutkimuksellisenä lähestymistapana, jolla pyritään tutkimaan diskursiivisen toiminnan ehtoja ja seurauksia (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 25). Sari Pietikäisen ja Anne Mäntynsen (2009) mukaan diskurssianalyysi on tutkimusta ja teoretisointia kielen ja sen käytön, todellisuuden, maailman ja tilanteisen toiminnan välisestä

suhteesta. Se ei ole pelkästään tekstien tarkastelua, vaan myös yhteiskunnan rakenteiden ja valtasuhteiden, instituutioiden ja toimijoiden tutkimista. (Mt., 20–21.) Arja Jokinen kumppaneineen (1993, 19) toteaa, että diskurssianalyysissä etsitään puhutusta ja kirjoitetusta kielestä toisaalta yhtäläisyyksiä ja kokonaisuuksia, ja toisaalta pyritään moninaisuuteen ja erilaisten merkitysten etsimiseen. Diskurssianalyysin keskeiseksi kohteeksi ei oteta yksilöä, vaan sosiaaliset käytännöt. Tällöin tarkastelu paikantuu esimerkiksi yksilöiden kielen käyttöön ja laajempiin merkityssystemeihin, joita he toiminnassaan tuottavat. Diskurssintutkimuksessa kiinnostus kohdistuu minän rakentamisen ja rakentumisen prosesseihin. Minän rakentumisen ja sen saamien merkitysten nähdään rakentuvan juuri sosiaalisissa käytännöissä, määrätyissä konteksteissa. Yksilölle voi siis rakentua monta minää ajasta ja paikasta riippuen. (Mt., 37–38.)

Diskurssianalyysissä ei etsitä yhtä ainoaa totuutta, vaan nähdään, että samaa asiaa voidaan tehdä ymmärrettäväksi useilla eri tavoilla. Tutkimuksenteossa tämä tarkoittaa sitä, ettei teoille ja merkityksille riennetä nimeämään syitä, vaan tutkimuskohteeksi otetaan ne tavat, joilla toimijat ilmiöitä kuvaavat sellaisenaan. Tarkastelun kohteeksi otettavia kuvauksia kutsutaan diskurssianalyysin piirissä usein selonteoiksi. Juuri selonteoilla ihmiset tekevät toisilleen ymmärrettäväksi omaa itseään ja maailmaa. Selonteot ovat mukana sen muotoilemisessa, millaisena maailma nähdään. (Suoninen 2002, 18, 20.) Diskurssianalyysissä kielenkäyttö ymmärretään toiminnaksi: kielenkäyttö ei vain kuvaa maailmaa, vaan on olennainen osa sitä. Kaiken kaikkiaan kielenkäyttö nähdään diskurssianalyysissä tärkeänä tekemisenä, sillä puhuessaan ja kirjoittaessaan toimijat tekevät selontekoja, joilla taas on usein seurauksia. (Juhila & Suoninen 2002, 238–239.)

Diskurssianalyysissä ei aineistojen tarvitse syntyä tutkijan aktiivisen panoksen tai läsnäolon kautta. Diskurssianalyysissä ovat suosiossa niin sanotut luonnolliset aineistot, jotka ovat olemassa tutkijasta riippumatta. Tällaisia aineistoja ovat esimerkiksi erilaiset tekstit, kuten sanoma- ja aikakauslehdet, tieteelliset tutkimukset, poliittiset asiakirjat, kirjalliset dokumentit ja elämäkerrat. (Jokinen 2002, 43.) Luonnollisia aineistoja suositaan diskurssianalyysissä siitä syystä, että tutkijan itsensä aikaansaamien aineistojen kautta on hankalaa päästä käsiksi luonnollisten tilanteiden rikkauteen (Juhila & Suoninen 2002, 237). Jari Eskola ja Juha Suoranta (1998) toteavat, että diskurssianalyysissä tutkimuksen onnistuminen ei ole kiinni aineiston koosta. Diskurssianalyysissä voidaan käyttää pieniäkin aineistoja. (Mt., 198.)

Diskurssianalyysi on luonteeltaan laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta. Laadullisella tutkimuksella pyritään ymmärtämään ihmisten toimintaa ja merkitysmaailmaa. Toisin kuin

määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus, jossa ollaan kiinnostuneita tutkittavan ilmiön määrästä ja yleisyydestä, laadullinen tutkimus keskittyy kuvaamaan, tutkimaan ja selittämään tutkittavaa ilmiötä ja sen laatua. Päämääränä on ymmärtää ihmisten käyttäytymistä ja hahmottaa niitä merkityksiä, joita ihmiset itse rakentavat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 139.) Koska diskurssianalyysissä keskitytään juuri siihen, miten merkityksiä rakennetaan arjessa sosiaalisesti ja kielellisesti toimimalla, sopii se hyvin tutkielmani analyysimetodiksi. Diskurssianalyysi pohjautuu tässä tutkielmassa sen teoreettiseen viitekehykseen, sosiaaliseen konstruktionismiin. Arja Jokisen (2002) mukaan diskurssianalyysille on tyypillistä, että se nojaa sosiaalisen konstruktionismin perinteeseen. Tällöin tutkimuksen keskiössä ovat sosiaalisen todellisuuden rakentamiseen osallistuvat kielelliset prosessit, jossa tutkijan ja tutkimuskohteen välinen suhde nähdään konstruktiivisena. Tutkija ei ole vain tutkimuksen ulkopuolinen tarkkailija, vaan hän osallistuu sosiaalisen todellisuuden luomiseen. (Mt., 39–41.) Kirsi Juhila ja Eero Suoninen (2002, 251) korostavat, että tutkija operoi kielen maailmassa, jolloin tutkimuksen tulokset ovat väistämättä tutkijan kielen avulla tuotettuja tulkintoja aineistosta.

3.3.1 Diskurssin määrittelyä

Diskurssin käsite on luonteeltaan monimerkityksinen ja dynaaminen ja sillä voidaan eri yhteyksissä ja tilanteissa tarkoittaa hieman eri asioita. Diskurssin käsite voidaan tulkita puhettavaksi, vakiintuneeksi merkityksellistämisen tavaksi, kielenkäytöksi tietyssä kontekstissa tai ymmärrykseksi todellisuudesta. Diskurssilla voidaan viitata myös tekstiaineistoon, merkityssuhteiden järjestelmään tai lausetta suurempaan kielenkäytön yksikköön. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 22–23.) Yksi vaikutusvaltainen diskurssitutkimuksen teoreetikko on ollut ranskalainen filosofi Michel Foucault. Erityisesti hänen esittämänsä ajatukset diskursseista, vallasta ja subjektista ovat olleet merkittäviä. Diskursseilla Foucault viittaa kiteytyneisiin, kulttuurisesti jaettuihin merkityksellistämisen tapoihin, jotka muokkaavat puhunnan kohdetta. Foucault’laisittain termillä diskurssi voidaan siis tarkoittaa kunkin aikakauden ja kunkin tilanteen kielenkäytössä ilmenevää ymmärrystä todellisuudesta. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 25–26.) Michel Foucault’n (1982) mukaan diskurssit ovat yhteiskunnallisia ja kulttuurisia ilmiöitä, jotka kuvaavat ja organisoivat ihmisten välisiä suhteita sekä ihmisten ja instituutioiden toimintaa. Diskurssit ikään kuin muovaavat kohteet, joista puhutaan. Ne tuottavat sitä, mitä voidaan sanoa ja toisaalta sen,

mistä ei puhuta. (Mt., 49, 113–117.) Tutkielmassani käytän diskurssin ja puhettavan käsitteitä osin rinnakkain.

Norman Fairlough (2003) näkee diskurssit tapoina esittää ja jäsentää ympärillä olevaa maailmaa. Koska maailma on niin moninainen, voi samastakin asiasta olla olemassa erilaisia diskursseja. Nämä diskurssit kuvaavat erilaisia näkemyksiä maailmasta ja niihin vaikuttavat ihmiset, jotka niitä tuottavat. Diskurssien taustalla ovat ihmisten identiteetit, asemoituminen maailmaan ja suhteet muihin ihmisiin. Täten diskurssit voivat täydentää toisiaan, kilpailla keskenään tai alistaa toisiaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. (Mt., 125.) Arja Jokinen kumppaneineen (1993, 21, 27) määrittelee diskurssin merkityssuhteiden systeemeiksi, jotka eivät kumpua vain yksittäisten ihmisten päiden sisältä, vaan rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä samalla rakentaen sosiaalista todellisuutta. Merkitykset rakentuvat, pysyvät yllä ja muuntuvat ihmisten keskinäisessä toiminnassa, kuten puheissa, keskusteluissa ja kirjoituksissa (Jokinen & Juhila 2002, 54). Jaana Vuori (2001, 81) kuvailee diskurssien olevan sosiaalisesti jaettua todellisuutta, jotka opitaan ja osataan – niin hyvin, ettei niitä arjen keskellä tunnisteta enää opituiksi vaan ennemminkin normaaliksi asioiden tilaksi. Tässä tutkielmassa ymmärrän diskurssit merkityssysteeminä, jotka muotoutuvat sosiaalisissa käytännöissä ja niitä koskevissa kielellisissä ilmaisuissa sellaisiksi, jotka ovat analyysin avulla tunnistettavissa. Tulkitsen, että diskurssit voivat olla muuttuvaisia, rinnakkaisia tai keskenään kilpailevia ja niiden tunnistaminen ja nimeäminen on aina tulkinnanvarainen asia.

Eroisyyden käsitteen sisältöä muokkaavat alati läsnä olevat yhteiskunta- ja sosiaalipoliittiset diskurssit. Voidaan ajatella, että tällaiset vahvat diskurssit muodostavat yhdessä yhteiskunnallisen puheavaruuden, jossa eroisyyttä määritellään. Pertti Alasuutarin (1996) mukaan puheavaruus sisältää käytäntöjä, totena pidettyjä oletuksia sekä ihmisten keskinäisten suhteiden ja paikkojen määrittäjiä (mt., 15–25). Koska tutkimukseni tarkastelun alla on kuva eroisyydestä lehtikirjoittelun valossa, on kiinnostavaa tutkia, millaisia mahdollisia vaihtoehtoisia diskursseja ajassa elää vallitsevan puheavaruuden lisäksi. On mielenkiintoista nähdä, miten eroisyys merkityksellistyy Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa ja millaisia diskursseja viranomaistaho tämän keskustelun yhteydessä saa, kun mielipidepalstalla areena ja sana on vapaa kaikille. Seuraavassa pääluvussa siirryn kuvaamaan tutkimukseni toteutusta: avaan tutkimustehtäväni tutkimuskysymyksineen, esittelen aineistoni sekä analyysini kulun. Viimeisessä alaluvussa tarkastelen tutkielmani tutkimuseettisiä seikkoja.

4 TUTKIMUKSEN TEHTÄVÄ, AINEISTO JA ANALYYSI

4.1 Tutkimuskysymykset

Tarkastelen tutkielmassani Helsingin Sanomien MieliPide-palstan kirjoituksia isyydestä, avioerosta ja sosiaaliviranomaiskohtaamisista. Tavoitteenani on selvittää, millaisia diskursseja eroisyydestä tuotetaan sanomalehden mielipidekirjoituksissa, ja miten viranomaistaho kuvataan tämän keskustelun yhteydessä. Etsin aineistostani vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaisia diskursseja eroisyydestä tuotetaan Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa?
2. Millaisia diskursseja viranomaistahosta rakennetaan eroisyyskeskustelun yhteydessä?

Tutkimuskysymysten taustalla on ajatus siitä, että Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa rakennetaan jonkinlaista todellisuutta eroisyydestä ja viranomaiskohtaamisista. Katson, että sosiaalisen todellisuuden rakentuminen tapahtuu niiden diskurssien kautta, joita eroisyyskeskustelussa tuotetaan. Tutkimuskysymysten avulla yritän päästä kiinni tuohon todellisuuteen. Tässä tutkielmassa tarkoitukseni ei ole kuitenkaan selvittää, kenen kirjoittajan todellisuudesta tuottama kuva on tosi, vaan tuoda esiin eroisyyskeskustelua yleisesti yhden sanomalehden mielipidekirjoitusten läpi tarkasteltuna. Olen kiinnostunut tutkielmassani ennen kaikkea siitä, miten eroisyyttä ilmiönä tuotetaan ja miten se mielipidekirjoituksissa merkityksellistyy. Tässä tutkielmassa en tutki viranomaistahoa yleisesti, vaan siten kuin se eroisyyskeskustelun yhteydessä tuodaan esiin.

4.2 Helsingin Sanomien mielipidekirjoitukset aineistona

Tämän tutkielman aineistona on vuosina 2000–2011 Helsingin Sanomien MieliPide-palstalla julkaistut eroisyysaiheiset kirjoitukset. Aineistoni rajautuu kyseiselle aikavälille siitä syystä, että 2000-luvun alkupuolella eroisyys-aiheinen keskustelu oli vilkkaimmillaan, etenkin mediassa. Halusin mahdollisimman ajankohtaisen aineiston, joten siksi valitsin mukaan vielä vuoden 2011 eroisyyttä käsittelevät mielipidekirjoitukset. Vuosi 2011 ajoittui sopivasti saman vuoden syksyllä

alkaneen pro gradu -opintoihin kuuluvan tutkielmaseminaarin kanssa. Keväällä 2012 keräsin aineistoni siihen muotoon, millainen se tässä tutkielmassa on. Aineistoni ensimmäisen ja viimeisen mielipidekirjoituksen julkaisuajankohdan melko pitkä aikaväli ei ole osoittautunut ongelmalliseksi tämän tutkielman kohdalla.

Keräsin aineistoni Helsingin Sanomien digilehden arkistosta, jossa on saatavilla kaikki Helsingin Sanomissa julkaistut lehtiartikkelit vuodesta 1990 lähtien. Helsingin Sanomien digilehden arkistoon pääsy vaatii lehden tilaamista tai lukuajan ostamista. Itse koin mielekkääksi tilata Helsingin Sanomat väliaikaisesti aloittaessani tutkimuksen tekemisen. Näin ollen minulla oli mahdollisuus palata lehden arkistoon aina tarpeen tullen. Kohdensin hakuni tutkittavan lehden sisällä Mielipide -palstan kirjoituksiin jättämällä ulkopuolelle lehden muut osiot, kuten Kotimaa, Ulkomaat, Talous, Kulttuuri ja Urheilu. Keräsin aineistoa hakusanoilla *isyys*, *avioero*, *sosiaalityö*, *sosiaalityöntekijä*, *viranomainen*, *sosiaaliviranomainen* ja *viranomaistaho*. Tein hakusanoihin katkaisuja sekä muodostin niistä erilaisia hakulausekkeita, jotta löytäisin mahdollisimman kattavasti aihealuetani koskevia kirjoituksia. Koska tutkijana minua kiinnosti yleisen eroisyyskeskustelun ohella eroisän ja viranomaistahon kohtaaminen, lisäsin hakuni koskemaan myös viranomaisia ja tarkemmin sosiaaliviranomaisia ja sosiaalityöntekijöitä. Aineistoni kirjoituksissa sosiaalityöntekijöiden lisäksi mainitaan myös muita viranomaistahoja, enkä nähnyt tarpeelliseksi rajata niitä pois, sillä kiinnostukseni tässä tutkielmassa on eroisyyskeskustelun rinnalla tarkastella, miten viranomaistahosta yleisesti puhutaan eroisyyden yhteydessä. Eroisä saattaa kohdata eroon liittyvän prosessin aikana kuitenkin useita viranomaisia, joista sosiaalityöntekijät muodostavat yhden tärkeän ryhmän.

Aloitin aineistoni rajaamisen silmäilemällä hakutulokseni läpi, jonka jälkeen poimin digilehden omaan lehtihyllyyni kirjoitukset, jotka vaikuttivat edes hieman liittyvän tutkimusaiheeseen. Tällöin mielipidekirjoituksia oli yhteensä 90. Luin kirjoitukset uudelleen huolellisesti läpi ja tämän myötä aineiston ulkopuolelle jäi 16 kirjoitusta, jotka eivät olleet relevantteja tutkimusaiheeni kannalta. Karsinnan jälkeen siirsin kirjoitukset digilehden lehtihyllystä tietojenkäsittelyohjelmaan ja talteen omalle koneelleni. Lopullinen aineistoni koostuu siis 74 Helsingin Sanomissa julkaistusta mielipidekirjoituksesta, ja hieman yli 60 tekstisivusta, jotka käsittelevät jollain tapaa isyyttä, avioeroa ja viranomaistahoa eroisyyskeskustelun yhteydessä (ks. Liite 1). Huomion arvoista on, että aineistoni joukossa ei ole yhtään kirjoitusta vuosilta 2002 ja 2007. Aineistoni ulkopuolelle jääneistä mielipidekirjoituksista osa oli julkaistu juuri näinä vuosina. Huomattavasti eniten aineistossani on kirjoituksia vuosilta 2005, yhteensä 13 mielipidekirjoitusta, ja 2010 yhteensä 28 kirjoitusta. Joiltain

aikavälin 2000–2011 vuosilta löytyi aiheeni kannalta merkityksellisiä mielipidekirjoituksia vain yksi tai muutama. (Ks. Liite 1.) Suurin osa kirjoituksista on noin puolen sivun mittaisia, mutta mukana on myös yli sivun pituisia kirjoituksia. Kirjoitusten melko lyhyt ja tiivis esitystapa kuvastaa hyvin sanomalehtien mielipidekirjoittelun tyyliä.

Aineistoni tuo esiin ihmiset, jotka syystä tai toisesta kuuluvat tutkimusaiheeni piiriin. Se tuo esiin miehiä ja naisia, äitejä ja isiä, hyvin erilaisilla taustoilla ja ammattinimikkeillä. Näiden toimijoiden kanssa media rakentaa yhteistä puhetta esillä olevasta asiasta. Riitta Jallinojan (2006) mukaan henkilökohtaisiin kokemuksiin vetoavat tarinat saavat painoarvoa silloin, kun ne yleistetään mediassa. Tällöin henkilökohtaisesta voi tulla myös poliittista. (Mt., 37.) Aineistoni kätkee taakseen yhteensä 80 kirjoittajaa, sillä kuudessa mielipidekirjoituksessa on kussakin kaksi kirjoittajaa. Kirjoittajista 36 on miehiä ja 37 naisia, seitsemän kirjoittajan sukupuoli ei tule kirjoituksesta tai nimimerkistä selville. Alla olevaan taulukkoon olen koonnut kirjoittajat toimijatahoittain sen mukaan, miten ne aineistoni kirjoituksissa tulevat esiin (ks. Taulukko 2).

Taulukko 2. Mielipidekirjoitusten kirjoittajat toimijatahoittain

Toimijataho	Kirjoittajat (kpl)
Kansalaiset	38
Tutkijat/Tohtorit	14
Opiskelijat	1
Ammattilaiset	13
Poliitikot	1
Virkamiehet	2
Järjestöt	9
Media	2
Kirjoittajia yhteensä (kpl)	80

Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksiin osallistuu aineistossani kahdeksan eri toimijatahoa: *kansalaiset*, *tutkijat/tohtorit*, *opiskelijat*, *ammattilaiset*, *poliitikot*, *virkamiehet*, *järjestöt* ja *media*. Kansalaisiksi luokittelin ne henkilöt, jotka esittäytyvät mielipidekirjoituksissa mainitsematta toimijatahoa. Näitä ovat naiset ja miehet, äidit ja isät, isovanhemmat ja kirjoittajat, joiden sukupuoli tai toimijataho ei tule kirjoituksissa esiin. Kansalaiset eivät siis kirjoituksissaan edusta mitään institutionalisoitunutta tahoja, vaan esiintyvät riippumattomina yksilöinä. Muiden kirjoittajien

edustus tulee esiin nimen yhteydessä. Aineiston tutkijat ja tohtorit edustavat eri tiedealoja, kuten sosiaalityötä, kasvatustieteitä, oikeustieteitä ja valtiotieteitä. Ammatillaiset edustavat omaa professiotaan. Esiin nousevat sosiaalityöntekijät, lääkärit, psykologit, sairaanhoitaja ja perheterapeutti. Aineistossani politiikkaa edustaa vain yksi kansanedustaja. Virkamiehiksi luokittelin oikeuslaitoksen tuomarit, jotka esiintyvät aineistossani kirjoittajina kuitenkin vain harvoin. Järjestöjen edustajat tulevat erilaisista säätiöistä ja eri kokoisista järjestöistä. Median edustajiksi laskin toimittajat ja kirjailijat, jotka kirjoittivat itsenäisiä kirjoituksia tutkimukseni aihealueesta.

Kirjoittajien toimijataho valaisee hyvin eri edustajien mielenkiintoa eroisyyskeskustelua kohtaan. Huomattavan suuri osa kirjoittajista on kansalaisia ja vahvimpina toimijatahoina aineistossani esiintyvät tutkijat ja ammatillaiset. Kansalaisten suureen joukkoon vaikuttaa suurelta osin varmasti se, että äidit ja isät ovat innokkaasti lähteneet kirjoittamaan omista tai läheistensä kokemuksista. Myös alan tutkijoiden ja ammattilaisten edustuksen puuttuminen olisi jopa ihmetyttänyt. Vaikka kirjoittajien ja toimijatahojen tarkastelu on monella tapaa mielenkiintoista, en tässä tutkielmassa koe tutkimustehtäväni kannalta oleelliseksi nostaa jatkossa esiin, kuka ja millä statuksella, tuottaa eroisyyden diskursseja tai viranomaistahoa koskevaa puhetta. Diskurssianalyysini ei siis ole tekstianalyysiä siinä muodossa, että se pyrkisi kuvaamaan, kuka sanoi ja mitä sanoi. Analyysissäni sitoudun tarkastelemaan, miten eroisyyttä ja viranomaistahoa koskevaa puhetta mielipidekirjoituksissa tuotetaan, ja millaisia diskursseja ilmiö niissä saa.

4.3 Analyysin toteutus

Ennen kirjoitusten lukemista lähtöoletuksenani oli, että eronneen isän asemaa yhteiskunnassa saatettaisiin mahdollisesti kritisoida. En pitänyt tätä kuitenkaan varsinaisena työhypoteesinani, jota olisin lähtenyt aineistostani todentamaan, vaan lähdin tarkastelemaan aineistoa avoimin mielin. Aloitin aineistoni analysoinnin lukemalla sen muutamia kertoja huolellisesti läpi ilman, että tein samanaikaisesti merkintöjä papereihin. Halusin saada aineistostani kattavan yleiskuvan ennen kuin lähdin tarkentamaan sen sisältöä. Seuraavalla lukukerralla otin kynän käteeni ja tein merkintöjä muutamalla sanalla aineistoni tulostetun tekstiversion reunoihin. Kirjoitin ylös huomioitani tekstin sisällöstä ja nostin esiin käsitteitä, jotka olivat mielestäni kuvaavia ja tekstissä useaan kertaan toistuvia. Seuraavaksi lähdin tarkastelemaan, miten kirjoituksissa puhutaan eroisyydestä. Korostin

värikynällä alleviivaten aineistostani kaikki kohdat, joissa eroisyys sai erilaisia muotoja. Tämän jälkeen korostin toisella värillä viranomaistahosta käytyä keskustelua. Näillä lukukerroilla jo huomasin, että eroisyyskirjoittelusta oli hahmotettavissa kaksi pääasiallista, myös hieman vastakkaista, puhetapaa. Annoin näille puhetavoille kirjainkoodit ja kävin aineistoni läpi merkiten, millainen puhetapa oli missäkin kohtaa kyseessä. Myös viranomaistahoa koskevasta kirjoittelusta löytyi kaksi vallitsevaa diskurssia, jotka erotin toisistaan kirjainkoodein. Nimesin eroisyyttä ja viranomaistahoa käsittelevät puhetavat tässä vaiheessa työnimillä. Näiden vaiheiden jälkeen edessäni oli kahdella värillä ja neljällä kirjainkoodilla merkitty tekstiaineisto.

Seuraavaksi lähdin tutustumaan puhetapoihin eli diskursseihin tarkemmin. Eroisyyttä käsittelevien päädiskurssien alle muodostui yhteensä kuusi tarkempaa aladiskurssia, jotka jälleen erotin aineistosta erilaisia työnimiä apuna käyttäen. Samaan tapaan tarkastelin viranomaistahoon liittyvää puhetta uudelleen ja nimesin vallitsevien puhetapojen alle neljä tarkempaa aladiskurssia. Diskurssien työnimet syntyivät sen mukaan, millaisia aiheita niihin liittyi. Tarkentavien lukukertojen ja silmäilyjen jälkeen diskurssien nimet vaihtuivat työnimistä niihin, jotka seuraavassa pääluvussa esitän. Lopulliset eroisyyden diskurssien nimet muotoutuivat sen mukaan, millaisia merkityksiä eroisälle ja eroisyydelle mielipidekirjoituksissa tuotettiin. Viranomaistahoa koskevat diskurssit nimesin kirjoittajien tuottaman puheen sävyn ja sisällön mukaan. Välillä aineistosta oli otettava hieman välimatkaa, jotta ajatus kirkastui ja puhe merkityksineen tavoitui paremmin.

Mielipidekirjoituksista hahmottui erilaisia puhetapoja liittyen eroisyyteen ja viranomaistahoon. Monesta kirjoituksesta oli löydettävissä useampi puhetapa niin eroisyyteen kuin viranomaistahoon liittyen. Erilaiset diskurssit saattoivat yhden kirjoituksen sisällä käydä vuoropuhelua keskenään, ja vähintään tätä vuoropuhelua käytiin toisten kirjoitusten kanssa. Tulkintani mukaan diskurssit ovat tällä tavalla vuorovaikutuksessa keskenään ja tuottavat sosiaalista todellisuutta eroisyydestä ilmiönä. Pyrin tutkielmassani analyysiin, joka ei koostu pelkästään tekstien ja kirjoitusten kuvailusta vaan myös samanaikaisesta tulkinnasta. Aineiston analyysi ja puhetapojen purkaminen oli työläs prosessi, mutta palkitseva sellainen. Diskurssit ikään kuin ”heräsivät henkiin”, kun olin saanut kirjoitettua ne auki. Pääluvussa viisi avaan näitä löytämiäni diskursseja tarkemmin.

4.4 Tutkimuseettiset seikat

Tutkimusta tehdessä on tärkeää pohtia myös eettisiä kysymyksiä. Olen pyrkinyt läpi tutkielman hyvään tieteelliseen käytäntöön (ks. Kuula 2011, 34–36). Arja Kuulan (2011) mukaan eettisesti hyvä tutkimus edellyttää tieteellisiä tietoja, taitoja ja hyviä toimintatapoja niin tutkimuksen teossa kuin sosiaalisesti tiedeyhteisössä ja suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan (mt., 34). Tutkielmani alussa, toisessa ja kolmannessa pääluvussa, tuon esiin tutkimusaiheeseeni ja tutkittavaan ilmiöön liittyvää aikaisempaa tutkimusta ja tieteellistä keskustelua. Tutkimuksen uskottavuus paranee, jos toisista tutkimuksista on löydettävissä vastaavia ilmiöitä ja selityksiä (Moilanen & Räihä 2010, 61). Luvussa neljä olen pyrkinyt mahdollisimman tarkasti kuvaamaan tutkimustehtäväni, aineistoni ja sen keruun sekä analyysini vaiheet. Olen yrittänyt kuvata tutkimusprosessin vaiheineen ja ajatuskulkuineen niin, että se olisi lukijalle mahdollisimman ymmärrettävä ja läpinäkyvä. Koko tutkielman läpi olen kiinnittänyt erityistä huomiota lähdeviittauksiin ja niiden oikeanlaisiin käytänteisiin. Omat ajatukseni olen yrittänyt erottaa selkeästi muiden julkituomasta tiedosta.

Valmiit aineistot asetetaan usein etusijalle diskurssianalyysissä, jolloin voidaan eliminoida tutkijan vaikutus aineistoa kerätessä (Eskola & Suoranta 1998, 198). Myös tässä tutkielmassa on käytetty valmista aineistoa, jota on rajattu. Aineistoni edustaa Helsingin Sanomissa julkaistuja eroisyysaiheisia mielipidekirjoituksia vuosina 2000–2011, jolloin en voi sanoa aineiston edustavan tarkasti kaikkia niitä kirjoituksia, joita Helsingin Sanomissa on julkaistu kyseisellä aikavälillä eroisyydestä ja sitä sivuavista aiheista. Huomasin myös, että jo pienet muutokset hakulausekkeissa ja hakusanojen muodossa tai katkaisussa saattoivat vaikuttaa hakutulokseen, jolloin jokin aiheeni kannalta relevantti kirjoitus on voinut jäädä hakuni ulkopuolelle. Aineisto on diskurssianalyttiseen tutkimukseen sopivan kokoinen, ja siitä on mahdollista analysoida vuosina 2000–2011 tutkimusaiheesta käytyä keskustelua.

Koska tutkimukseni aineisto on kerätty sanomalehden mielipidekirjoituksista, eikä suoraan ihmisiltä itseltään, jää ulkopuolelle tietynlaisten eettisten kysymysten pohtiminen. Aineistoni ei ole salainen ja kuka tahansa voi päästä siihen käsiksi. Luvuissa viisi ja kuusi käyttämistäni aineistokatkelmissa en esitä kirjoittajan nimeä, nimimerkkiä tai kirjoittajan toimijatahoa sillä koen, ettei se tuo lisäarvoa tutkimukselleni. Aineistokatkelmien perässä mainitsen mielipidekirjoituksen julkaisuajankohdan ja kirjoituksen otsakkeen. Listaus käyttämistäni mielipidekirjoituksista löytyy myös tutkielmani liitteistä (ks. Liite 1). Tämän perusteella lukija voi halutessaan etsiä kirjoitukset kokonaisuudessaan luettavakseen.

Kun ottaa tutkimuksen aineistoksi mediatekstejä, joita mielipidekirjoitukset edustavat, voi tulla herkemmin mieleen, ketä ja mitä silloin oikein tutkitaan. Tyypillisesti aineisto kerätään suoraan ihmisiltä, joita tutkimuksen kohteena oleva ilmiö koskettaa. Median ajatellaan usein muuntavan välittämäänsä tietoa, jolloin se ei tunnu enää alkuperäiseltä ja aidolta. (Jallinoja 2006, 17.) Oman aineistoni kohdalla tällaisen problematiikan pohtiminen ei ole oleellista, vaikka se media-aineistoa edustaakin. Aineistoni rajauksen myötä olen ottanut mukaan vain Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksia, jolloin tutkijana ja lukijana saan eteeni juuri sen, mitä kirjoittajat ovat kirjoittaneet. Jos olisin ottanut aineistooni mukaan myös artikkeleita lehden muista osioista, olisivat ne olleet toimittajien kirjoituksia ja tulkintoja tutkimastani aiheesta. Koska sitoudun tutkielmassani sosiaaliseen konstruktionismiin, todellisuuden sosiaalisesti rakentuvaan luonteeseen, ei minun tutkijana tarvitse pohtia, onko jonkun kirjoittajan tuottama todellisuus oikeampi kuin toisen. Tutkijana en myöskään halua asettua kenenkään aineistoni toimijan puolelle, en isän, äidin kuin esimerkiksi sosiaalityön ammattilaisenkaan.

Tutkimukseni edustaa laadullista tutkimusotetta. Laadullisen tutkimuksen tekeminen on selkeästi kirjallinen tuotos, joka on aina tutkijan tulkintojen perusteella väritynyttä. Laadullinen tutkimus on siis luonteeltaan tulkinnallista. (Kiviniemi 2010, 80.) Jari Eskolan ja Juha Suorannan (1998, 199) mukaan analyysin luotettavuutta pitää selvittää monella tavalla, mutta tärkein diskurssianalyttisen tutkimuksen luotettavuuden kriteeri on diskurssien rakentumisesta esitettyjen tulkintojen perusteltavuus. Tyypillistä tällaisille tutkimuksille on lukuisat suorat sitaatit esimerkkinä kuvaamassa itse aineistoa (mt., 200). Myös tässä tutkielmassa olen analyysini esittelyssä käyttänyt runsaasti aineisto-otteita. Olen valinnut aineisto-otteet sillä perusteella, että ne kuvaisivat mahdollisimman elävästi diskurssien sisältöä. Eroisyyden diskursseja kuvaavat aineistokatkelmat kuvastavat sitä, miten eroisästä ja -isyydestä Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa puhutaan ja mitä merkityksiä niille kirjoituksissa tuotetaan. Viranomaistahoa koskevia diskursseja kuvaan aineisto-otteilla, joista välittyisi lukijalle kirjoituksien puheen sävy. Joka tapauksessa diskurssit ovat oman tulkintani tulosta ja toisen tutkijan silmissä ne olisivat voineet näyttäytyä hieman toisenlaisina tai tilalle olisi voinut nousta jotakin muuta, mitä minä en kirjoituksista ja niissä tuotetussa puheessa havainnut. Tutkielmani seuraavat kaksi päälukua, luvut viisi ja kuusi, käsittelevät aineistosta löytämiäni diskursseja, omia tulkintojani, eroisyyteen ja viranomaistahoon liittyen.

5 EROISYYDEN DISKURSSIT SANOMALEHDEN MIELIPIDEKIRJOITUKSISSA

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, millaisia diskursseja eroisyydestä ja viranomaistahosta sen yhteydessä tuotetaan Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa. Tässä pääluvussa tarkastelen niistä ensimmäistä, eli eroisyyden saamia merkityksiä eroisyyskeskustelussa. Mielipidekirjoituksista on hahmotettavissa kaksi vallitsevaa merkityssuhteiden kokonaisuutta, eli diskurssia, eroisyydestä: *aktiivisen* sekä *heikon isyyden diskurssit*. Molemmat päädiskurssit koostuvat useista toisiinsa kietoutuneista elementeistä, aladiskursseista, jotka kuvaavat joko aktiivista tai puolestaan heikkoa avio- tai avoeron jälkeistä isyyttä. Niin eroisyyden kuin viranomaistahon saamat diskurssit eivät esiinny aineistossani selkeinä kokonaisuuksina tai edes kokonaisuuksien osina, vaan ne ovat analyysin tuloksena muotoutuneet sellaisiksi, kun ne tässä ja seuraavassa pääluvussa esitän. Mielipidekirjoitusten tuottamat diskurssit menevät osittain päällekkäin ja toisaalta ne voivat olla myös keskenään ristikkäin. Diskurssien voidaan nähdä ikään kuin haastavan toisiaan. Kuitenkin jokaisessa diskurssissa eroisyys ja viranomaistaho saavat erilaisia sisältöjä.

5.1 Aktiivisen isyyden diskurssi

Aktiivisen isyyden diskurssi kätkee sisälleen ihailupuhetta, jossa isä nähdään tasa-arvoisena ja yhdenvertaisena äidin rinnalla sekä tunnustetaan isissä oleva voimavara lapsen kasvatuksessa. Diskurssissa korostetaan isyydessä tapahtuneita muutoksia aktiivisempaan suuntaan. Monet isyyden muutokset nähdään yleisesti hyvinä ja isyyttä vahvistavina. Puheessa ihailaan selviytyjä-isiä, jotka haluavat olla läsnä lastensa elämässä. Aktiivisen isyyden diskurssiin kuuluu myös huoli lapsen edusta silloin, kun isä avioeron jälkeen etäänny lapsesta tahdostaan riippumatta. Toisaalta avioeroa myös perustellaan osassa kirjoituksia lapsen edun kautta. Näissä kirjoituksissa tuodaan esille, kuinka lapselle on parempi, että ”ei-onnelliset” vanhemmat asuvat eri osoitteissa. Lapsen etuna voidaan nähdä kaksi kotia yhden sijaan tai toisinpäin. Suurin osa kirjoittajista on kuitenkin sitä mieltä, että lapsen etu on, että hänellä on yhteys molempiin vanhempiinsa. Tämä tuottaa niin aktiivista isyyttä kuin äitiyttäkin. Aktiivisen isyyden diskurssin alta on löydettävissä kolme aladiskurssia: *lapsen edun kautta määrittävän isyyden, läsnä olevan ja vastuuntuntoisen isän sekä selviytyjä-isän diskurssit*. Seuraavassa avaan näitä aktiivisen isyyden diskurssin elementtejä yksityiskohtaisemmin.

5.1.1 Lapsen edun kautta määrittyvä isyys

Lapsen edun kautta määrittyvän isyyden diskurssin hahmottumiseen vaikutti suurelta osin se, että kirjoittajat käyttivät mielipidekirjoituksissaan ilmaisuja kuten *lapsen etu*, *lapsen oikeus*, *lapsen paras*, *lapsi tarvitsee*, *lapsen kannalta*. Kirjoituksissa lapsen etu nostetaan voimakkaasti esille. Diskurssissa eroisä nähdään lastensa tilanteesta huolestuneena vastuuntuntoisena vanhempana, joka pohtii avio- tai avoeron vaikutuksia lapsen hyvinvoinnille sekä vaatii ensisijaisesti lapsen edun ajamista. Diskurssi tuo esiin huolen siitä, kuinka vanhemmat luovuttavat ongelman kohdatessa parisuhteessa liian helposti, jonka seurauksena yhteiskunnassamme on joukko lapsia, joille syntyy erinäisiä pitkäaikaisia ongelmia. Kirjoituksissa avioerosta kärsivien lasten kasvava määrä nähdään yhteiskuntaa kuormittavana tekijänä, johon ei pystytä nykyisillä resursseilla vastaamaan. Samalla kirjoituksissa vanhempien eron katsotaan voivan vaarantaa lapsen hyvinvointia silloin, kun lapsi jää sivuosaan vanhempien välisessä pitkittyneessä riidassa. Tulkitsen, että kirjoittajien esittäessä toiveen lapsen ja eroisän yhdessäolon lisäämisestä puhettavassa ajetaan myös lapsen etua. Puheessa myös yhteiskunnalta kaivataan toimia isyyden tukemiseen ja tätä kautta eroperheiden lasten auttamiseen. Alla olevat aineisto-otteet tuottavat isyyden merkityksen ja isien vanhemmuuden vahvistamisen tärkeiksi sekä isien että lasten näkökulmasta.

Erityisesti erotilanteessa yhteiskunnan pitäisi tukea isyyttä. Lapselle pitäisi turvata mahdollisuus tavata säännöllisesti erossa asuvaa vanhempaa. (7.2.2001 Isyyden tukeminen voisi alkaa neuvolasta)

Lapsi tarvitsee myös isää. (13.11.2011 Hoitovapaalle jääminen oli elämäni paras päätös)

Diskurssi korostaa molempien vanhempien tärkeyttä lapsen elämässä. Kirjoituksissa tämä on havaittavissa esimerkiksi lausahduksista *lapsi tarvitsee molemmat*, *lapsen etu ja oikeus molempiin vanhempiin* ja *lapset, jotka kokevat jaetun vanhemmuuden*. Molempien vanhempien tärkeyttä lapsen elämässä perustellaan kirjoituksissa sillä, että on tärkeää, että lapselle kehittyy vahva suhde molempiin vanhempiinsa. Diskurssissa lapsen edun mukaista ei ole painottaa lapsen oikeutta isään kuitenkaan itsearvoisesti, vaan molempien vanhempien osallistuminen lapsen elämään tuotetaan perusteltuna ja lapsen edun mukaisena silloin, kun toisen vanhemman kasvatuskäytössä ei kyetä luotettavasti esittämään vakavaa puutetta. Seuraavat aineistokatkelmat rakentavat olemassa olevan perheen ja perhesuhteiden vakauden vaalimisen lapsen edun kannalta tärkeiksi.

Lapsi on ihminen, joka oikeutetusti odottaa, että hänen lähimmät ihmisensä välittävät hänestä ja osoittavat kiinnostuksensa olemalla hänen kanssaan. Lapselle ei ole väliä pitääkö kotiliettä lämpimänä isä vai äiti – lapsi tarvitsee molemmat. (7.2.2000 Tavoittelemmeko väärää tasa-arvoa?)

Nykyinen kehitys ei ole huolestuttava vain isien oikeuksien kannalta. Kyse on ennen kaikkea lapsen edusta ja oikeudesta molempiin vanhempiin myös eron jälkeen. (3.6.2005 Lasten ja isien oikeudet eivät toteudu)

Luotamme siihen, että isät oivaltavat oman merkityksensä vanhempina ja haluavat toimia lapsen edun mukaisesti. (23.3.2011 Isän aktiivinen vanhemmuus on lapsen etu)

Lapset, jotka kokevat jaetun vanhemmuuden, voivat paremmin kuin ne avioerolapset, jotka – syystä tai toisesta – ovat pääasiassa toisen vanhemman hoidossa. (21.8.2005 Huoltoriita on usein järjestelmän syytä)

Toisaalta diskurssi nostaa esiin sukupuolen merkityksen avioeron yhteydessä: lapselle olisi erityisen tärkeää hyvä ja aktiivinen suhde samaa sukupuolta olevan vanhemman kanssa. Diskurssissa tuodaan esiin poikien tarve miehen malliin. Isän fyysinen ja henkinen läsnäolo voi kirjoitusten mukaan esimerkiksi ehkäistä poikalapsen väkivaltaista käyttäytymistä. Puheessa katsotaan, että lapsen psykologinen kiintyminen poissa olevaan perheenjäseneseen, eli useimmiten isään, voi olla voimakasta huolimatta siitä, ettei lapsella ole häneen päivittäistä kontaktia.

Hyvä suhde voi auttaa lasta sopeutumaan paremmin avioeron aiheuttamaan elämänmuutokseen. Jo pelkästään tieto sosiaalisen tuen saatavuudesta samaa sukupuolta olevalta vanhemmalta on lapsen kannalta tärkeää. (7.2.2001 Isyyden tukeminen voisi alkaa neuvolasta)

Seuraavat aineistokatkkelmat tuottavat lapsen edun kautta määrittyvää isyyttä asumisjärjestelyjen kautta. Koska avio- tai avoero voi olla monille isille henkisesti raskas kokemus, nähdään yhden kodin malli joissain kirjoituksissa sekä isyyden että lapsen edun kannalta alkuun parhaana vaihtoehtona. Yhden kodin mallia saatetaan puolustaa mielipidekirjoituksissa jo otsaketasolla, mutta viimeistään myöhemmin kirjoituksissa muun muassa seuraavasti: *”pikkulapselle yksi koti on enemmän kuin kaksi”*, *”on parempi, että lapsilla on yksi oma koti”* tai *”kaksi kotia voi olla avioerolapselle liikaa”*. Osassa kirjoituksia vuoroasuminen rakentuu lapsen suotuisaa kehitystä altistavaksi tekijäksi silloin, kun lapsi joutuu toistuvasti eroamaan vanhemmastaan. Kirjoituksissa eroisän ja lapsen suhteen ei koeta kuitenkaan katkeavan, vaikka lapsi ei säännöllisesti asuisi isän luona. Puhetavassa ei myöskään tuoteta kuvaa eroisästä, joka ei haluaisi tavata lapsiaan, mutta heti eron jälkeen, kun tuska on pahimmillaan, kahden kodin malli voi olla mahdoton.

Kiintymyssuhteen katkonaisuuden lisäksi päivärutiinien epävakaas ja toistuvat asuinpaikan muutokset eivät liioin ole hyväksi pikkulapselle. (26.2.2009 Pikkulapselle yksi koti on enemmän kuin kaksi)

Omasta kokemuksestani sanon, että on parempi kun lapsilla on yksi ns. oma koti, jossa on oma huone ja tavarat. Silti suhde ns. etävanhempaan voi olla lämmin ja tasapainoinen. (27.2.2005 Yhteishuolto voi tuntua raskaalta eron jälkeen)

Haluan osoittaa, että avioero ei ole paha asia, sillä lapsen ei ole hyvä kuunnella vanhempien riitelyä jatkuvasti, mutta tapaamisoikeuksiin olisi syytä kiinnittää huomiota. Eniten minua huolestuttavat lapset, jotka joutuvat vaihtamaan kotia joka viikko. (3.10.2009 Kaksi kotia voi olla avioerolapselle liikaa)

Toisaalta osassa kirjoituksia kahden kodin malli kuvataan parempana vaihtoehtona isyyden aktiivisuuden ja lapsen edun kannalta muun muassa seuraavasti: *”tyttäreni on kahden maailman valtiatar”*, *”kahden kodin malli toimii ja tukee lasten kehitystä”*, *”oli tärkeämpää, että isäkin oli läsnä”*. Kirjoituksissa uskotaan vakaasti, ettei lapsen ehjä identiteetti vaadi syntyäkseen ydinperhettä tai yhden kodin seiniä vaan yhteisön, paljon rakkautta ja hyvää vuorovaikutusta monenlaisten ihmisten kanssa. Tulkitsen alla olevista aineisto-otteista, että yhteishuoltajuutta ja vuoroviikkoasumista perustellaan lähes poikkeuksetta eettisempänä ja toimivampana vaihtoehtona etävanhemmuuteen nähden, jotta elävä vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä toteutuisi.

Tyttäreni on asunut kahdessa kodissa siitä asti, kun päädyimme avioeroratkaisuun hänen isänsä kanssa. Hänellä on kaksi perhettä, kaksi omaa huonetta, kaksi sänkyä ja kaksi paikkaa kahden keittiön pöytien ääressä. Hänen identiteettinsä ei ole ydinperheen varassa. Hän on kahden maailman valtiatar, lapsi, jonka maailma on suuri ja rikas. (7.10.2009 Tyttäreni on kahden maailman valtiatar)

Yhdysvalloissa ja Pohjoismaissa on myös osoitettu, että kahden kodin malli toimii ja tukee lasten ja nuorten suotuisaa kehitystä, jos vanhemmilla on halua ja kykyä jaettuun vanhemmuuteen. (6.9.2010 Vuoroasuminen voi sopia myös alle nelivuotiaille lapsille)

Kyllä minulle lapsena oli tärkeämpää, kun isäkin oli läsnä elämässä, vaikka se edellytti kahta kotia. (7.10.2009 Tärkeintä on hyvä suhde)

Mielipidekirjoituksissa eroisyyttä tuotetaan myös tunteista puhumalla. Lapsen edun kautta määrittävän isyyden diskurssissa isät ja äidit oikeutetaan eron jälkeen aikalisään, jolloin molemmilla on aikaa ja tilaa käydä läpi tunteitaan. Kirjoituksissa tällä aikalisällä nähdään olevan vaikutusta siihen, että vanhemmat osaavat mahdollisesta katkeruudestaan ja surustaan huolimatta huomioida lapsen parhaan oman tunnemyllerryksen keskellä. Seuraavat aineisto-otteet rakentavat

vanhempien eron jälkeisen toimivan suhteen ja toisesta vanhemmasta myönteisen kuvan ylläpitämisen lapsen edun kannalta merkityksellisiksi.

Parhaan mahdollisen lopputuloksen saamiseksi eroava perhe tarvitsee aikalisän, minkä jälkeen sopimukset ja päätökset otetaan uuteen tarkasteluun. Aikalisä antaisi paremmat mahdollisuudet toimia ”lapsen parhaaksi”. (22.8.2005 Eroaville perheille annettava aikalisä)

Vaikka vanhemmat ovat erotilanteessa usein pettyneitä, vihaisia ja katkeria, heidän aikuisina pitäisi pystyä jättämään lapset keskinäisten ongelmien ulkopuolelle. Jos lapsesta riidellään vuosikausia, jättää se taatusti jälkensä häneen. (24.8.2005 Vanhemmuus on muistettava erossakin)

Onneksi on myös vanhempia, jotka osaavat sopia omat erimielisyytensä ilman, että lapset joutuvat olemaan kohtuuttoman paljon toisesta erossa. (14.11.2005 Myös eroisä arvostaa vanhemmuutta)

5.1.2 Läsnä oleva ja vastuuntuntoinen isä

Mielipidekirjoituksissa tuotetaan myös läsnä olevan ja vastuuntuntoisen isän puhetapa. Kirjoituksissa isän läsnäolo lapsen elämässä avioeron jälkeen nähdään merkityksellisenä. Kirjoituksissa korostetaan isän osallisuutta ja myönteistä mallia, ohjaavana aikuisena toimimista ja kiinnostuneisuutta lapsen asioista: eroisän tulee olla läsnä lapsen perusarjessa vastuullisena vanhempana, eikä vain kivana aikuisena. Kirjoituksissa tällaisen isän nähdään tarjoavan lapselle myös mallia ongelmatilanteiden kohdatessa. Diskurssissa läsnä oleva isä ei tapaa lastaan vain muutaman tunnin verran kuukaudessa, vaan antaa mahdollisuuden oikeaan yhdessäoloon. Alla olevasta aineisto-otteesta tulee ilmi, kuinka diskurssissa isiä rohkaistaan ottamaan vastuu vanhemmuudestaan, joka heille kuuluu. Tulkitsen, että puhetavassa on vahva ja tärkeä viesti: isyyden arvottaminen yhtä tärkeäksi kuin äitiyden. Diskurssissa vanhempia vastuutetaan yhdessä ja erikseen järjestämään elämänsä niin, että kumpikin pitää kiinni vastuustaan, vaikka ulkoiset olosuhteet muuttuisivat.

Niin avioeroisän kuin yleensä isien on hyvä osallistua lapsen arkielämään – ei ”kivana”, aikuiskaverina vaan ohjaavana vanhempana, joka antaa tunnetukea, rohkaisee, kuuntelee, rajoittaa perustellusti ja on myönteinen malli myös pulmatilanteissa. (29.1.2000 Lapsi tarvitsee isänkin ohjausta)

Diskurssissa tuodaan esiin myös äitien toive aktiivisesta isä-lapsi-suhteesta. Alla olevassa ensimmäisessä otteessa korostetaan, kuinka ”*kaikki äidit*” toivoivat lapsilleen hyvää suhdetta isään. Aktiivisen läsnä olevan isän voidaan nähdä myös parantavan äidin hyvinvointia, kun hän osallistuu lapsen kasvatukseen yhdenvertaisena vanhempana. Toisesta otteesta tulee ilmi, kuinka puheessa isille perätään oikeutta myös pidempään vanhempainvapaaseen, jotta heillä olisi tasavertainen asema äitien rinnalla. Isyysloma kuvataan kolmannessa otteessa ”*upeana mahdollisuutena*”, jolla halutaan selkeästi kannustaa isiä ottamaan vastuu lapsen hoidosta ja huolenpidosta.

Menin eroryhmään, jossa oli kymmenisen naista, joilla oli pieniä lapsia. Keskustelujemme kautta välittyi aivan selvästi, että kaikki toivoivat lapsilleen hyvää suhdetta myös isäänsä, olipa eron syy ollut mikä hyvänsä, isä kuinka hankala hyvänsä ja äiti kuinka vihainen hyvänsä. (22.7.2010 Vieraannuttamiskeskustelussa ei saa turhaan syyllistää äitejä)

Jos tavoitteena on sukupuolten tasa-arvon edistäminen vanhempainvapaiden käytössä, kokemus muista pohjoismaista osoittaa, että siihen tarvitaan riittävän pitkä isälle nimetty vapaa. (16.3.2011 6+6+6 vanhempainvapaa tukee lapsen hyvinvointia ja sukupuolten tasa-arvoa)

Isyysloma on upea mahdollisuus – siitä pitäisi tehdä pakollinen. Vähemmän raskasta äitiyttä ja lisää hyvää isyyttä, kiitos! (6.4.2010 Vähemmän raskasta äitiyttä ja enemmän hyvää isyyttä)

Osassa kirjoituksia rakentuu kuva isästä, joka haluaisi olla lapsilleen läsnä oleva ja vastuuntuntoinen, mutta sen toteuttaminen voi toisinaan olla hankalaa. Tulkitsen, että kirjoituksissa tuotettu aktiivisen isyyden diskurssi voi helposti vaihtua myös heikon isyyden diskurssiksi. Tästä hyvänä esimerkkinä on yhden mielipidekirjoituksen kannanotto eri osoitteessa asuvan biologisen isän oikeudesta isäkuukauteen. Mielipidekirjoituksessa ihmetellään, miten nyky-yhteiskunnassa, kirjavaperheissä Suomessa, jossa isäkuukauteen ovat oikeutettuja niin sateenkaariperheen toinen puoliso kuin adoptioisäkin, voidaan eri osoitteessa asuvalta biologiselta isältä tämä oikeus evätä. Seuraava aineistokatkkelma tuottaa läsnä olevan ja vastuuntuntoisen isän puhettavan haavoittuvaksi, kun yhteiskunnan kankeat säädökset ylläpitävät jäykkää järjestelmää, joka kaventaa isän oikeuksia vanhempana silloin, kun tämä ei asu yhdessä lapsen äidin kanssa.

Kenen etu on, ettei eri osoitteessa asuva biologinen isä voi pitää isäkuukauttaan? Ei ainakaan lapsen, jolla tällöin olisi mahdollisuus viettää enemmän aikaa isänsä kanssa. Eikä isän, joka saisi lujittaa suhdettaan lapseensa ja voisi ottaa hieman pidemmäksi aikaa päävastuun lapsenhoidosta. Eikä myöskään äidin, joka saisi muutaman viikon helpotuksen lähes ympärivuorokautiseen lapsenhoitoarkeen. (13.11.2011 Tyttäreni isällä ei ole oikeutta isäkuukauteen)

Puhetavassa korostuu myös eroisän ja lapsen välisen luottavan tunnesuhteen ja ohjauksen tärkeys. Kirjoituksissa isällä katsotaan tällöin olevan enemmän pysyvää merkitystä lapsen elämässä ja toisaalta avioerolapsella paremmat mahdollisuudet menestyä koulussa ja välttyä niin käytös-, päihde- kuin itsetunto-ongelmilta. Osassa mielipidekirjoituksia vedotaan tutkimuksiin, joiden mukaan lapsen kanssa toimivan isän vaikutus lapsen myönteiseen kehitykseen ja ongelmien ehkäisyyn on havaittu merkittäväksi. Puhetavassa myös isän varhainen kiinnostuminen lapsen elämästä rakentuu tärkeäksi ja isän ja lapsen välistä suhdetta lujittavaksi tekijäksi. Diskurssissa vedotaan myös oman isättömyyden kokemuksen kautta lukijoihin arvottamalla isän läsnäolo merkitykselliseksi. Toisaalta isän läsnäolon tärkeyttä korostetaan kirjoituksissa myös siitä syystä, että lapsi muodostaa rinnakkaisia kiintymyssuhteita jo varhain, ja turvallisuudentunne syntyy lapselle kokemuksista, joissa molemmat vanhemmat ovat saatavilla häden hetkellä. Alla olevissa aineistokatkelmissa eron jälkeinen vastuullinen isyys tuotetaan perusteltuna ja merkityksellisenä isän ja lapsen välisen pysyvän suhteen kannalta.

Isyyden tutkijana ja omasta kokemuksestani tiedän, että isän varhainen ja riittävän yhtäjaksoinen läsnäolo lapsen alkutaipaleella antaa hänelle juuri niitä eväitä, joita nykylapset kipeästi tarvitsevat. (23.3.2011 Lapsi tarvitsee isän jatkuvaa läsnäoloa elämänsä alussa)

Isä ei ole ylimääräinen henkilö siirtämistapahtumassa, eikä hänestä sellaista tule lapsen kasvaessakaan. Jos isän ja lapsen välinen suhde saa muotoutua jo varhaisessa vaiheessa, sen katkeaminen myöhemmin on epätodennäköistä. (5.7.2004 Isien vanhemmuutta ei tueta tarpeeksi)

Rakkaat kanssasisaret, antakaa lapsillenne mahdollisuus isään! Kun isä on lapsen alkuunpanemisesta asti mukana hänen elämässään, on hänellä ainakin mahdollisuus astua rooliinsa isänä – ehkä joskus vähän myöhemmin. Tässä me naiset ja äidit voimme tukea. (19.7.2010 Naiset, antakaa lapsille mahdollisuus isään)

Koska vauva muistaa ja ymmärtää, kuka häntä hoivaa ja lohduttaa, muutokset hoitosuhteissa järkyttävät lapsen turvallisuudentunnetta. Siksi on tärkeää järjestää kodin ulkopuolinen hoito tai hoivakäytännöt eron jälkeen niin, että ne tukisivat lapsen suhdetta äitiin ja isään. (6.9.2010 Vuoroasuminen voi sopia myös alle nelivuotiaille lapsille)

Isän suhteesta lapseen puhutaan osassa kirjoituksia läheisenä ja välittömänä sekä niissä tunnustetaan isän kyvykkyys vanhempana. ”*Kyllä isälläkin on tunteita*” -puheessa korostetaan, kuinka isät haluavat avioeron jälkeenkin osallistua lasten hoitoon ja olla aktiivisesti mukana lasten harrastuksissa. Puhetavassa hyvän isyyden ei katsota näyttäytyvän vain ydinperheissä, vaan

yhteiskuntaa vastuutetaan luomaan kaikille halukkaille ja kyvykkäille miehille mahdollisuuksia toimia aktiivisina ja myötäelävinä vanhempina äitien tapaan – äitien rinnalla, lisäksi ja sijasta.

Kyllä isälläkin on tunteita lapsiaan kohtaan ja usein halua hoitaa heitä eron jälkeenkin. (9.5.2009 Tasa-arvo toisi onnea naisille – ja miehille)

Huolehtimiskyvyn epäily on täysin perusteetonta, mutta äidin ei tarvitse myöhemminkään ottaa vastuuta lapsestaan yksin, jos hänen rinnallaan on vastuuta kantava isä. (5.7.2004 Isien vanhemmuutta ei tueta tarpeeksi)

5.1.3 Selviytyjä-isä

Aktiivisen isyyden diskurssin alta on löydettävissä myös selviytyjä-isän puhetapa. Puheesta välittyä myönteisyys ja taistelutahto, vaikka kirjoittajilla on omassa isyydessään vastoinkäymisiä ollutkin. Diskurssi kuvaa, kuinka isät ymmärtävät rajallisuuteensa ja heikkoutensa, mutta toisaalta myös näkevät vanhemmuuden onnistumisensa. Kirjoittajat, eroisät, ymmärtävät paikkansa toisena vanhempana, joka ei koskaan voi korvata äidin syliä. Isyys merkityksellistyy kirjoituksissa myönteiseksi kokemukseksi, josta ei haluta luopua. Diskurssissa kiintymyssuhde lapsen ja isän välillä nähdään miestä suojaavana tekijänä tämän elämässä: vaikka elämässä olisi vaikeaa, lapsi, johon vanhempi on kiintynyt, velvoittaa pysymään hengissä. Puhetavassa isyys rakentuu ja jatkuu, vaikka parisuhde lapsen äidin kanssa päättyisi. Kirjoituksissa tuotetaan isyyden ilosanomaa avioerosta huolimatta, joita alla olevat aineistokatkkelmat kuvaavat elävästi.

Isyyteni on muuttanut muotoaan lyhyen ajan sisällä. Pari vuotta sitten perheemme hajosi. Jäin eron jälkeen asumaan kotiamme teini-ikäisen tyttärenti kanssa. Olen onnellisessa asemassa, kun saan nauttia isyydestä. (14.11.2010 Isyyteni muutti nopeasti muotoaan)

Olen 16- ja 13-vuotiaiden poikien yksinhuoltajaisä. Vaikeinta on, ettei minulla miehenä ole kykyä olla pojilleni myös äiti. Tätä eivät kaikki ymmärrä. Pitkä seurustelusuhde ajautui yksinhuoltajaäidin kanssa karille. Minulla ei ollut voimia tehdä asioita aina oikein. Kasvaminen ja oppiminen virheistä jatkuu. Haluan olla maailman paras isä. (14.11.2010 Isät kertovat 1)

Omalla kohdallani isyys muodostuikin enemmän yhteiseksi tekemiseksi ja kokemiseksi – ennen kaikkea yhteiseksi elämyksiksi ja muistoiksi. Toivon, että hyvät hetket ja niiden tuomat opit ja arvot kantavat heitä tulevaisuudessa – niin kuin minuakin. Vaikka avioliitto ei kestänyt, jäi näistä vuosista kuitenkin isyys – onneksi! (14.11.2010 Isät kertovat 2)

Yhteenvetoa

Aktiivisen isyyden diskurssin alta hahmottuu kolme tarkempaa aladiskurssia: *lapsen edun kautta määrittyvän isyyden, läsnä olevan ja vastuuntuntoisen isän* sekä *selviytyjä-isän* diskurssit. Kaikkia diskursseja yhdistää luottamus isää kohtaan vanhempana ja hänen arvottamisensa yhdenvertaiseksi äidin rinnalla. Isyys konstruoidaan merkittäväksi eron jälkeenkin vetoamalla lapsen etuun ja oikeuteen. *Lapsen edun kautta määrittyvän isyyden* diskurssissa isän merkitystä lapsen elämässä korostetaan ja toisaalta halutaan myös vahvistaa. Kirjoituksissa tähän kaivataan apua myös yhteiskunnan taholta muun muassa erilaisten isyyttä tasa-arvoistavien muutosten avulla. Puheessa ihanteena lapsen kannalta nähdään jaettu vanhemmuus ja molempien vanhempien osallisuus lapsen elämässä. Kirjoituksissa isän tärkeä merkitys pojan elämässä nousee esiin sukupuolikeskustelun kautta: etenkin pojat tarvitsevat isää. Lapsen edun kautta määrittyvän isyyden puhettavassa asumisjärjestelyt tuodaan esiin kahdesta vastakkaisesta näkökulmasta. Toisessa katsotaan, että lapsen olisi hyvä asua pääsääntöisesti yhdessä kodissa, kun taas toinen näkökulma painottaa kahden kodin ja vuoroasumisen mallia lapsen edun kannalta. Kirjoituksissa yhden kodin mallia puolustavat eivät kuitenkaan tavoittele isyyden ohenemista, vaikka lapsi asuisi pääsääntöisesti äidin luona. Kahden kodin mallia puolustetaan vedoten juuri isän aktiivisuuteen ja osallisuuteen. Tulkitsen, että niin kauan kuin yhteiskunnassamme on vaihtoehtoja lapsen asumisen järjestelyihin, on myös eriäviä mielipiteitä siitä, miten lapsen asuminen olisi parasta järjestää. Puheessa isä kuvataan tuntevana ja välittävänä aikuisena, jolle ei ole yhdentekevää, miten lasta koskevat järjestelyt hoidetaan. Diskurssista korostuu, kuinka kumpaakaan vanhempaa ei voi ohittaa, kun kyseessä on lapsen etu ja oikeudet.

Läsnä olevan ja vastuuntuntoisen isän diskurssissa isää vastuutetaan ja kannustetaan aktiiviseen isyyteen vielä eron jälkeenkin. Kirjoituksissa isyyden toivotaan olevan muutakin kuin tavaralahjoja ja pikaisia tapaamisia, ennen kaikkea aitoa välittämistä ja läsnäoloa. Diskurssissa vanhempainvapaan tasa-arvoistaminen myös enemmän isää koskevaksi nähdään tärkeänä. Kirjoituksissa tuotettu läsnä oleva ja vastuuntuntoinen isä osallistuu ja on kiinnostunut lapsen elämästä jo varhaisessa vaiheessa, jolloin suhde lujittuu vahvaksi jatkossakin. Tämä luo pohjan hyvälle isä-lapsi-suhteelle, vaikka vanhemmat päätyisivätkin parisuhteessaan eroon.

Selviytyjä-isän diskurssi rakentuu ennen kaikkea isien puheessa, jossa eroisyyttä tuotetaan oman kokemuksen kautta. Selviytyjä-isän diskurssissa isät ovat aktiivisessa roolissa lasten elämässä eron jälkeenkin. Kirjoituksissa ei tuoteta kuvaa isästä, joka selviäisi kaikista vastoinkäymisistä ilman

kolhuja, vaan isästä, joka tunnistaa virheensä, mutta samalla myös onnistumisensa. Kirjoitusten isät, selviytyjät, tunnistavat myös oman voimattomuutensa tilanteissa, jossa sukupuoli vaikeuttaa joidenkin asioiden hoitamista tai ymmärtämistä. Isät tuovat kirjoituksissa esiin, kuinka ymmärrys siitä, ettei isän tarvitse kuitenkaan ryhtyä äidiksi äidin paikalla, helpottaa. Isyys tuotetaan eroisien omissa kirjoituksissa ennen kaikkea tärkeäksi voimavaraksi arjen keskellä, ja avioerosta huolimatta isät nauttivat isyydestään.

5.2 Heikon isyyden diskurssi

Samoin kuin aktiivisen isyyden diskurssi, sitä haastava heikon isyyden diskurssi rakentuu monista eri elementeistä. Diskurssissa eronneet isät nähdään altavastaajina, syrjittyinä ja näkymättöminä. Kirjoituksissa korostuu huoli yksinäisistä isistä, jotka jäävät avio- tai avoeron yhteydessä yksin. Kirjoitukset rakentavat kuvaa isästä, joka ei yllä yhteiskunnassamme samalle tasolle äidin kanssa kulttuurissamme olevan vahvan ”äitimyytti-ajattelun” vuoksi. Toisaalta mielipidekirjoituksissa tuotetaan myös toisenlaista heikon isyyden diskurssia, jossa eronnut isä itse välinpitämättömällä toiminnallaan heikentää omaa isyyttään. Osassa kirjoituksia isästä muodostuu kuva lapsistaan piittaamattomana oman edun tavoittelijana tai väkivaltaisena vallankäyttäjänä. Kirjoituksissa heikko isyys siis tuotetaan joko itse aiheutettuna tai pakon sanelemana. Heikon isyyden diskurssi lähestyy isyyttä toisesta suunnasta aktiivisen isyyden diskurssiin nähden eli niiden eroisien tilanteista käsin, jotka eivät kuulu supervoimaisiin selviytyjä-isiin vaan palvelujärjestelmässä näkymättömiin syrjittyihin tai omaa isyyttään laiminlyöviin isiin. Heikon isyyden diskurssista on paikallistettavissa kolme tarkempaa aladiskurssia: *syrjäytetyn ja näkymättömän isän, äidin tuottaman heikon isyyden ja ongelman kautta määrittyvän isyyden diskurssit*. Seuraavaksi tarkastelen näitä heikon isyyden diskurssin elementtejä tarkemmin.

5.2.1 Syrjäytetty ja näkymätön isä

Heikon isyyden diskurssin alta voi tunnistaa diskurssin syrjäytetystä ja näkymättömästä isästä ilman oikeuksia. Kirjoituksissa isät kuvataan *toissijaisina kasvattajina ja jakojäännöksinä*. Kirjoituksissa isän asema tuotetaan avio- tai avoeron yhteydessä alisteiseksi äitiin nähden, sillä useimmiten isä on vanhemmista se, joka muuttaa asumaan erilleen lapsistaan. Kirjoituksissa esitetään huoli siitä, että

tässä tilanteessa isä helposti erkaantuu lapsistaan ja toisaalta lapsi vieraantuu isästään: lasten tapaaminen voi olla epäsäännöllistä ja lyhytkestoista tai sitä ei ole lainkaan. Kirjoitukset tuottavat isyyden heikoksi tilanteissa, joissa isä haluaisi läheisempää suhdetta lapsiinsa, mutta on kykenemätön pääsemään lapsiaan lähelle syistä, jotka ovat hänen kontrollinsa ulkopuolella. Kirjoituksissa isän rooli nähdään eron yhteydessä usein altavastaajana lapsen huolto- ja tapaamiskysymyksissä, kun yksinhuoltajuus ratkaistaan suhteettoman usein äidin eduksi. Kirjoitusten mukaan äidin pitää olla todella huono äiti ja isän todellinen ”superisä”, jotta päätös lasten huollosta ja asumisesta olisi isyyttä puoltava. Diskurssissa tuodaan esiin huoli siitä, kuinka isyyden tukemista ei pidetä kovinkaan tärkeänä, vaikka äitiyttä tukevia palveluja on kyllä tarjolla. Tulkintani mukaan etävanhemman rooli voi tällöin hankaloitua. Huolta kantava puhe kohdistuu kirjoituksissa yhteiskuntaamme ja siellä vallitseviin sukupuolistaviin eroihin. Alla olevissa aineistokatkelmassa eroisästä rakentuu kuva sivuutettuna ja unohdettuna vanhempana palvelujärjestelmän keskellä, jossa myytti äitien ainutkertaisuudesta lasten huoltajana voi hyvin. Tällöin syrjäytetyn isän rinnalla unohtuu myös helposti lapsen oikeus isään.

Miksi lapsen omilla, biologisilla vanhemmilla ole kaikissa tapauksissa yhtäläisiä oikeuksia? (25.7.2008 Lapset eriarvoisia vanhempien erotessa)

Isiä pidetään tuoreen tutkimuksen mukaan toissijaisina kasvattajina. Isät eivät koe saavansa yhteiskunnalta riittävästi tukea. (14.11.2010 Isät kertovat 3)

Suomalaisista lapsista noin 15 prosenttia asuu yksivanhempaisessa perheessä, suurin osa äidin kanssa. Näistä lapsista kolmannes ei tapaa omaa isäänsä ollenkaan. (7.2.2001 Isyyden tukeminen voisi alkaa neuvolasta)

Lisääntyvien avioerojen myötä useat miehet ovat etäänntyneet lapsistaan. Huoltajuuskiistojen asetelma kyseenalaistaa yhä selvemmin miehen mahdollisuutta täysipainoiseen vanhemmuuteen. (4.3.2005 Laki uhkaa heikentää isyyttä)

Tutkimuksissa on huomattu, että suurin osa kadonneista isistä tuntee itsensä syylliseksi, vihaiseksi ja hylätyksi. Vain hyvin pieni osa tuntee olevansa tyytyväinen tai edes välinpitämätön tilanteessaan. (18.7.2004 Isät vetäytyvät lapsen elämästä pakon edessä)

Kiistojen (lasten huoltoon ja asumiseen liittyvien) ratkaisuihin äiti on edelleen äiti ja isä lähinnä jakojäännös. (16.8.2005 Erolasten kohtalot väärissä käsissä)

Vanhempien riita tai eripuraisuus on peruste jatkaa suomalaisen lapsipolitiikan kannalta turmiollista tietä, jonka tuloksena lapsista tulee isättömiä. (17.2.2005 Kaksi kotia on lapsen etu erotilanteessa)

Kirjoituksissa eroisuus rakentuu myös pelkäksi elatusvelvollisuudeksi tilanteissa, joissa arki pyörii lähivanhemman ympärillä ja etävanhemman rooliksi jää vain taloudellisen vastuun kantaminen. Kirjoitusten mukaan, jos lähivanhempi näkee etävanhemman roolin sellaisena, että siihen kuuluu lähinnä taloudellista vastuuta ja nimi paperilla, mutta ei oikeutta vaikuttaa lapsen kasvatukseen liittyviin päätöksiin, on etävanhemman luonnollista kokea tilanne epäoikeudenmukaisena. Myös isän laiminlyönti elatusvelvollisuutta kohtaan nähdään osassa kirjoituksia oikeutettuna tilanteissa, joissa raha ei mene lapsen vaan äidin tarpeisiin. Tulkitsen, että kirjoitukset tuottavat näkymätöntä isyyttä silloin, kun isä nähdään vain elatusmaksuja maksavana vanhempana.

Isän oikeuksia on viettä neljä päivää kuukaudessa lasten kanssa (+lomat) ja maksaa elatusmaksu. Esimerkiksi lisätapaamiset ovat äidin hyväksynnän takana. (5.1.2000 Isän oikeudet unohdetaan tyystin avioerotilanteessa)

Tuomioistuinten ja sosiaaliviranomaisten linja suosii sitä, että etävanhemmalle määrätty elatustuki on hyvin antelias lapsen kannalta. Usein lapsen saama elatusapu menee kuitenkin lähivanhemman tai yksinhuoltajan menoihin, toisin kuin lapsen elämiseen. (17.6.2010 Wahlroosin kanta on oikeutettu)

5.2.2 Äidin tuottama heikko isyys

Mielipidekirjoitukset rakentavat heikon isyyden yhdeksi syyksi äidin kielteisen asenteen ja toiminnan isää kohtaan avio- tai avoeron yhteydessä. Kirjoituksissa äidin katsotaan jättävän isä täysin tyhjän päälle. Äidin tuottaman heikon isyyden diskurssissa eroisän usko oikeudenmukaisuuteen ja omaan tarpeellisuuteensa nähdään hiipuvan, kun äidin katsotaan voivan käyttäytyä lähes millä tavalla hyvänsä menettämättä kuitenkaan valtaa lapsiinsa. Kirjoituksissa tuodaan esiin, kuinka äidin on nähty heikentävän isyyttä muun muassa puhumalla lapsille perättömiä asioita isästä. Seuraavan sivun aineisto-otteet kuvaavat, kuinka kirjoittajien mukaan äidit henkisesti vahingoittavat isää perättömillä syytöksillä ja samalla hankaloittavat isän ja lapsen yhteydenpitoa. Oteissa tuodaan esiin ongelmallisuus tilanteessa, jossa lapsi asuu vanhemman kanssa, joka suhtautuu etävanhempaan vihamielisesti, ja lapsella ei ole mahdollisuutta tavata etävanhempaansa eikä muodostaa hänestä itsenäistä mielipidettä. Kirjoituksissa tuotetaan kuva eroisästä, jolla on harvoin mahdollisuus puuttua äidin ylivaltaan tai korjata vääristynyttä kuvaa itsestään niin lapsien kuin viranomaistenkaan silmissä.

En haluaisi panna miehiä ja naisia toisiaan vastaan, mutta tiedossani olevissa tapauksissa tapaamisia vaikeuttava osapuoli on aina ollut äiti. (28.3.2008 Uhkasakko ei auta tapaamisriidoissa)

Kävi ilmi, että äitini oli kyllä kertonut totuuden, mutta vain hänen kannaltaan nähtynä. Hän näet korosti itselleen edullisia asioita ja vähätteli tai jätti kertomatta hänelle epäedullisia seikkoja. Ei varmaankaan ole vaikeaa arvata, minkälainen mielikuva minulle muodostui isästäni. (25.2.2010 Erolapsi, kuuntele kummankin kertomus)

Menimme Helsingin Sanomien Aku Ankka -näyttelyyn. Tyttäreni otti minua siellä kädestä kiinni ja vei minua paikasta toiseen. Onneni oli mittaamaton. Kotona hän soitti äidilleen, kuinka kivaa meillä oli ollut. Puhelun aikana kuulin äidin murtavan tyttärensä ilon. Tytär vetäytyi simpukaksi eikä vielä jonkin aikaa jatkuneilla harvoilla vierailuillaan enää hakenut kontaktia minuun. (19.7.2010 Lapsi pitää usein lähivanhempaa viattomana)

Ongelma on se, ettei perättömien syytösten kohteeksi joutuneella, yleensä miehellä, ole mitään oikeuksia eikä mahdollisuutta vaikuttaa lastensa hyvinvointiin. (14.7.2003 Missä on isän suoja pedofiliasyytöksiltä?)

Äidin tuottaman heikon isyyden diskurssissa nostetaan esiin, että molemmilla vanhemmilla on yhtäläinen mahdollisuus toimia avioeron yhteydessä ajattelemattomasti ja toisen osapuolen tunteita loukkaavasti. Puhetapa korostaa, että vanhempi ei aina kykene mieltämään eron jälkeistä sovintoa samalla tavoin kuin toinen osapuoli. Esimerkiksi lasta koskevissa sopimuksissa vanhempien voi olla hankalaa toimia niiden velvoittamalla tavalla. Kirjoituksissa kuvataan, kuinka sopimuksesta voi syntyä väline lisätujen saamiseen ja toisen osapuolen alistamiseen. Tulkitsen kirjoituksista, että vanhemman käyttäessä valtaansa väärin, käyttää hän samalla lasta tietoisesti tai tiedostamattaan tarkoitusperänsä kuten koston välineenä. Tulkitsen myös, että puheessa ei syyllistetä yksinomaan äitejä, vaan ymmärretään, että on suuri määrä tapauksia, joissa isät ovat kohdelleet puolisoaan väärällä tavalla. Seuraavissa otteissa tuodaan kuvaavasti esiin, että isätkin voivat vieraannuttaa lapsiaan äidistä, jolloin isät tuottavat puolestaan heikkoa äitiyttä ja toimivat itse tasapainottomasti.

En voinut kuvitellakaan, että valehteleva mies voi oikeudessa voittaa alistetun äidin ja pienet lapset. Asunnon lisäksi isälle annettiin tapaamisoikeus ilman valvontaa. Lapseni osoittavat mieltään, kun luovutan heidät pakolla joka toinen viikonloppu tasapainottomalle isälleen. Isä jättää lapset joka kerta muille hoitoon. Mitä järkeä on demokraattisissa tapaamisoikeuksissa, kun isän ainoa tavoite on kiusata pienten lasten avulla heidän äitiään? (24.5.2011 Yhteisestä kodista lähtenyt on aina altavastaaaja)

Äiti joustaa ja joustaa. Sosiaaliviranomaiset eivät auta äitiä vaan ovat isän tukena ja turvana. Ihmetyttää, että koulutetut ihmiset eivät näe isän ylitseampuvan käytöksen taakse, vaan näyttävät olevan onnellisia kun löytyy isiä, jotka hinnalla millä hyvänsä haluavat tahtonsa läpi. (7.9.2010 Huoltajuuskiistassa äitikin voi olla heikoilla)

5.2.3 Ongelman kautta määrittyvä isyys

Ongelman kautta määrittyvän isyyden diskurssissa on havaittavissa isyyden heikkenemistä isän itsensä aiheuttamana. Ongelman kautta määrittyvän isyyspuheen yhtenä huolena on, ettei eroisän ”viihdekäyttäytymisellä”, tavaralahjoilla, käynneillä lasten kanssa elokuvissa tai ravintoloissa ole irrallisina viihdetoimintoina suurempaa vaikutusta lapsen elämänlaatuun. Kirjoituksissa katsotaan, että tällaisia toimintamalleja omaava ja toteuttava eroisä laiminlyö aitoa ja välittävää isä-lapsi-suhdetta ja ylläpitää pinnallista materialistista isyyttä. Toisaalta kirjoituksissa tuotetaan kuvaa isästä, joka voi kadota lapsen elämästä vanhempien eron jälkeen välinpitämättömyyden tai itsekkyyden seurauksena. Diskurssissa etäisät unohtavat lapsensa luvattoman nopeasti ja liian usein, vaikka jo pelkällä päivittäisellä puhelinsoitolla isät voisivat viestiä lapsilleen välittämisen- ja turvallisuudentunteen. Alla olevat aineistokatkkelmat kuvaavat hyvin, ettei yhteishuoltajuuden, joka tarkoittaa sekä oikeuksia että velvollisuuksia, nähdä olevan kaikille vanhemmille itsestään selvää. Tulkitseen kirjoituksista, että ketään vanhempaa ei voi pakottaa tuntemaan vastuuta ja välittämään.

Isän syli on taatusti paikka, joka ei ole huonompi kuin äidin syli, mutta sinne tuntuu harvemmin pääsevän. Seuraavan kerran kun lapsi haluaa tulla syliisi, tiedät varmasti mitä teet. Sanomalehti, kirja tai muu turhanpäiväinen puuha voi odottaa hetken. (14.11.2010 Isät kertovat 4)

Meillähän on myös toinen ongelmallinen lapsiryhmä: lapset, joiden toinen vanhempi on omatahtoisesti kadonnut lapsensa elämästä eikä pidä yhteyttä. (20.3.2008 Tapaamisriidat uhkaavat lasten hyvinvointia)

Parisuhteen seurauksena syntyneellä lapsella on kaksi vanhempaa, vaikka toinen vanhemmista ei tätä oikeuttaan käyttäisikään. (6.10.2010 Paperi-isä on tyhjää parempi)

Erosin poikani isästä kaksi vuotta sitten. Ne kerrat, kun entinen mieheni on sen jälkeen poikaansa tavannut, ovat laskettavissa yhden käden sormilla. Hänen käsityksensä yhteishuoltajuudesta tarkoittavat soittoa pojalle kaksi kertaa vuodessa ja pikaista visiittiä, jos hän sattuu olemaan töissä aivan lähistöllä. Isänpäivälahjat ovat meillä edelleen kaapissa odottamassa isiä, joka ei tule. Pojan syntymäpäivä oli ja meni – ilman isää. (17.12.2008 Entä kun eronnut vanhempi ei halua tavat lastaan)

Diskurssin sisällä puhutaan myös eroisista, jotka eivät syystä tai toisesta ole kykeneviä isiksi. Työelämän kiireet, kulutusvauhdin ylläpitäminen, työttömyyden ja huonon taloudellisen tilanteen tuomat rasitukset tai psyykkiseen jaksamiseen liittyvät asiat ovat kirjoitusten mukaan niin isien kuin äitienkin ongelma. Vaikka eroisä näyttäytyisi kuinka epäonnistuneena vanhempana, alkoholistina tai asunnottomana, diskurssissa muistutetaan, että tällainenkin isä kaipaa usein lastaan.

Esimerkiksi työttömänä tai muuten työvoiman ulkopuolella on Suomessa eronneista isistä 36 prosenttia. (18.7.2004 Isät vetäytyvät lapsen elämästä pakon edessä)

Lapsistaan erotettujen vanhempien taloudellisesta tilanteesta puhutaan ja kirjoitetaan liian vähän. (1.9.2009 Lapsistaan erotettu vanhempi on taloudellisestikin heikoilla)

Kukaan ei ole tullut ajatelleeksi sitä, onko molemmilla vanhemmilla taloudellisia resursseja pitää vaikkapa kahta murrosiän kynnyksellä olevaa lastaan luonaan esimerkiksi joka toinen viikko. (27.2.2005 Yhteishuolto voi tuntua raskaalta eron jälkeen)

Taannoisessa työssäni sosiaalityöntekijänä kohtasin asunnottomia, kaikkensa menettäneitä miehiä. Vaikka näillä miehillä elämä oli suistunut raiteiltaan ja heillä oli suuria ongelmia useilla elämänalueilla, monilla heistä oli asuntolahuoneensa hyllyllä kuva lapsestaan, johon he saattoivat keskustelussa viitata. (8.7.2009 Yhteishuoltajuuden käytännöt voivat lannistaa etävanhemman)

Toisaalta eroisuuskäsitteessä tuotetaan kuvaa isästä, joka avioeron myötä menettää otteen elämästään. Perheen ja isä-lapsi-suhteen katsotaan kirjoituksissa olevan niin merkityksellisiä ja kannattelevia asioita miehen elämässä, että niiden puuttuminen voi vaikuttaa miehen terveyteen, niin henkisellä kuin fyysiselläkin tasolla. Kirjoituksissa rakentuu kuva isästä, joka voi olla kykenemätön isyyteen parisuhteen aikana ja tämän jälkeen omista valinnoistaan johtuen, mutta myös sen tuloksena, että on menettänyt elämästään tärkeän osan eli perheen jonkun toisen valintojen ja tekojen seurauksena. Seuraavan sivun aineistokatkkelma kuvaa, kuinka lopputulos voi olla karu sekä etävanhemman että lapsen osalta, kun lähivanhempi lähtee mustamaalaamaan toista vanhempaa ja tietoisesti katkaisemaan tämän suhdetta lapseen. Samalla ongelman kautta määrittävän isyyden diskurssi kietoutuu aineistossani yhteen äidin tuottaman heikon isyyden diskurssin kanssa.

Eron myötä käynnistyi äitini toimesta yli kymmenen vuotta kestänyt kampanja, jonka tarkoituksena oli tuhota isäni suhde minuun. – – En tiennyt, että hän (isä) masentui erostamme niin, että söi lääkkeitä ja suunnitteli itsemurhaa. En tiennyt, että hän oli vakavassa liikenneonnettomuudessa ja toipui siitä sairaalassa pitkään. En tiennyt, että hän piti valokuvaani yöpöydällään ja ikävöi minua joka päivä. En tiennyt, että hän olisi koska tahansa ilahtunut kovasti, jos olisin soittanut ja pyytänyt häntä kahville. Nämä ja monet muut asiat tulivat tietooni vasta vuosikymmenien kuluttua, kun muut sukulaiseni kertoivat niistä minulle. Isääni en tuolloin saanut enää takaisin. Hän oli kuollut äkilliseen sairauskohtaukseen ollessaan yksin kotona. (20.7.2010 Kunpa joku olisi kertonut minulle ajoissa vieraannuttamisesta)

Ongelmaksi isyydelle voi muodostua myös isän väkivaltainen käyttäytyminen, jolloin isyyttä on vaikea, lähes mahdotonta, tukea vanhempien eron jälkeen. Puheessa tuodaan esiin, kuinka perheessä naiseen kohdistuvaan väkivaltaan liittyy usein myös lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa. Toisaalta diskurssissa nostetaan esiin myös äitien väkivaltaisuus lapsiaan kohtaan, mutta kirjoittajien mukaan siitä vaietaan julkisessa keskustelussa paljon useammin. Kirjoituksissa tuodaan esiin, kuinka väkivaltaisuuteen liittyy sekä miesten että naisten kohdalla häpeää, joten aiheena sitä helposti väistellään. Tulkitsen kirjoituksista, että isän ja äidin on helpompi hakea syytä poikkeavalle käytökselleen muista sen sijaan, että myöntäisi oman väkivaltaisen käytöksensä. Diskurssissa isien kerrotaan myös häpeävän puhua äidin väkivaltaisuudesta. Ongelman kautta määrittävän isyyden diskurssi kietoutuu myös yhteen äidin tuottaman heikon isyyden diskurssin kanssa silloin, kun kirjoitusten mukaan äiti syyttää perusteettomasti isää väkivaltaisuudesta ja estää tätä tapaamasta lapsiaan. Kirjoituksista tulkitsemani mukaan väkivallasta muotoutuu tällöin sana, jota erossa käytetään varmistamaan toisen syyllisyys. Sen kuvataan aukaisevan ovea tilanteen käsittelemisessä haluttuun suuntaan.

Ongelma Suomessa on ollut se, että eläessään väkivaltaisessa liitossa naista kehoitetaan eroamaan ja suojelemaan lapsia. Kun nainen sitten eroaa, ihmetellään, jos hän haluaa jatkaa lasten suojelemista esimerkiksi rajaamalla isän tapaamisia. (10.3.2009 Väkipalsta heijastuu vanhemmuuteen)

Mieheni kohteli minua vuosia henkisesti ja fyysisesti väkivaltaisesti lasteni läsnä ollessa: alisti, simputti ja nimitteli. Tilanne kärjistyi, kun lähdin kotoa lasten kanssa turvataloon. Lähden kynnyksellä lasten isä pahoinpiteli minua. Lapsia hän oli laiminlyönyt koko ajan. (24.5.2011 Yhteisestä kodista lähtenyt on aina altavastaaja)

Tilastot kuitenkin osoittavat, että miesten ja naisten väkivaltaisuus on lähes yhtä suurta. Lisäksi tilastoja vääristelee tosiasia, että käytännössä miehet eivät halua muiden edessä tunnustaa väkivaltaa naisen taholta. (4.12.2008 Yksinhuoltajuus pitäisi sallia vain poikkeustapauksissa)

Sekä miesten että naisten on vaikeata puhua omasta väkivaltaisuudestaan – sen sijaan he kertovat mieluummin siitä, mitä heille itselleen on tehty. (1.12.2008 Äiditkin pahoinpitelevät lapsiaan)

Yhteenvetoa

Mielipidekirjoituksissa tuotetaan vastakkaisia puhetapoja eroisyydestä. Aktiivisen isyyden puhettavan rinnalle nousee heikon isyyden päädiskurssi, jonka alta voi löytää kolme tarkempaa aladiskurssia: *syrjäytetyn ja näkymättömän isän, äidin tuottaman heikon isyyden ja ongelman kautta määrittyvän isyyden diskurssit*. Kaikissa edellä mainituissa puhetavoissa eroisyys näyttäytyy heikkona syytä tai toisesta. Heikon isyyden voidaan katsoa johtuvan joko isästä itsestään tai muista tahoista. *Syrjäytetyn ja näkymättömän isän diskurssissa* isä voi joutua altavastajaksi esimerkiksi palvelujärjestelmässä, johon hän eron yhteydessä hakeutuu. Diskurssi korostaa avioeroon liittyvän palvelukentän epätasa-arvoista kohtelua isää kohtaan. Kirjoitusten mukaan äiti arvotetaan yhä usein lapsen ensisijaiseksi huoltajaksi, vaikka isällä olisi myös halua toimia tässä tehtävässä. Puhetapa ottaa kantaa yhteiskunnan palvelujärjestelmän vanhakantaisuuteen, joka on jäänyt kehityksessä jälkeen uuden aktiivisen isyyden rinnalla. Joidenkin kirjoitusten tuottama kuva isästä vain elatusvelvollisena, kuulostaa karulta.

Heikko isyys voi olla myös äidin tuottamaa. *Äidin tuottaman heikon isyyden diskurssissa* äidin valta on niin suurta, että se muodostaa kiilan isän ja lapsen välille. Kirjoituksissa tuodaan esiin, kuinka avio- tai avoeron yhteydessä, ja usein riittäisissä sellaisissa, lapsen etu unohtuu vanhemman katkeruuden keskellä. Kirjoittajien mukaan äidit voivat heikentää isyyden statusta valehtelemalla lapselle ja viranomaisille ja keksimällä perättömiä syytöksiä isää kohtaan. Tulkitsen kirjoituksista, että tällöin isän ote kasvattajana kapenee ja kasvojen suojele viranomaisten edessä vaikeutuu. Puhetavassa tunnustetaan, että ilmiö toimii kuitenkin molempiin suuntiin – myös isä voi alistaa äidin lasten ja viranomaisten edessä.

Isyys voi määrittyä ongelmalliseksi myös isän itsensä aiheuttamana. *Ongelman kautta määrittyvän isyyden diskurssissa* eroisän kuvataan unohtavan lapsensa liian usein eron jälkeen. Kirjoituksissa rakentuu kuva isästä, joka ei halua ottaa osaa lapsen elämään ja luistaa vanhemmuuden velvollisuuksista. Kirjoittajat tuovat esiin, kuinka tällaisissa tilanteissa äidit ja viranomaiset ovat voimattomia toimimaan, jos aikuinen on tehnyt päätöksen olla välittämättä ja ottamatta vastuuta. Kirjoitusten mukaan isyyden ongelmaksi voidaan lukea myös isän kykenemättömyys kantaa

vastuuta terveydellisistä tai taloudellisista syistä johtuen. Diskurssissa tällainen isä kuitenkin kaipaa lastaan. Tulkitsenkin kirjoituksista, että isän kykenemättömyys voidaan nähdä myös lasta suojaavana tekijänä tilanteessa, jossa vanhemman terveys ja huolenpito omasta itsestä ja toisista järkkyy. Toisaalta kirjoitusten mukaan isä voi menettää otteen omasta elämästään myös silloin, kun hän on menettänyt perheensä avioeron myötä. Kun päätös avioerosta kuvataan tulevan äidin taholta tai äidin vaikeuttaessa isän ja lasten tapaamisia, voidaan ongelman kautta muodostuvan isyyden nähdä kietoutuvan äidin tuottaman heikon isyyden diskurssin kanssa. Kirjoituksissa isyys voi rakentua ongelman kautta määrittyväksi myös silloin, kun isä käyttäytyy väkivaltaisesti perhettään kohtaan. Tällöin näen perusteltuna, että isän ja lasten tapaamista rajoitetaan tai että se estetään kokonaan. Yhtymäkohdat äidin tuottaman heikon isyyden diskurssin kanssa ovat läsnä tilanteissa, joissa isään kohdistuvat väkivaltasytökset paljastuvat perättömiksi. Tällöin isyys määrittyy ongelmaksi virheellisten tietojen ja tulkintojen perusteella.

6 VIRANOMAISTAHOA KOSKEVAT DISKURSSIT EROISYYSKESKUSTELUSSA

Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa rakennetaan kuvaa myös eroisän ja viranomaisen kohtaamisesta avio- tai avoeroon liittyvässä palvelujärjestelmässä. Mielipidekirjoituksissa tämän palvelujärjestelmän muodostavat lähinnä sosiaaliviranomaiset ja tarkemmin sosiaalityöntekijät sekä lasten huolto- ja sopimusriitoihin osallistuvat viranomaiset, kuten lakimiehet. Eroisyyskeskustelusta on hahmotettavissa kaksi vallitsevaa viranomaistahoa koskevaa diskurssia, viranomaisia *arvioiva* sekä *ymmärtävä diskurssi*. Niin kuin eroisyyttä tarkastellessa myös viranomaistahoa koskevien päädiskurssien alta on löydettävissä tarkempia puhetapoja. Avaan seuraavassa näitä viranomaistahon eroisyyden yhteydessä saamia diskursseja tarkemmin.

6.1 Arvioiva diskurssi

Viranomaistahoa koskeva puhe rakentuu aineistossani osin kyseenalaistavaksi ja jopa mollaavaksi. Useassa mielipidekirjoituksessa viitataan lainsäädäntöön ja sen puutteellisuuteen, joka jättää etävanhemman, usein isän, monessa tilanteessa altavastajaksi. Arvioiva diskurssi ei siis kaikissa kirjoituksissa kohdistu suoraan viranomaisiin, vaan lainsäädäntöön, joka esimerkiksi ohjaa sosiaalityöntekijöiden päätöksentekoa ja työtä. Arvioivasta puhetavasta huokuu osassa kirjoituksia kirjoittajan oma katkeruus palvelujärjestelmää kohtaan. Näissä tapauksissa kirjoittajana on useimmiten isä tai miespuolinen henkilö. Toisaalta myös osa naispuolisista kirjoittajista ihmettelee isää laiminlyövästä palvelujärjestelmästä ja isän näkymättömyyttä äidin rinnalla. Diskurssissa otetaan kantaa myös sosiaalialan naisvaltaisuuteen ja työn äitikeskeisyyteen. Arvioivan diskurssin alta on löydettävissä kaksi tarkempaa aladiskurssia, *asenteellinen* ja *kyseenalaistava puhe*, joita kirjoittajat tuottavat eroisyyskeskustelussaan Helsingin Sanomien mielipidepalstalla. Siirryn seuraavaksi tarkastelemaan näitä aladiskursseja tarkemmin.

6.1.1 Asenteellinen puhe

Asenteellisessa puheessa isyys rakentuu näkymättömäksi äitiyden rinnalla yhteiskunnassamme vallitsevan palvelujärjestelmän toimesta. Puheesta huokuu asenteellisuus viranomaistahoa kohtaan, jossa naisylivoiman nähdään nujertavan miehen. Tämä tulee esille myös seuraavista aineisto-

otteista. Tulkitsen, että jos yleisessä eroisyyskeskustelussa puhutaan naisten asenteellisuudesta isää kohtaan, voidaan tämän diskurssin kohdalla puhua kirjoittajien asenteellisuudesta palvelujärjestelmäämme ja siellä työskenteleviä naisviranomaisia kohtaan. Asenteellisessa puhettavassa kirjoittajat vetävät yleistäviä rajanvetoja omien, läheistensä tai ammatissaan esiintulleiden tapausten kautta. Kun kirjoittajilla on kokemus väärinkohtelusta, leimataan se herkästi koko viranomaistahoa ja käytännön kenttää koskevaksi. Asenteellisessä puheessa tuodaan esiin, kuinka isä kaipaisi erotilanteessa apua miespuoliselta työntekijältä, joka vielä tänä päivänä on enemmän poikkeus kuin normi etenkin sosiaalialalla.

Lastenvalvojalla käynti oli häkellyttävä kokemus. Kaikki ihmiset, joita sosiaalivirastossa tapasi, olivat naisia. Isälle on vaikea paikka, kun ei löydy yhtään miespuolista ihmistä, jonka kanssa voisi keskustella varsinkin tilanteessa, jossa isä on kokenut voimakkaan loukkauksen lasten äidiltä. (5.1.2000 Isän oikeudet unohdetaan tyystin avioerotilanteessa)

Tilanne tunnetaan sosiaalitoimessakin. Sosiaalityöntekijöistä naisia oli 93,1 prosenttia vuonna 2003. Ei mikään ihme, että miehet kokevat vaikeaksi tulla sosiaalitoimistoon hakemaan apua tai tukea. (22.2.2006 Miesten syrjäytyminen jäänyt huomiotta)

Suurin osa sosiaalityöntekijöistä ja psykologeista on naisia. Toivonkin, että sosiaalityön ja psykologian laitoksella tehtäisiin tutkimusta, miten tämä asettelu vaikuttaa ammattitoimintaan. (24.7.2010 Mies saa lapset vain, jos äiti sen heille sallii)

6.1.2 Kyseenalaistava puhe

”Ai tää menikin näin päin”, tokaisi lastenvalvoja, kun hän tajusi, että tytär asuikin isänsä luona. Sitä ennen olin istunut kuin piinapenkissä, kun minua kohdeltiin siinä ”perinteisenä” isänä, joka on muuttanut pois kotoa. (14.11.2010 Isyyteni muutti nopeasti muotoaan)

Edellinen aineisto-ote tuottaa viranomaistahon ja sen toiminnan kyseenalaiseksi pohtimalla, miten viranomaiset toimivat eroisän kohdatessaan. Puheessa kyseenalaistetaan, toimivatko viranomaiset ja etenkin sosiaalityöntekijät tasavertaisesti nais- ja miesasiakkaiden kanssa. Diskurssissa ei peräänkuuluteta samanlaisia käytänteitä työskennellessä äitien ja isien, naisten ja miesten kanssa, vaan oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa. Eroisyyskeskustelussa viranomaiset tuotetaan sellaiseksi tahoksi, jonka tulisi kohdata jokainen asiakas yksilönä sukupuolta unohtamatta. Kyseenalaistavassa puheessa ei hyväksytä mallia, jossa kaikista isistä tehdään yhden mallin stereotyyppiä ja joihin

kohdistetaan vain yhdentyypisiä ratkaisuja. Kirjoituksissa kaavamaisia ratkaisuja ei suvaita ainoana vaihtoehtona hyvinvointiyhteiskunnassamme.

Kyseenalaistavassa puheessa eroisien nähdään viranomaiskohtauksissa jäävän usein äitien jalkoihin ja tuntevan itsensä syrjäytetyiksi lähes kaikesta päätöksenteosta. Diskurssista löytyy täten yhtymäkohtia syrjäytetyn ja näkymättömän isän diskurssin kanssa. Eroisyyskeskustelussa sosiaaliviranomaisesta rakentuu kuva vastuuta väistelevänä ja kiireisenä eroisän kohdatessaan. Kirjoittajien mukaan kaikkia tapaamiseen ja asumiseen liittyviä asioita ei osata eron liittyvässä kriisitilanteessa ottaa huomioon, ja sopimistilanteessa jompikumpi vanhemmista joutuu usein altavastajaksi. Kirjoituksissa viranomaisten toiminta tuotetaan kyseenalaiseksi siitäkkin syystä, että heidän nähdään suosivan äidin lähivanhemmuutta, jolloin isä tapaa etävanhemman roolissa lapsiaan harvemmin. Kyseenalaistavassa puheessa korostuu, kuinka eron jälkeen viranomaiset toimivat pääasiassa lähivanhemman kanssa ja yksinkertainen tiedonsaantikin saattaa olla etävanhemmalle vaikeaa. Kirjoituksissa sosiaalitoimen esitetään keskittyvän etsimään perusteluja sille, miksi yhden kodin malli voisi olla erotilanteessa ensisijainen ratkaisu, vaikka tämä luo eroisälle painetta toimia erityisen aktiivisena, jottei lapsen ja isän suhde jää etäiseksi. Malli kuvataan kirjoituksissa usein äidin edun mukaisena, mutta harvoin isän ja lapsen. Seuraavat aineistokatkkelmat tuottavat isyyden haavoittuvaiseksi viranomaistahon edessä tuomalla esiin yhteiskunnassamme ainakin osittain vielä elävää käsitystä siitä, että äiti on lapsen ensisijainen huoltaja. Kyseenalaistavassa puheessa viranomaisten toimintamallien kuvataan edelleen olevan erotilanteessa monesti takapajuisia lapsen edun ja isän tasa-arvon kannalta ja niiden perustelut kestävämpiä.

Minulle on jäänyt pysyvästi mieleen sosiaaliviranomaisen kommentti: ”Ajattele jos lapset asuisivat luonasi. Nyky-yhteiskunnassa äiti leimattaisiin silloin huonoksi. Se taas että lapset eivät asu sinun luonasi katsotaan täysin normaaliksi”. Tämäkö edustaa tasa-arvoa ja kaikissa tapauksissa lasten parasta? (5.1.2000 Isän oikeudet unohdetaan tyystin avioerotilanteessa)

Sosiaalityöntekijöiden omaksuman sukupuolisidonnaisuuden vuoksi on edelleen yleistä, että vaikka isät saisivat erotilanteessa äänensä kuuluviin, esittävät sosiaalityöntekijät lähes poikkeuksetta äitiä huoltajaksi. (3.6.2005 Lasten ja isien oikeudet eivät toteudu)

Heppoiset syyanalyysit asettavat miehet aiheita itse syyllisiksi omiin ongelmiinsa, vaikka osasyllisenä ovat yhteiskunnan miehiä syrjivät rakenteet. Tasa-arvopolitiikassa tulisi soveltaa samoja standardeja naisiin ja miehiin. Siksi myös miehillä tulisi olla oikeus samoihin lopputuloksiin. (17.5.2010 Yhteiskunta syrjii miehiä)

Alla olevat aineisto-otteet rakentavat kuvan sosiaaliviranomaisista kyseenalaiseksi ihmettelemällä heidän kielteistä kantaansa isyyden selvitykseen tilanteessa, jossa isä ei ole alati läsnä lapsen elämässä. Osassa kirjoituksia korostetaan, kuinka lapselle on tärkeää, että hänellä on tieto ja varmuus omista juuristaan: että olisi isä, edes paperilla. Kirjoituksissa puhutaan lapsen oikeudesta isään ja toisaalta myös isän vastuusta lapseen. Kirjoituksissa katsotaan, että vaikka isä ei aktiivisesti osallistu lapsen kasvatukseen ja huolenpitoon läsnä olevana vanhempana, tulee lapsella olla kuitenkin tieto siitä, kuka hänen isänsä on, jotta hän voi myöhemmin ottaa itse yhteyttä vanhempansa näin halutessaan. Toisaalta osassa kirjoituksia tuodaan esiin, kuinka tarkasti isyyslaki säätelee isyyden selvittämistä sekä lastenvalvojan toimivaltaa ja velvollisuuksia. Isyyden selvitys voi lähteä myös isän toiveesta tilanteissa, joissa äiti vastustaa isyyden selvittämistä.

Olin (äiti) ällikällä lyöty, kun lastenvalvoja totesi puhelun päätteeksi, että ”kannattaa miettiä, kannattaako sitä (isyysasiaa) lähteä viemään eteenpäin, jos se ei kuitenkaan muuta asioita”. (19.9.2010 Lastenvalvojan kanta isyyden vahvistamiseen hämmästytti)

Koin pettymyksen lapsuudessani minusta vastuussa olevista aikuisista, niin viranomaisista kuin sukulaisistanikin. Onnelliseksi lopuksi sain kuin sainkin itselleni virallisen aseman. (20.9.2010 Isyyden selvittäminen on lapsen etu)

Lastenvalvojan on yritettävä auttaa äitiä päätöksenteossa ja tuoda esiin puolueettomasti edut ja mahdolliset haitat, joita isyyden vahvistamiseen liittyy. (5.10.2010 Lastenvalvojan tehtävä on selvittää isyys)

Kyseenalaistavassa puhettavassa oikeusjärjestelmä tuotetaan äidin etua ajavaksi ja isät helposti unohtavaksi. Lapsiin liittyvissä oikeudellisissa riidoissa ei eroisällä ole kirjoittajien mukaan edes perustuslain suojaa saada tasapuolisesti oikeutta asiassaan. Oudon avioerokulttuurin perussyynä nähdään kirjoituksissa sen mahdollistuminen lainsäädännön nojalla. Erään kirjoittajan mukaan esimerkiksi vanhempien eron jälkeen molemmilla huoltajilla on lakisääteinen ja tasavertainen oikeus saada tietoa lasta koskevista asioista, mutta käytännössä se ei toteudu etävanhemman osalta ilman omaa aktiivisuutta. Tulkitsen kirjoituksista, että lainsäädäntö koskien lasten eronjälkeistä elämää nähdään liian yleisenä, kun sekä päätös- että lausuntovalta on työnnetty omille sektoreille. Tässä valossa sekä oikeuslaitoksen että sosiaaliviranomaisten ote asiakkaisiinsa

näyttää lipsuvan. Kirjoitusten mukaan molemmat tahot vaikuttavat neuvottomilta ja kyvyttömiltä arvioimaan yhteiskunnassa ja perheroleissa viime vuosikymmeninä tapahtuneita muutoksia, jota kuvastavat myös alla olevat aineisto-otteet.

Syy oikeuslaitoksen ja sosiaaliviranomaisen kyvyttömyyteen vastata aikansa ongelmiin lienee se, että asioita ratkovat ja valmistelevat ihmiset, joiden kyky hahmottaa yhteiskunnan muutoksia on pysähtynyt jo vuosia sitten. (16.8.2005 Erolasten kohtalot väärissä käsissä)

Nykyään lapsiriidat ratkaistaan kuten tavanomaiset rahariidat. Tuomarin ”hyvyys” tai ”huonous” lapsituomarina riippuu täysin hänen subjektiivisista arvostuksistaan ja siitä, kiinnostavatko lapsiriidat häntä vai ei. (5.1.2010 Lapsiriidoille oma tuomioistuin)

Lakimies toi esiin oikeusjärjestelmän kylmyyden isää kohtaan. ”Jos äiti ei ole juoppo tai mielenvikainen, sinulla ei ole mitään muuta vaihtoehtoa kuin hyväksyä yhteishuoltajuus, jossa lapset asuvat äitinsä luona”. Ohjeena oli sopia kaikki lomiin, viikonloppuihin ja muihin asioihin liittyvät asiat paperilla mahdollisimman tarkkaan, jotta edes tietyt asiat olisivat ”varmoja” isän elämässä. (5.1.2000 Isän oikeudet unohdetaan tyystin avioerotilanteessa)

Kirjoittajien mukaan sosiaalityöntekijän rooli korostuu entisestään huoltajuuskiistassa silloin, kun riita päättyy oikeusistuimen ratkaistavaksi. Tuomioistuimet tekevät eron jälkeistä huoltajuutta ja tapaamista koskevia päätöksiä sosiaalitoimen tekemien olosuhdeselvitysten perusteella ja kyseenalaistavassa puhettavassa näiden selvitysten tekemistä kuvataan sattumanvaraiseksi. Diskurssissa kyseenalaistetaan selvityksen tekijän soveltuvuutta tehtävään ja selvitysten teon ohjeistusta. Kirjoituksissa sosiaalitoimen olosuhdeselvityksen nähdään olevan vaikeissa huoltoriidoissa riittämätön työkalu. Diskurssissa tuodaan esiin, kuinka olosuhdeselvityksen rinnalla voitaisiin turvautua lastenpsykiatrin, psykologin ja sosiaalityöntekijän tekemään vanhemmuuden arviointiin. Eräs kirjoittaja tuo esiin, että nykynormisto ei kuitenkaan tunne tällaista arviointia ja siksi monet tuomioistuimet kieltäytyvät sitä hankkimasta, vaikka ehkä tietäisivätkin sen hyödyn. Samalla diskurssissa kyseenalaistetaan sosiaalityöntekijöiden asenteet ja tasapuolisuuden toteutuminen huoltajuuskiistojen yhteydessä, vaikka lain mukaan sosiaalitoimen selvityksen tuomioistuimelle lapsen huoltoa ja tapaamista koskevassa riidassa tulee olla ehdottomasti puolueeton ja tasapuolinen. Seuraavat aineistokatkkelmat tuottavat viranomaistahon äitiyttä tukeväksi kuvaamalla, kuinka eron liittyvissä kiistoissa tilanne ratkaistaan usein äidin hyväksi, vaikka hänen terveydentilansa ei olisikaan täysin vakaa. Isän terveydentilaan ja käyttäytymiseen sen sijaan kiinnitetään kirjoittajien mukaan tarkempaa huomiota. Kirjoituksissa tuodaan esiin, kuinka haastavia esimerkiksi narsistisesti häiriöiset vanhemmat voivat viranomaisille olla. Tällaisista

persoonallisuushäiriöistä kärsivät esitetään kirjoituksissa myös tuomioistuinlaitosten palvelujen suurkäyttäjinä ja lapsiriitojen osapuolina.

Olen joutunut seuraamaan, miten avioeron jälkeen mielisairaaksi tullut äiti on alkanut syyttää ex-miestään inestistä. Tämän vuoksi lastensuojeluviranomainen on kieltänyt isää tapaamasta lapsiaan. Lasten isä on ollut yhteydessä lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosastoon, oikeuskanslerinvirastoon ja sosiaali- ja terveysministeriöön, mutta kukaan ei puutu asiaan. (14.7.2003 Missä on isän suoja pedofiliasytyöksiltä?)

Kokemukseni mukaan ei käräjäoikeus eikä hovikaan selvitä mitään. Ne vain tukeutuvat sosiaalityöntekijän selvitykseen. – – Kun äiti estää pojan ja minun tapaamiset, ei mikään viranomaistaho auta poikaa: ei lastensuojelu, ei lastenvalvoja, ei poliisi, ei kukaan. Miten se on mahdollista? (18.5.2010 Tasa-arvoa päätöksiin huoltajuudesta)

Sosiaaliviranomaiset ja tuomioistuimet tyytyvät usein vahvistamaan sopimuksia miettimättä, mistä todellisuudessa on kyse, ja palveleeko sopimus lopulta lapsen asiaa. Viranomaisten on vaikea uskoa jonkun olevan niin paha kuin narsistisesti häiriöinen voi todellisuudessa olla. (5.5.2010 Persoonallisuushäiriöiset vanhemmat olisi tunnistettava lapsiriidoissa paremmin)

Seuraavat aineisto-otteet kuvaavat, kuinka kyseenalaistavassa puheessa myös yhteiskunnan säästökuuri ja jatkuva resurssipula tuodaan eroisyyskeskustelun yhteydessä esiin. Diskurssissa kiristyneen yhteiskunnallisen tilanteen nähdään johtavan siihen, etteivät asiakkaat välttämättä saa kaikilla paikkakunnilla asiantuntevaa neuvotteluapua avioerotilanteessa, vaikka avioliittolaki näin kuntia ja kaupunkeja velvoittaisi. Diskurssissa palvelurakenteiden ei nähdä tukevan sosiaalityöntekijöiden työn tekemistä, vaan useat työntekijät tekevät huoltajuusselvittelytyötä muun työnsä ohella. Puheessa palvelukäytännöt rakentuvat monimutkaisiksi ja hankaliksi hahmottaa, arvioida ja vertailla. Toisaalta viranomaistaho saa moitetta myös siitä, että vanhempien eron yhteydessä isä jää usein taloudellisestikin heikoille, kun sosiaaliturva- tai asumistukijärjestelmä ei huomioi lasten luota erossa asuvaa vanhempaa muuten kuin elatustukien maksajana. Yksinään asuva vanhempi, kun ei kirjoittajien mukaan ole oikeutettu erilaisiin kunnan avustuksiin samalla tapaa kun yksinhuoltajaperheen vanhempi, joka on oikeutettu lastensa kautta erilaisiin yhteiskunnan etuihin. Kyseenalaistavassa puheessa tuodaankin esiin, että elatusmaksun suuruuden tulisi riippua siitä, kuinka paljon etävanhempi haluaa tavata lapsiaan.

Asiantuntevaa sovittelua ei tahdo löytyä kuin suurimmista kunnista. (14.6.2000 Kriisiperheille asiantuntevaa apua)

Selvityksessä kävi lisäksi ilmi, etteivät kaikki kunnat pysty tarjoamaan tarpeeksi perheasioiden neuvonta- ja sovittelupalveluita. Tilanne on ristiriidassa vallitsevan lainsäädännön kanssa. (3.6.2005 Lasten ja isien oikeudet eivät toteudu)

Resurssien saaminen on usein vaatinut sinnikkyyttä ja perusteluja siitä, mihin lapset isää tarvitsevat. Isyyttä tukevien työmuotojen pitäisi kuulua yhteiskunnan tarjoamiin palveluihin. (7.2.2001 Isyyden tukeminen voisi alkaa neuvolasta)

Elatusmaksun suuruuden tulisikin riippua suoraan siitä, kuinka paljon etävanhempi haluaa tavata lapsiaan. Mikäli etävanhemman lapsilta on lähivanhemman suosimisen vuoksi riistetty oikeus viettää etävanhemman kanssa haluttua aikaa, tämän ei enää pitäisi joutua maksamaan sosiaaliviranomaisten ja oikeuslaitoksen vanhakantaisuudesta ja epäpätevydestä. (26.11.2005 Uudenlainen järjestelmä elatusmaksuihin)

Yhteenvetoa

Viranomaistahoa arvioivan diskurssin alta hahmottuu kaksi tarkempaa puhetapaa: *asenteellinen* ja *kyseenalaistava puhe*. Molemmista puhetavoista huokuu kielteinen asenneilmapiiri eron yhteydessä esille nousevaa viranomaistahoa kohtaan. *Asenteellisessa puheessa* tartutaan alan naisvaltaisuuteen toteamalla, että sosiaalialan naisvaltaisuus epätasa-arvoistaa isän lasta koskevia asioita käsiteltäessä. Puheessa kuvataan, kuinka isien olisi helpompaa kohdata eron yhteydessä miespuolinen työntekijä, joka voisi ymmärtää isää ja miestä paremmin. Tulkitsen kirjoituksista, että jo asetelmana naispuolisen sosiaaliviranomaisen kohtaaminen ympäristössä, jossa on vain naisia, voi kauhistuttaa osaa isistä.

Eroisyyskeskustelussa viranomaistaho ja sen toiminta tuotetaan myös kyseenalaisiksi. *Kyseenalaistavassa puheessa* pohditaan, miten viranomaiset kohtaavat isän ja äidin asiakkaina. Diskurssi korostaa, että viranomaisen olisi tärkeää kohdata äitiyden ja isyyden alta ihminen, yksilö, sillä kaikkien vanhempien kohdalla ei voida eron yhteydessä toimia samalla tavalla. Puheessa tuodaan esiin, kuinka isäkin voi olla tunteva ja huolehtiva, jolloin viranomaisen perinteinen kuva maskuliinisuudesta voi vaikeuttaa yhteistyötä ja toisaalta vaikuttaa myös päätöksentekoon. Kyseenalaistava puhe tuo esiin, kuinka viranomaistahon tulisi kohdata molemmat vanhemmat asiakkaina tasa-arvoisesti ja kunnioittavasti. Kirjoituksissa viranomaisilta toivotaan myös aktiivisempaa työskentelyä isän kanssa ja ymmärrystä siitä, että myös isä voi toimia lapsen ensisijaisena huoltajana. Huoltajuuden yhteydessä puhettavassa kiinnitetään huomiota myös oikeusjärjestelmään ja lainsäädäntöön. Kirjoituksissa niiden nähdään jääneen jälkeen

yhteiskunnassa ja perherooleissa tapahtuneiden muutoksien rinnalla. Kirjoittajat kaipaavat järjestelmään isyyden näkyväksi tekemistä ja isyyden tunnustamista äitiyden rinnalla. Kyseenalaistava puhe nostaa esiin myös rahan ja sen kautta resurssit. Kirjoituksissa viranomaistahosta rakentuu kuva palvelujärjestelmän osana, joka ei pysty tarjoamaan eroaville pariskunnille tasapuolisesti apua asuinpaikkakunnasta ja kaupungista riippuen. Kirjoittajien mukaan tämä osaltaan asettaa vanhemmat eron yhteydessä epätasa-arvoiseen asemaan. Kirjoituksissa viranomaistaho ja sen toiminta tuotetaan kyseenalaisiksi myös silloin, kun eron yhteydessä isä jää taloudellisesti heikoille ja hänet huomioidaan pahimmassa tapauksessa vain elatustukien maksajana.

6.2 Ymmärtävä diskurssi

Kirjoituksissa tuotettu viranomaisia ymmärtävä diskurssi on myönteisellä tavalla neuvovaa ja järjestelmää ymmärtävää puhetta. Tässä puhettavassa kirjoittajat tuovat parannusehdotuksia nykyiselle palvelujärjestelmälle ja ymmärtävät sosiaaliviranomaiset osana laajempaa ja haasteellista palveluiden kenttää. Mielipidekirjoituksissa viranomaistaho rakentuu riippuvaiseksi työn ulkoisista tekijöistä muualta tulevien sääntöjen ja reunaehtojen sanellessa työntekoa. Kirjoitusten mukaan taloudelliset resurssit voivat rasittaa viranomaistahoa ja täten heikentää osittain työnlaatua. Kirjoituksissa otetaan kantaa siihen, ettei työntekijöitä ole tarpeeksi eikä asiakkaiden tarpeisiin pystytä vastaamaan aina parhaalla mahdollisella tavalla. Ymmärtävän diskurssin alta hahmottuu kaksi tarkempaa aladiskurssia, *puoltava* sekä *neuvova puhe*.

6.2.1 Puoltava puhe

Ymmärtävän diskurssin alta on löydettävissä viranomaistahoa puoltavaa puhetta, jossa kirjoittajat kertovat myönteisistä kokemuksista tai käyttöön otetuista malleista, joissa niin isää kuin äitiä pyritään tukemaan avio- tai avoeron kohdatessa. Kirjoituksissa työntekijöiden katsotaan oppivan tuntemaan vanhemmat huoltajuudesta sovittaessa ja tunnistavan, milloin on kysymys kostonhalusta ja omistamishalusta, eikä lapsen parhaasta. Puoltavassa puheessa viranomaistahon toiminnan päämääräksi rakentuu erotilanteessa jaettu vanhemmuus ja lapsen edun ajaminen. Diskurssissa sosiaalityöntekijöitä puolustetaan ja heidän haastavaa työtään vaihtelevissa olosuhteissa arvostetaan, mikä tulee esiin myös seuraavan sivun aineistokatkelmista. Kirjoituksissa viranomaiset

tuotetaan myös ammattitaitoisiksi ja harkintakykyisiksi, vaikka eron jälkeen vanhempien yhteistyöhön ei ole olemassa vain helppoja ratkaisuja. Kirjoittajat tuovat esiin, että esimerkiksi perheväkivallan tekijöiden ja kokijoiden kanssa työskentelevät ammattilaiset osaavat jo nykyään nähdä asian laajemmin: yhdistämällä ammattilaisten ja vapaaehtoisten voimia autetaan vanhempia selviämään ja löytämään eron jälkeinen yhteys toiseen vanhempaan lapsen asioissa. Sosiaalityöntekijöiden voimattomuus tunnustetaan kirjoituksissa tilanteissa, joissa työn määrä yhtä työntekijää kohden on liian suuri, eikä tilanteen ratkaisuksi ole kunnan tai kaupungin taholta osoitettu voimavaroja.

Ainakin ne kasvatus- ja perheneuvolat, jotka ovat olleet mukana valtakunnallisessa eroprojektissa, ovat omalta osaltaan pyrkineet kehittämään työmenetelmiä, joilla pyritään turvaamaan lain hengen mukaisesti kummankin vanhemman osuus lastensa elämässä eron jälkeen. Autetaan tekemään nimenomaan yksilöllisiä ratkaisuja. (8.1.2000 Vanhemmuus ei suinkaan lopu eroon)

Sosiaalitointa kiitän erokurssista, jolle tyttäreni osallistui ja jolla opetettiin, että etävanhempaakin saa rakastaa. Sen jälkeen tyttäreni ensimmäistä kertaa pitkiin aikoihin haki kontaktia minuun. (19.7.2010 Lapsi pitää usein lähivanhempaa viattomana)

Kohtaamalla työssään vuosien ajan päivittäin Suomessa asuvia miehiä, naisia ja lapsia työntekijä saa varmasti jonkinlaisen käsityksen siitä, mitä suomalaisissa kodeissa tapahtuu – olkoonkin, että kuva saattaa olla väritynyt asiakkaiden/potilaiden tuskallisten kokemusten vuoksi. (24.1.2010 Väkivallan vähättely ei ehkäise väkivaltaa)

Sosiaalityöntekijät ovat kipeästi tietoisia lapsen aseman turvaamisen vaikeutumisesta erotilanteissa, kun vanhempien riidat ovat muuttuneet avioerojen helpottuessa yhä enemmän huoltajuusriidoiksi. – – Yksittäisen sosiaalityöntekijän harteille ei palvelurakenteen heikkouksia voi asettaa. (18.6.2005 Huoltajuusriidat vaativia selvitettäviä)

Kun kyseenalaistavassa puheessa eroisät esitetään altavastaajina oikeuslaitoksen edessä, puoltavassa puheessa eroisällä nähdään olevan tasavertaisempi asema lapsen huoltoon liittyvissä asioissa kuin muualla maailmassa. Osa kirjoittajista katsoo Suomessa tilanteen olevan jopa edistyksellistä muiden maiden lakeihin tai tuomioistuinkäytäntöihin verrattuna. Kirjoituksissa tuotetaan myös viranomaistahoa puoltavaa puhetta siinä mielessä, ettei läheskään aina vanhempien eron nähdä olevan riitaisa tai hankala. Tällöin myös viranomaistahon rooli rakentuu eron yhteydessä myönteisemmäksi. Toisaalta puoltavassa puheessa korostetaan myös kulttuurisena normina sitä, että yleisemmin äidit ottavat vetovastuun lapsen kasvatuksesta ja hullosta ja täten

ovat isää enemmän tekemisissä viranomaisten kanssa. Puheessa ei siis oleteta isien olevan samanlaisia vanhempia kuin äitien, eikä tätä pidetä läheskään aina huonona asiana.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimus toteaaakin, että väite siitä, että oikeusistuimissa äitiä suosittaisiin lähivanhempana, ei pidä paikkaansa. (19.5.2010 Ihmettelyn, missä hirviöäidit ovat)

Vanhemmat voivat sopia asioista keskenään ilman viranomaisia. Vain jos vanhemmat eivät pääse yhteisymmärrykseen, asia viedään tuomioistuimeen. (24.8.2005 Vanhemmuus on muistettava erossakin)

Mikään yllätys ei sosiaalityöntekijöiden ja äitien asenne kuitenkaan ole: äitiyttä ja isyyttä pidetään koko kulttuurissamme erilaisina asioina. (21.11.2005 Isien asema huoltokiistoissa ei ihmetytä)

Puoltavassa puheessa kirjoittavat ottavat kantaa myös sosiaalialan naisvaltaisuuteen. Jos asenteellisessa puheessa sosiaalialan naisvaltaisuutta moitittiin, niin puoltavassa puheessa tämä ymmärretään alan ominaisuutena. Puhetavassa ymmärretään, että alalle hakeutuu hyvin vähän miehiä, joten miesnäkökulmaa ei sitä kautta ole juurikaan sosiaalityöhön lisää saatavilla. Katson ilmiön olevan sama myös muilla hoiva- ja huolenpitoaloilla sekä opetuslalla, joissa ammatillinen kasvatusvastuu on paljolti naisten harteilla. Kirjoituksia tulkiten tästä ei voida syyttää naisvaltaisten alojen työntekijöitä.

6.2.2 Neuvova puhe

Neuvovan puheen alta on tunnistettavissa rohkaisevia ohjeita viranomaistaholle syyttelyn sijasta. Diskurssissa eroisyyskeskustelun ja siihen kietoutuvan viranomaistahon nähdään junnaavan paikallaan sen sijaan, että voitaisiin kehittää uusia menetelmiä tilanteen parantamiseksi. Seuraavat aineisto-otteet tuottavat viranomaistahon merkitykselliseksi ongelmien tunnistamisessa ja niiden ratkaisemisessa. Puheessa halutaan myönteisellä tavalla viedä asioita eteenpäin, eikä etsiä syyllistä vanhemmista tai viranomaisista. Neuvovassa puheessa rahakaan ei rakennu ongelmaksi silloin, kun sitä käytetään oikein. Sosiaalityöntekijöiden työmäärän ja työtehtävien kiireellisyyden lisäksi kirjoituksissa toivotaan kiinnitettävän huomiota resurssien kohdentamiseen oikeille osa-alueille, kuten neuvonta- ja sovittelupalveluihin ja toisaalta uusien palvelujen kehittämiseen jo olemassa olevien rinnalle. Perhesovittelua toivotaan olevan tarjolla jo varhaisemmassa vaiheessa, jolloin

huoltoriidan kärjistyminen tuomioistuinprosessiksi saattaisi olla vielä estettävissä. Tällaisena vaiheena näen esimerkiksi sen, kun eropäätös on tehty ja lasta koskevat erimielisyydet ovat tulleet esiin.

Sen sijaan tai sen ohella, että kritisoitu lastensuojelu puolustautuu piikit pystyssä ja asiakkaat osoittelevat tehtyjä virheitä, pitäisi yhdistää voimavarat sen puolesta, että lastensuojeluun ja sosiaalitoimeen saadaan riittävät osaamisresurssit. Monesti kyse ei ole rahasta, vaan nykyisten voimavarojen suuntaamisesta. (14.6.2000 Kriisiperheille asiantuntevaa apua)

Lastenvalvojien työnkuvaa pitäisi muuttaa niin, että he voisivat keskittyä huolehtimaan lasten hyvinvoinnista, kun se jostain syystä, esimerkiksi avioeron takia, voi olla uhattuna. (6.10.2009 Avoparien isyysasiat pois lastenvalvojilta)

Sosiaaliviraston perheasiain sovittelu ja terveystieteiden perheneuvola tarjoavat palveluita, joita on hyvä käyttää ennen sopimusten tekoa. Kuntien täytyy resursoida palveluja riittävästi, jotta palveluja tarvitsevat saavat niitä ajoissa. Yhdessä aikaan saatu sopimus on lähes aina parempi kuin käräjäoikeuden tuomio. (24.2.2005 Lapsia koskeva sopimus ensin vain määrääjäksi)

Neuvovassa puheessa viranomaistaholle, joka työskentelee erovanhempien kanssa, toivotaan myös lisää mahdollisuuksia vaikuttaa ja puuttua tilanteisiin, joissa toinen vanhempi pyrkii rajoittamaan etävanhemman ja lapsen tapaamisia. Alla olevat aineostokatkelmat tuottavat viranomaiset lasten etuja valvovaksi tahoksi, joka varmistaa, että lapsilla on mahdollisuus tavata kumpaakin vanhempaansa ilman ristiriitoja.

Viranomaisilla tulisi olla rohkeutta kertoa vanhemmille näiden tekojen seurauksista lapselle, sillä lähivanhemman käyttämä mielivalta ei ole lapsen edun mukainen eikä varsinkaan tue lasta toipumaan vanhempien erosta. (17.7.2010 Lapsella pitää olla oikeus molempiin vanhempiin)

Lastenvalvoja voisi osallistua yhteistapaamisiin eron jälkeen ja varmistaa, että tapaamiset saadaan alkuun. (25.7.2010 Lasten etuja valvottava vanhempien erotessa)

Neuvovassa puheessa kiinnitetään huomiota myös voimassa olevaan lainsäädäntöön. Tulkintani mukaan, kun kyseenalaistavassa puheessa oikeusjärjestelmä kuvataan eriarvoistavana, neuvovassa puheessa lainsäädäntöön rohkaistaan kiinnittämään tarkempaa huomiota ja tekemään muutoksia kohti yhdenmukaistavia käytänteitä. Etävanhemman asemaan tasavertaisena vanhempana tulisi kirjoittajien mukaan kiinnittää enemmän huomiota kaikissa julkisen organisaation käytänteissä. Tulkitsen kirjoituksista, että huoltajuuskiistoja ratkaistaessa painopistettä tulisi muuttaa vain isän ja

äidin oikeuksista ja edusta kohti lainsäädännön edellyttämää lapsen etua. Selvästi kirjoitettu laki ja selkeät käytännöt takaisivat lapsille yhtäläiset lähtökohdat avio- tai avoeron yhteydessä. Seuraava aineisto-ote kuvaa, kuinka lainsäädännön korjaamisen katsotaan auttavan erotilanteessa olevia vanhempia pohtimaan rakentavammin omaa ja lasten elämän järjestämistä.

Vielä tuomioistuimessakin voidaan onnistuneesti sovittelua jo vaikeaksi kärjistynyttä lapsiriitaa. – – Sovittelun avulla eroriidan osapuolet pääsevät elämässään askeleen eteenpäin, ja lapsen etu saadaan konkretisoitua sujuviksi arjen käytännöiksi ja ratkaisuiksi. (21.5.2010 Kunnat eivät ole panostaneet riittävästi perheasioiden sovitteluun)

Mielipidekirjoitukset tuottavat myös viranomaisten koulutuksen tärkeäksi. Kirjoittajien mukaan esimerkiksi sosiaalityön ammatilliset käytännöt lapsen huolto- ja tapaamissopimustilanteissa ovat jääneet yhteiskunnallisten muutosten rinnalla kehittymättä. Vanhempien eron yhteydessä lapsen etua ratkottaessa sosiaalityöllä ja psykologisella arvioinnilla tulisi kirjoittajien mukaan olla nykyistä suurempi vaikutus. Diskurssissa sukupuolinäkökulman nähdään olevan läsnä sosiaalialan koulutuksessa sekä ammatillisen työn tietoisuudessa, mutta muutosta kaivataan perhekysymysten opetuksen ja tutkimuksen lisäresursointiin. Kirjoituksissa tuodaan esiin, kuinka sosiaalityön käytännöissä sukupuolikysymyksestä ei tulisi tehdä kuitenkaan vahvaa vastakkainasettelua, vaan työssä asiakkaat tulisi kohdata ihmisinä ja yksilöinä eikä vain naisina tai miehinä. Tulkitsen kirjoituksista, että sosiaalityöntekijöitä kannustetaan toimimaan molempien vanhempien kanssa, niin isä kuin äiti huomioiden, mikä tulee hyvin ilmi seuraavista aineisto-otteista.

Sukupuolten suhteisiin ja tasa-arvoon liittyvä tutkimus kaipaa huomiota. (27.3.2008 Miltä miesten asema näyttää todellisuudessa?)

Jatkossa sosiaalityöntekijöiden koulutuksessa ja käytännön työssä tulisi kiinnittää enemmän huomiota muun muassa molempien vanhempien osallisuuteen lapsen elämässä eron jälkeen sekä isien asemaan ja tasavertaiseen kohteluun huoltajuuksien yhteydessä. (3.6.2005 Lasten ja isien oikeudet eivät toteudu)

Yhteenvetoa

Ymmärtävän diskurssin alta on löydettävissä kaksi tarkempaa viranomaistahoa koskevaa puhetapaa, *puoltava* ja *neuvova puhe*. Molemmissa aladiskursseissa viranomaistaho saa osakseen ymmärrystä ja tukea, ja toisaalta neuvoja annetaan rakentavasti perustellen. *Puoltavassa puheessa* viranomaiset

saavat osakseen myötätuntoa ja haastavalle työlleen kiitosta. Viranomaisten ammattitaitoon luotetaan ja eron yhteydessä työn päämääränä uskotaan olevan molempien vanhempien osallisuus lapsen elämässä. Ammattilaisten voimattomuus ymmärretään kirjoituksissa ainakin osittain resursseista johtuvaksi, eikä puheessa haluta syyllistää tai edes epäillä yksittäistä työntekijää. Puheessa korostetaan, kuinka Suomessa eroisilla on vanhempina jopa tasavertaisempi asema muihin maihin verrattuna. Puhetapa tuo esiin myös sen, kuinka oikeuslaitoksen merkitys useassa erossa on hyvin pieni tai täysin olematon, sillä läheskään aina ero ei pääty vanhempien väliseen riitaan ja eripuraan.

Jos asenteellisessa puheessa viranomaistahon naisvaltaisuus nähtiin huonona, isää syrjivänä asiana, niin puoltavassa puheessa se ymmärretään alan ominaisuutena. Viranomaiset, joihin isä eroprosessin aikana törmää, ovat useimmiten naisia siitä syystä, että naiset hakeutuvat miehiä useammin töihin sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviin. Asenteellinen ja puoltava puhetapa menevät siis aineistossani tässä suhteessa toisiaan vastakkain.

Neuvovassa puheessa viranomaistaholle annetaan ohjeita myönteisellä tavalla ymmärtäen, ettei muutos tapahdu aina hetkessä. Jos kyseenalaistavassa puheessa taloudelliset resurssit ja työvoiman vähyys nähtiin ongelmana, nähdään ne neuvovassa puheessa vain väärällä tavalla organisoituina. Kirjoitusten mukaan resurssit tulisi osata suunnata oikein alueille, jossa niitä todella tarvitaan. Perhesovittelua tulisi kirjoittajien mukaan tarjota kaikille eroaville vanhemmille, jotta pahoilta huolto- ja tapaamissopimusriidoilta voitaisiin välttyä. Eron kohdatessa viranomaisen ensisijaiseksi tehtäväksi nähdään kirjoituksissa lapsen edun ja vanhemmuuden jatkumisen turvaaminen molemmille vanhemmille. Puhetavassa tätä helpottamaan kaivataan selkeää lakia ja käytänteitä, jotta sekä lasten että vanhempien yhdenvertaisuus toteutuisi. Neuvovassa puheessa huomiota saa myös viranomaisten, etenkin sosiaalityöntekijöiden, koulutuksen tärkeys. Sosiaalityöntekijöille toivotaan lisää tietoisuutta sukupuolen kohtaamisesta kuitenkin niin, ettei asiakkuuden ja sukupuolen huomioimisen keskellä unohdu ihminen yksilönä. Sosiaalityöntekijöitä kannustetaan työskentelemään isät huomioiden, äitejä unohtamatta.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kun ottaa tutkimuksen aiheeksi eroisyyden ja siihen liittyvän julkisen keskustelun, tietää tutkijana liikkuvansa vesillä, jossa kohtaavat voimakkaat tunteet ja kirjoittajien omakohtaiset tai läheisten kokemukset. Eroisyyttä tulkitaan ja tuotetaan julkisilla areenoilla moniäänisesti ja monella eri tavalla. Sanomalehden mielipidekirjoittelussa äänen saavat kaikki ne, joilla on asiaan jotain sanottavaa, niin isät, äidit kuin ammattilaisetkin. Mielipidekirjoittelussa ihmiset rakentavat ja uusintavat erilaisia ilmiöitä, omassa tutkimuksessani eroisyyttä ja siihen liittyvää viranomaistahoa koskevaa puhetta. Eroisyys ja viranomaistahoa koskeva puhe muotoutuvat sellaisiksi, kuin ne tuotetaan tietyssä ajassa, paikassa ja kulttuurissa. Ilmiö kuvaa täten myös aikaansa, jossa se elää.

Olen jäljittänyt tutkimuksessani eroisyyttä ja sen yhteydessä käytyä viranomaistahoa koskevaa puhetta siten, kuin se tuli esiin Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa vuosina 2000–2011. Arvokasta tietoa tutkimastani ilmiöstä sain myös tutkimuskirjallisuuden kautta, joka on luonut teoreettisen käsitteistön kautta pohjan tutkielmalleni. Sosiaalisen konstruktionismin ja metodologisten valintojeni kautta pääsin kiinni tutkimukseni aineistoon ja sen analysointiin. Näkemys siitä, että todellisuus rakentuu sosiaalisesti on kiinteä osa tutkimusmatkaani. Mielipidekirjoittelusta avautui diskurssianalyysille aivan erinomaisia ja puhuttelevia aineistoja. Niistä saattoi myös vaivattomasti todentaa arkimaailman puhetta koskevan lain: arkipuhe ja -käytännöt ovat kauttaaltaan myös moraalisia kannanottoja. Jari Eskolan ja Juha Suorannan (1998, 203) mukaan lehtikirjoittelu voi tehdä puolestamme jopa moraalisen ratkaisun siitä, miten erilaisissa tilanteissa tulisi toimia tai miten asioista tulisi ajatella. Olen kuvannut ja analysoinut tutkielmani luvuissa viisi ja kuusi niitä elementtejä, joiden varaan eroisyys ja viranomaistahoa koskeva puhe ilmiöinä rakentuvat yhden sanomalehden mielipidekirjoitusten läpi tarkasteltuna. Nyt on aika tarkastella kokoavasti, millaisia merkityksiä tutkimani ilmiö aineistossani sai.

Tutkimusaineistossani ja oman tulkintani perusteella eroisyyttä tuotetaan kahden vallitsevan puhettavan, aktiivisen ja heikon isyyden, valossa. Eroisyys merkityksellistyy mielipidekirjoittelun kautta siis joko aktiiviseksi tai heikoksi isyydeksi. Aktiivisen isyyden diskurssin sisällä isyyttä määritellään muun muassa lapsen edun kautta. Tässä puhettavassa lapsi nähdään tärkeänä osana miehen elämää ja toisinpäin. Kirjoituksissa isän merkitys lapselle tuodaan esiin juuri lapsen etuna ja oikeutena. Puheessa toivotaan, että lapsella olisi eron jälkeen yhteys molempiin vanhempiinsa, ja vanhempia kannustetaan jaettuun vanhemmuuteen ja toimivaan yhteistyöhön. Myös Mari Broberg ja Mia Hakovirta (2009) korostavat, että eron puolisoista ei tule tarkoittaa lapsen eroa vanhemmasta

tai vanhemman eroa lapsesta. Heidän mukaansa perhepolitiikan tavoitteita ja painotuksia pitää suunnata uudelleen, jotta lasten ihmissuhteiden jatkuvuus eron jälkeen kyetään turvaamaan nykyistä paremmin. Samalla äideille ja isille tulee taata tasavertaiset mahdollisuudet vanhemmuuteen ja läheisiin suhteisiin lastensa kanssa. (Mt., 139.) Kun fokus eronneista vanhemmista siirtyy lapsiin, on selvää, etteivät esimerkiksi mitkään asumismallit suojaa lasta huonosti hoidetulta erolta.

Aktiivisen isyyden diskurssissa eroisä saa merkityksen myös läsnä olevana ja vastuuntuntoisena, ja toisaalta hänet myös vastuutetaan näin toimimaan. Mielipidekirjoitusten mukaan nyky-yhteiskunnassa ollakseen aktiivinen äidin rinnalla, on isän otettava kasvatusvastuu ja -tehtävä tosissaan. Kirjoittajat tuovat esiin, kuinka eron jälkeen ei riitä, että isä tapaa lastaan vain silloin tällöin mukavien asioiden yhteydessä, vaan isyyteen kuuluu tavallisen arjen jakaminen lapsen kanssa iloineen ja suruineen. Aineistoni sanoma on samankaltainen kuin tutkielmani luvun kaksi teoreettinen taustoitus isyydestä ja siinä tapahtuneista muutoksista. Jouko Huttusen (2001) esittämä toteamus siitä, että isän tehtävä ja paikka perheessä ei ole nykypäivänä itsestään selvä, pitää siis paikkansa myös aineistoni valossa. Isältä vaaditaan hoivaa ja läsnäoloa pelkän elättäjyyden sijaan. (Mt., 149.) Eroisälle tulee kirjoittajien mukaan antaa mahdollisuus toimia lapsen kanssa kokeillen ja oivaltaen, eikä häntä tule väheksyä kasvattajana äidin rinnalla. Kirjoituksista tulkitsemani mukaan myös mies osaa olla tunteva ja välittävä sekä lapsistaan huolta pitävä, jos hän vaan itse niin tahtoo. Michael S. Kimmelin (2004, 293) mukaan tunteet voivat aukaista isyyteen juuri uusia rikastuttavia puolia. Isän omasta sitoumuksesta kasvatustehtävään kertoo myös selviytyjä-isän diskurssi, jossa isyyden aktiivisuus kietoutuu juuri kovaan periksiantamattomuuteen. Puhetavassa vanhemmuuden ei oletetakaan olevan helppoa. Kirjoitukset tuovat esiin, kuinka isyys, niin kuin äitiyskin, voi koostua ennen eroa ja sen jälkeen monista vastoinkäymisistä ja epäonnistumisen kokemuksista. Kirjoituksissa vanhempia kehoitetaan kuitenkin suuntaamaan katseensa eteenpäin ja näkemään mahdollisuus onnistumiseen. Selviytyjä-isän diskurssissa lapset nähdään eron jälkeen ennen kaikkea voimavarana ja isyys eräänlaisena onnellisuuden lähteenä. Myös Sirpa Taskisen (1994, 73) kuvaus isyydestä miestä tukevana ja kannattelevana asiana eron jälkeen tukee tämän tutkielman tuloksia.

Ennen kirjoitusten lukemista lähtöoletuksenani oli, että eronneen isän asemaa yhteiskunnassa saatettaisiin mahdollisesti aineistossani kritisoida. Heikon isyyden diskurssi kuvaa tätä kriittistä puhetta hyvin. Diskurssi nostaa esiin eroisän, joka syrjäytetään ja sivuutetaan lasta koskevissa asioissa ja päätöksenteossa. Puhetapa tuottaa näkymätöntä isyyttä ja äitien ylivaltaa suhteessa isään, jolloin eroisyys merkityksellistyy heikoksi. Jaana Vuori (2001, 125) tukee tutkimukseni tuloksia

toteamalla, että äitikeskeisyys on läsnä sosiaali-, terveys- ja kasvatustyössä. Kirjoittajat tuovat aineistossani esiin, kuinka yhteiskunnan perhettä tukevissa järjestelmissä äiti kohdataan ja huomioidaan usein ennen isää, ja äiti nähdään eri yhteyksissä lapsen ensisijaisena huoltajana. Vaikka lapsen tasapainoiseen kehitykseen voi riittää yhdenkin aikuisen läsnäolo, tulkitsem, ettei mikään tutkimus tai tilasto kuitenkaan puolla sitä, että isä voitaisiin lakaista lapsen elämän ulkopuolelle. Äitien ylivalta näyttäytyy aineistossani myös siinä, että he voivat tuottaa toiminnallaan heikkoa isyyttä. Kun kirjoituksissa puhutaan avioerosta, puhutaan myös tunteista. Kirjoittajien mukaan eron yhteydessä puolison ja parisuhteen menettäminen voi kärjistyä ilkeään mustamaalaamiseen ja toisen osapuolen satuttamiseen. Aineistostani ilmenee, että tällaisissa tilanteissa toinen osapuoli voi tietoisesti tai tiedostamattaan heikentää toisen vanhemman asemaa lapsen, läheisten ja viranomaisten silmissä. Kirjoituksista on tulkittavissa, että molemmat vanhemmat, niin äidit kuin isätkin, voivat heikentää ex-puolison vanhemmuutta ja täten yhteyttä lapseen. Mielipidekirjoitusten pohjalta onkin mielenkiintoista pohtia, nostaako avio- tai avoero vanhemmissa esiin niin voimakasta taistelutahdon tunnetta, että heillä hämärtyy raja sallittavan ja ei-hyväksyttävän toiminnan välillä.

Aineistoni perusteella on pääteltävissä, että monilla isyyteen liittyvillä ongelmakohtilla ei liene merkitystä niin kauan, kun vanhemmat elävät yhdessä tai sovussa eron jälkeen. Aineistoni kuvaa, kuinka erotilanteessa ongelmat voivat kuitenkin kärjistyä ja vanhemmuus muuttaa muotoaan ainakin toisella osapuolella. Mielipidekirjoituksissa isyys rakentuu heikoksi tilanteissa, joissa isyyttä määrittää jokin ongelma. Analyysini perusteella ongelman voi muodostaa isä itse tilanteissa, joissa hän laiminlyö lastensa tapaamista. Avioeron jälkeen isä voi tehdä valinnan: pysyykö hän aktiivisesti läsnä lastensa elämässä vai haluaako hän irtautua isyyden vastuusta ja jatkaa elämäänsä ”lapsettomana”. Tätä näkemystä tukee myös Anna-Maija Castrénin (2009, 133) toteamus siitä, että miehellä voi eron jälkeen olla enemmän vapautta toteuttaa isyyttään äitiin nähden. Analyysini tuloksena eroisuus voi määrittyä ongelmalliseksi myös järkkyneen taloudellisen tai terveydellisen tilanteen vuoksi. Liitän tähän sen, että isä voi tällöin tietoisesti ottaa etäisyyttä lapsistaan, jotta hankalan elämäntilanteen kohtaaminen olisi lapsille, ja ennen kaikkea hänelle itselleen, helpompaa. Isän väkivaltainen käyttäytyminen kuvataan aineistossani ongelmaksi ja isyyttä heikentäväksi tekijäksi. Tulkitsem kirjoituksista, että heikko isyys määrittyy tällöin perustellusti itse aiheutetuksi.

Tutkimustulokset kertovat siitä, että eroisien ongelmien taustalla voi ainakin osittain nähdä olevan yhteiskunnan miehille epäedulliset rakenteet. Ongelman kautta määrittyvän isyyden puhettavassa vallitsee sitkeä ja perusteeton kaksoisstandardi, jossa naisten ongelmat voidaan tulkita yhteiskunnan

aiheuttamiksi, mutta miesten ongelmat miesten omaksi syyksi. Aineisto tuottaa kuvaa eroisästä, joka on oman onnensa seppä toisin kuin äidit. Aineiston perusteella myöskään samoja lopputuloksia ei tavoitella niillä elämänalueilla, joilla miesten asema on huonompi. Tästä syystä kirjoitusten mukaan huoltajuspäätöksissä lapsi määrätään yleensä äidille. Kirjoituksista herääkin mieleeni kysymys, voidaanko miehiä yksin syyttää siitä, että he syrjäyttävät itsensä lastensa elämästä, kun yhteiskunnassamme on syvälle juurtuneita konservatiivisia käsityksiä sukupuolesta ja vanhemmuudesta. Tutkimuskirjallisuuden ja aineistoni perusteella voin jopa ymmärtää, että isä saattaa luovuttaa jo lapsen huoltoa ja tapaamista koskevan kilpajuoksun alkumetreillä, kun vastassa on äiti, ja ainakin vielä jollain tapaa äitimyyttiä toteuttava viranomaistaho. Leena Autonen-Vaaraniemen (2010, 53) tutkimuksen mukaan äitimyytti muodostuu helposti isän vanhemmuuden esteeksi.

Viranomaistahoa koskevaa puhetta rakennetaan aineistossani kahdesta vastakkaisesta puhetavasta, arvioivasta ja ymmärtävästä diskurssista, käsin. Arvioiva diskurssi edustaa negatiivissävytteistä suhtautumista viranomaistahoa kohtaan kun taas ymmärtävässä diskurssissa viranomaistaho nähdään eroisyyden yhteydessä myönteisemmin. Arvioivan puhetavan asenteellisuus viranomaistahon naisvaltaisuutta kohtaan tulee kirjoituksissa esiin, kun niissä kuvataan vanhempien asioimista eron yhteydessä esimerkiksi sosiaalialan ammattilaisten kanssa. Aineiston perusteella isä voidaan nähdä epätasa-arvoisessa asemassa äitiin nähden, sillä isä saa harvoin palvelua miespuoliselta työntekijältä, joka mahdollisesti ymmärtäisi häntä paremmin. Kun isä kohtaa vain naisia ja äitejä, voi hän kokea tilanteessa olonsa ulkopuoliseksi. Tätä näkemystä tukevat myös tutkijat Vivienne E. Cree ja Kate Cavanagh (1996, 6) korostaessaan, että naispainotteisessa sosiaalityössä isien ja miesten kohtaamiseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Arvioiva puhetapa kietoutuu myös yhteen lähtöoletukseni kanssa siitä, että eronneen isän asemaa yhteiskunnassa mahdollisesti kritisoidaan mielipidekirjoituksissa.

Arvioivassa puhetavassa myös kyseenalaistetaan viranomaistahoa ja työntekijöiden käytänteitä eroisyyden yhteydessä. Kritiikkiä kirjoituksissa saa se, että isät kohdataan eronneina miehinä, ei niinkään yksilöinä. Tulkitsen kirjoitusten perusteella, että se mikä toimii toisen perheen ja isän kohdalla, ei välttämättä toimi toisella. Kyseenalaistavaan puheeseen liittyy siis vahvasti myös sukupuoli. Samalla puhetavassa kyseenalaistetaan viranomaistahon asettuminen äidin puolelle lasta koskevissa sopimuksissa. Myös lainsäädäntö saa kirjoituksissa kritiikkiä siitä, että sen edessä vanhemmat eivät ole tasa-arvoisia. Diskurssissa vanhemmuus esittyy yhä äitikeskeisenä, jonka perusteella on pääteltävissä, että tutkielmani teoreettisessa taustoituksessa esitetyt huomiot ovat

yhteiskunnassamme vielä jonkinasteisina voimassa. Tutkimukseni tulosten valossa koen, että jos ja kun äitikeskeinen ajattelumalli vallitsee yleisessä asenneilmapiirissä eroon liittyvässä palvelujärjestelmässä, ei vanhempien asema asiakkaina voi olla tasavertainen. Jaana Vuorta (2001, 36) mukaillen ammattilaisille vahvistuu helposti kuva äidistä aktiivisena ja keskeisen aseman omaavana vanhempana, sillä juuri äiti useimmiten asioi ja edustaa perhettä sosiaali- ja terveyspalveluissa. Toisaalta äitikeskeisyys ja äitien vastuuttaminen ei myöskään ole lasten eikä naisten kannalta tasa-arvoista. Leena Santalan (2009, 144) mukaan monet äidit juuri toivovat eron jälkeen, että isät huomioitaisiin tasavertaisina vanhempina äidin rinnalla, eikä heidän tarvitsisi yksin kantaa vastuuta lapsen kasvatuksesta ja huollosta.

Viranomaistahoa koskevassa kyseenalaistavassa puheessa osansa saa myös yhteiskunnan resurssit. Niin kuin monen muunkin aiheen, myös eroisuuden yhteydessä resurssit nähdään riittämättöminä. Kirjoituksissa taloudellisten säästöjen vuoksi vanhemmuuden ja perheen nähdään kärsivän. Diskurssi tuo esiin, kuinka kaikki vanhemmat eivät saa keskusteluapua ja tukea eron kohdatessa. Aineiston perusteella on todettavissa, että työntekijöiden työtehtävien paremmalla organisoinnilla ja työajan järkevällä suunnittelulla voitaisiin eroperheiden kanssa tehtävää työtä järkeistää ja tehostaa. Tutkimustulos kertoo siitä, että vääränlaisella resursoinnilla unohtuu helposti perhe, ja ennen kaikkea lapset. Koen, että eroon liittyvän palvelukentän tulisi toimia niin, että kriisin kohdatessa kaikki perheet ovat tasa-arvoisessa asemassa palveluiden saannin suhteen.

Mielipidekirjoituksissa tuotetaan myös viranomaistahoa ymmärtävää puhetta. Ymmärrystä kuvaa hyvin aineistosta hahmottamani viranomaistahoa puoltava puhe. Puoltavassa puheessa viranomaistaho saa osakseen myötätuntoa ja arvostusta. Kirjoittajat katsovat, että haastavassa työssä viranomaiset, alan ammattilaiset, pyrkivät tekemään kaikkensa niiden resurssien ja voimavarojen puitteissa, mitä heillä on. Diskurssissa tuodaan esiin, kuinka kaikki erot eivät ole myöskään riittäviä, vaan monen avioeron yhteydessä vanhemmat pystyvät yhdessä sopimaan lapsen huoltoa ja tapaamista koskevista asioista. Tulkitsen, että tällöin erosta ei synny ilmiötä, joka olisi ongelmallinen tai toista osapuolta epätasa-arvoistava. Vaikka isyys kuvataan kirjoituksissa erityisen haavoittuvaisena eron yhteydessä, tuo viranomaistahoa puoltava puhe esiin, että isyys on ajan saatossa tasavertaistunut äitiyden rinnalla. Diskurssissa palvelujärjestelmän naisvaltaisuutta ei myöskään lähestytä ongelmalähtöisesti vaan se ymmärretään luonnollisena osana alan historiaa. Marjo Kurosen ja kumppaneiden (2004, 5) mukaan esimerkiksi sosiaalityö on pitkälti naisten harjoittamaa osittain siitä syystä, että se on lähtenyt liikkeelle naisten tekemästä vapaaehtoisesta hyväntekeväisyystyöstä ja kehittynyt ajan saatossa siihen, mitä se tänä päivänä on.

Ymmärtävän diskurssin sisältä on erotettavissa myös neuvovaa puhetta, jossa viranomaistahoa kannustetaan myönteisellä tavalla muutokseen. Aineiston perusteella on todettavissa, että muutosta ei tarvitse nähdä aina isoina investointeina, vaan se voi eropalveluiden kohdalla olla esimerkiksi resurssien suuntaamista oikeille sektoreille. Kirjoituksista välittyy myös ymmärrys siitä, ettei muutos tapahdu hetkessä. Kirjoituksissa kehoitetaan viranomaisia tekemään työtä molemmat vanhemmat huomioiden. Tätä tutkimustulosta tukee myös Jaana Vuoren (2001, 19) esittämä jaetun vanhemmuuden ideaali. Neuvovassa puheessa otetaan kantaa myös ammattilaisten koulutuksen tärkeyteen. Kirjoitusten perusteella koulutus nähdään avaimena siihen, että viranomaiset osaavat kohdata asiakkaiden erilaisen kirjon työssään.

Johtopäätöksenä voin todeta, että Helsingin Sanomien mielipidekirjoittelun kautta eteeni avautui erilaisten diskurssien kuvaama eroisyyden ilmiö, jossa erilaiset puhetavat nivoutuivat yhteen, tukivat toisiaan tai kilpailivat keskenään. Tulkitsen, että sanomalehden mielipidekirjoittelun pohjalta määrittyvä todellisuus eroisyyden ilmiöstä on sekä isyyden luonnollisia perinteitä ylläpitävä että uutta isyyttä luova. Perinteisen elättäjäisän rinnalle on noussut huolta kantava ja välittävä, lapsen etua ajatteleva eroisä. En ole etsinyt aineistostani yhdenlaista todellisuutta, vaan antanut kaikkien puhetapojen kuvata tätä eroisyyden ilmiön moninaisuutta. Viranomaistaho rakentuu aineistossani sekä eroisyyttä tukevaksi että tätä heikentäväksi ilmiöksi. Arvioivan ja ymmärtävän puhetavan valossa katson viranomaistaholla olevan valtaa vaikuttaa eron jälkeiseen isyyteen. Tutkimustulosteni perusteella viranomaistaholla on selkeä paikka eroisyyskeskustelussa. Kaikki aineistosta esittämäni on kuitenkin oman tulkintani tuotosta. Teemme tulkintoja sukupuolesta ja vanhemmuudesta päivittäin arjessamme, mutta myös tutkijoina analysoidessamme aineistoja ja tulkitessamme tuloksia. Toisessa hetkessä, toisen tutkijan läpi tulkitsemana, eroisyyttä ja viranomaistahoa koskevat diskurssit olisivat voineet olla toisenlaiset.

Jatkotutkimusta ajatellen koen tärkeäksi, että kentällä, jossa työskennellään eronneiden perheiden, äitien ja isien kanssa, tehdään tutkimusta siitä, miten erilaisissa käytännöissä, työmuodoissa ja -menetelmissä määritellään ja toisaalta myös tuotetaan sukupuolta. Sosiaalityön käytännöissä tarvitaan tietoa siitä, miten sukupuoli kytkeytyy asiakkaiden ja heidän sosiaalisten ongelmiansa määrittäisiin, ja miten se näkyy työntekijöiden tavoissa kohdata asiakkaansa. Jotta kirjo isistä asiakkaina eropalveluiden järjestelmässä ei jäisi ongelmakeskeisyydessään yksipuoliseksi, käytännön työn kentällä voitaisiin ryhtyä entistä enemmän tukemaan erilaisten maskuliinisuuksien ja isyyden muotojen kehittymistä ja yleistymistä. Näillä tarkoitan uuteen isyyteen liitettäviä

piirteitä, kuten tunteiden ilmaisua, hoivaavuutta ja avoimuutta läheisyydelle (esim. Huttunen 2001). Näitä ominaisuuksia yhä harvoin liitetään isään.

Pro gradu -tutkielman tekeminen on ollut kaikkea muutakin kuin se, mitä tässä kirjallisessa tuotoksessa esitän. Tutkielman tekeminen on ollut kohdallani pitkä prosessi, kuin matka, josta on oppinut paljon uutta. Tutkimukseni avulla olen jäsentänyt eroisyyden ilmiötä sekä syventänyt omaa osaamistani, niin ammatillisesti kuin tieteellisestikin. Prosessi on ollut monella tapaa palkitseva, mutta se on vaatinut myös aikaa ja useita keskusteluita itseni ja läheisteni kanssa. Sen että aineistoni keräämisen ja itse kirjoitustyön aloittamisen välillä kului jonkin verran aikaa, koen vain tämän tutkielman kannalta myönteisenä. Olen ehtinyt kirjoittaa työvihkooni matkan varrella monenlaisia ajatuksia ja huomioita. Tutkijuus on saanut kasvaa rauhassa, samoin ajatukset ja tulkinnat. Toivon, että tutkielmani herättää ajatuksia ja pohdintoja myös sen lukijoissa. Jari Eskolan (2010, 199) sanoin, tutkijan on osattava kuitenkin jossain vaiheessa laittaa työlleen piste ja niin on nyt aika tehdä tämänkin tutkielman kohdalla.

LÄHTEET

Alasuutari, Pertti (1996) *Toinen tasavalta*. Tampere: Vastapaino.

Antikainen, Mari (2007) *Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus lapsen huolto- ja tapaamissopimuspalvelussa*. Kuopio: Kuopio University, Publications E. Social Sciences 148.

Ambert, Anne-Marie (1994) An International Perspective on Parenting: Social Change and Social Constructs. *Journal of Marriage and Family* 56(3), 529–543.

Autonen-Vaaranieniemi, Leena (2010) Men's activism, moral reasoning and good fatherhood in post-divorce family context. *Nordic Journal for Masculinity Studies* 5(1), 46–59.

Autonen-Vaaranieniemi (2012) Eroisyyden oikeuttamisen periaatteet. Teoksessa Hannele Forsberg & Leena Autonen-Vaaranieniemi (toim.) *Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily & sosiaalityö*. Tampere: Vastapaino, 101–122.

Banks, Sarah (1995) *Ethics and Values in Social Work*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1994) *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: tiedonsosiologinen tutkielma*. Suomentanut ja toimittanut Vesa Raiskila. Helsinki: Gaudeamus.

Broberg, Mari & Hakovirta, Mia (2009) Isät ja lasten hyvinvointi eron jälkeen. Teoksessa Aino Kääriäinen, Juha Hämäläinen & Pirjo Pölkki (toim.) *Ero, vanhemmuus ja tukeminen*. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto/Neuvo-projekti, 123–144.

Broberg, Mari (2010) *Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi*. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitoksen julkaisuja D 52.

Bruijn, Teja & Homm, Marja & Talasterä, Sirkka (1994) Suomalaisen miehen selviytyminen avioerotilanteessa. Teoksessa Sirpa Taskinen (toim.) *”En ole katkera, mutta kuitenkin...” Avioerosta selviytyminen ja perheasiain sovittelu*. Helsinki: Stakes, raportteja 166, 49–100.

Burr, Vivien (2003) *Social constructionism*. Second edition. London: Routledge.

Castrén, Anna-Maija (2009) *Onko perhettä eron jälkeen? Eroperhe, etäperhe, uusperhe*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Cree, Vivienne E. & Cavanagh, Kate (1996) Men, masculinism and social work. Teoksessa Kate Cavanagh & Vivienne E. Cree (eds.) *Working with men: feminism and social work*. London: Routledge, 1–8.

Day, Randal D. & Lamb, Michael E. (2004) Conceptualizing and measuring father involvement. Pathways, problems and progress. Teoksessa Randal D. Day & Michael E. Lamb (toim.) *Conceptualizing and measuring father involvement*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, 1–18.

Eräranta, Kirsi (2006) Isyys, perhe ja yhteiskunnallinen hallinta: hoivaa vai tasa-arvoa? *Sosiologia* 43(4), 293–305.

- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, Jari (2010) *Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta*. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 179–203.
- Fairclough, Norman (1995) *Miten media puhuu*. Suomentanut Virpi Blom & Kaarina Hazard. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, Norman (2003) *Analysing discourse. Textual analysis for social research*. London: Taylor & Francis.
- Featherstone, Brid (2004) *Family life and family support: a feminist analysis*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Forsberg, Hannele (1994) *Yksi ja monta perhettä. Tutkimus sosiaalityöntekijöiden perhetulkinnoista sosiaalitoimistotyössä*. Helsinki: Stakes, tutkimuksia 42.
- Forsberg, Hannele (1995) *Sosiaalitoimiston isä: kaivattu, toivoton ja uhkaava*. Teoksessa Leena Eräsaari, Raija Julkunen & Harriet Silius (toim.) *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla*. Tampere: Vastapaino, 132–149.
- Forssén, Katja & Haataja, Anita & Hakovirta, Mia (2009) *Yksinhuoltajien asema suomalaisessa hyvinvointivaltiossa*. Teoksessa Katja Forssén, Anita Haataja & Mia Hakovirta (toim.) *Yksinhuoltajuus Suomessa*. Helsinki: Väestöliitto, Väestötutkimuksenlaitoksen julkaisu D 50, 9–18.
- Foucault, Michel (1982) *The Archeology of Knowledge*. Translated by A.M. Sherisan Smith. New York: Pantheon Books.
- Gergen, Kenneth J. (1999) *An invitation to social construction*. London: Sage.
- Hautanen, Teija (2010) *Väkivalta ja huoltoriidat*. Tampere: Tampere University Press, Acta Universitatis Tamperensis 1544.
- Heinonen, Jari (2006) *Työläismies ahdingossa? Kolme miessukupolvea rakennemuutosten Suomessa*. Helsinki: Palmenia.
- Helsingin Sanomat 30.9.2003. *Vahva uutislehti, jossa on myös hyötytietoa*. Uutiset sivu. Luettu 23.3.2015.
- Hokkanen, Tiina (2002) *Sitä eletään sitä eronneen perheen elämää*. Teoksessa Anna Rönkä & Ulla Kinnunen (toim.) *Perhe ja vanhemmuus*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hokkanen, Tiina (2005) *Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 267.

Huttunen, Jouko (2001) Isänä olemisen uudet suunnat: hoiva-isiä, etä-isiä ja ero-isiä. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Isätoimikunnan mietintö (1999) Komiteamietintö 1999:1. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

Jallinoja, Riitta (1997) Moderni säädyllisyys. Aviosuhteen vapaudet ja sidokset. Helsinki: Gaudeamus.

Jallinoja, Riitta (2006) Perheen vastaisku: familistista käännettä jäljittämässä. Helsinki: Gaudeamus.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993). Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino, 17–47.

Jokinen, Arja (2002) Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. 2. painos. Tampere: Vastapaino, 37–53.

Jokinen, Arja & Juhila Kirsi (2002) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. 2. painos. Tampere: Vastapaino, 54–97.

Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2002) Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. 2. painos. Tampere: Vastapaino, 233–252.

Julkunen, Raija (2003) Naiset ja miehet. Teoksessa Tuula Helne, Raija Julkunen, Jouko Kajanoja, Sini Laitinen-Kuikka, Tiina Silvasti & Jussi Simpura (toim.) Sosiaalinen politiikka. Helsinki: WSOY, 363–387.

Karttunen, Risto (2010) Isän ja äidin välissä. Lapsen kuulemisen psykologinen kehys huolto- ja tapaamisriidoissa. Tampere: Tampere University Press, Acta Universitatis Tamperensis 1546.

Keskinen, Suvi (2005) Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Tampere: Tampere University Press, Acta Electronica Universitatis Tamperensis 431.

Kimmel, Michael S. (2004) The gendered society. 2.painos. New York: Oxford University Press.

Kiviniemi, Kari (2010) Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 70–85.

KMT 2014 lukijamäärät. Saatavissa:

http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2015/02/KMT_2014_lukijamaarat.pdf. Viitattu 23.3.2015.

Kolehmainen, Jani & Aalto, Ilana (2004) Johdanto isyyksien tutkimiseen. Teoksessa Ilana Aalto & Jani Kolehmainen (toim.) Isäkirja: mies vanhemmuus ja sukupuoli. Tampere: Vastapaino, 9–25.

- Korpinen, Johanna (2008) Istuntoja institutionaalisen katseen alla. Lastensuojelun suulliset käsittelyt hallinto-oikeudessa. Tampere: Tampere University Press, Acta Universitatis Tamperensis 1322.
- Koskela, Jari (2012) Avioero suomalaisen miehen kokemana. Ero ja erosta toipuminen prosessina. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto, Dissertation in Social Sciences and Business Studies no 46.
- Kurki-Suonio, Kirsti (1999) Äidin hoivasta yhteishuoltoon – lapsen edun muuttuvat oikeudelliset tulkinnat. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys, Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja 222.
- Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta & Nyqvist, Leo & Petrelius, Päivi (2004) Sukupuolistunut ja sukupuoleton sosiaalityö. Teoksessa Marjo Kuronen, Riitta Granfelt, Leo Nyqvist & Päivi Petrelius (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö: sosiaalityön tutkimuksen 3. vuosikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 5–18.
- Kuula, Arja (2011) Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kääriäinen, Aino & Hämäläinen, Juha & Pölkki, Pirjo (2009) Ero, vanhemmuus eron jälkeen ja eroauttaminen tutkimuskohteina. Teoksessa Aino Kääriäinen, Juha Hämäläinen & Pirjo Pölkki (toim.) Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto/Neuvo-projekti, 11–16.
- Lapsen elatus ja huolto 2013 (2014) Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisuja. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116177/Tr10_14.pdf. Viitattu 12.3.2015.
- Maksimainen, Jaana (2008) Terapiakulttuurinen parisuhde ja median erotarinat. Teoksessa Eija Sevón & Marianne Notko (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Palmenia Helsinki University Press, 209–232.
- Maksimainen, Jaana (2010) Parisuhde ja ero. Sosiologinen analyysi terapeuttisesta ymmärryksestä. Helsinki: Helsingin yliopisto, Sosiaalitieteiden julkaisuja 2010:3.
- Moilanen, Pentti & Räihä, Pekka (2010) Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 46–69.
- Mykkänen, Johanna (2010) Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 382.
- Mäkilä, Kimmo (2007) Tuhoa, tehoa ja tuhlausta. Helsingin Sanomien ja New York Timesin ydinaseutisoinnin tarkastelua diskurssianalyttisestä näkökulmasta 1945–1998. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä Studies in Humanities 84.
- Nieminen, Armas (1993) Suomalaisen aviorakkauden ja seksuaalisuuden historia. Avioliitto- ja seksuaalikysymyksiä suomalaisen hengenelämän ja yhteiskunnan murroksessa sääty-yhteiskunnan ajoilta nykypäivään. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuksenlaitoksen julkaisuja D 27.
- Nousiainen, Kirsi (2004) Lapsistaan erillään asuvat äidit. Äitiysidentiteetin rakentumisen tiloja. SoPhi 89. Jyväskylä: Minerva.

Paajanen, Pirjo (2003) Parisuhde koetuksella. Käsityksiä parisuhteesta ja sen purkautumisesta. Perhebarometri 2003. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitoksen katsauksia E17.

Paajanen, Pirjo (2006) Päivisin leiväntuoja, iltaisin hoiva-isä: alle 3-vuotiaiden esikouluikäisten isien näkemyksiä ja kokemuksia isyydestä. Perhebarometri 2006. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitoksen katsauksia E24.

Petrelus, Päivi (2005) Sukupuoli ja subjektiivisuus sosiaalisuudessa. Tulkintoja naistyöntekijöiden muistoista. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Studies in Education, Psychology and Social Research 266.

Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2009) Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.

Potter, Jonathan (1996) Representing reality. Discourse, rhetoric and social construction. London: Sage.

Reunanen, Esa (2004) Budjettijournalismi julkisena keskusteluna. Tekstianalyttisiä näkökulmia suomalaisen ja ruotsalaisen budjettikirjoitteluun. Tampere: Tampere University Press, Acta Electronica Universitatis Tamperensis 300.

Sanomalehtien Liitto. Saatavissa:

http://www.sanomalehdet.fi/sanomalehtitieto/levikki/suomen_10_suurinta_sanomalehtealevikin_mukaan. Viitattu 23.3.2015.

Santala, Leena (2009) Miten vanhemmat järjestävät lapsen huollon ja asumisen eron jälkeen? Teoksessa Katja Forssén, Anita Haataja & Mia Hakovirta (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitoksen julkaisuja D 50, 136–153.

Seligson, Anna (2008) Sosiaaliala ja sukupuoli. Sosiaalialan kehittämishankkeen sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, selvityksiä 2007:70.

Shields, Stephanie A. (2000) Thinking about gender, thinking about theory. Gender and emotional experience. Teoksessa Agneta H. Fisher (toim.) Gender and emotion: social psychological perspectives. Cambridge: Cambridge University Press, 3–23.

Sivilisäädyn muutokset 2013 (2014) Tilastokeskuksen julkaisuja. Saatavissa:

http://www.stat.fi/til/ssaaty/2013/ssaaty_2013_2014-04-17_fi.pdf. Viitattu 12.3.2015.

Suoninen, Eero (2002) Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. 2. painos. Tampere: Vastapaino, 17–36.

Taskinen, Sirpa (1994) ”En ole katkera, mutta kuitenkin...”. Avioerosta selviytyminen ja perheasiain neuvottelu. Helsinki: Stakes, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskusten raportteja 166.

Vuori, Jaana (2001) Äidit, isät ja ammattilaiset. Tampere: Tampere University Press, Acta Electronica Universitatis Tamperensis 95.

Vuori, Jaana (2004) Isyyden mallit ja isien valinnat. Teoksessa Ilana Aalto & Jani Kolehmainen (toim.) Isäkirja: mies, vanhemmuus ja sukupuoli. Tampere: Vastapaino, 29–63.

Vuori, Jaana (2009) Men's Choices and Masculine Duties: Fathers in Expert Discussions. *Men and Masculinities* 12(1), 45–72.

Wiio, Juhani (2006) Media uudistuvassa yhteiskunnassa. Median muuttuvat pelisäännöt. Helsinki: Sitra.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuksessa käytetyt Helsingin Sanomien mielipidekirjoitukset

Vuosi	Pvm	Otsake
2000	5.1.	Isän oikeudet unohdetaan tyystin avioerotilanteessa
	8.1.	Vanhemmuus ei suinkaan lopu eroon
	29.1.	Lapsi tarvitsee isänkin ohjausta
	7.2.	Tavoittelemmeko väärää tasa-arvoa?
	14.6.	Kriisiperheille asiantuntevaa apua
2001	7.2.	Isyyden tukeminen voisi alkaa neuvolasta
2003	14.7.	Missä on isän suoja pedofiliasyytöksiltä?
2004	5.7.	Isien vanhemmuutta ei tueta tarpeeksi
	18.7.	Isät vetäytyvät lapsen elämästä pakon edessä
2005	17.2.	Kaksi kotia on lapsen etu erotilanteessa
	24.2.	Lapsia koskeva sopimus ensin vain määräajaksi
	27.2.	Yhteishuolto voi tuntua raskaalta eron jälkeen
	4.3.	Laki uhkaa heikentää isyyttä
	3.6.	Lasten ja isien oikeudet eivät toteudu
	18.6.	Huoltajuseriitit vaativia selvitettäviä
	16.8.	Erolasten kohtalot väärissä käsissä
	21.8.	Huoltoriita on usein järjestelmän syytä
	22.8.	Eroaville perheille annettava aikalisä
	24.8.	Vanhemmuus on muistettava erossakin
	14.11.	Myös eroisä arvostaa vanhemmuutta
	21.11.	Isien asema huoltokiistoissa ei ihmetytä
	26.11.	Uudenlainen järjestelmä elatusmaksuihin
2006	22.2.	Miesten syrjäytyminen jäänyt huomiotta
2008	20.3.	Tapaamisriidat uhkaavat lasten hyvinvointia
	27.3.	Miltä miesten asema näyttää todellisuudessa?
	28.3.	Ulkosakko ei auta tapaamisriidoissa
	25.7.	Lapset eriarvoisia vanhempien erotessa
	1.12.	Äiditkin pahoinpitelevät lapsiaan

Vuosi	Pvm	Otsake
	4.12.	Yksinhuoltajuus pitäisi sallia vain poikkeustapauksissa
	17.12.	Entä kun eronnut vanhempi ei halua tavata lastaan?
	20.12.	Erovanhempien yhteistyö ei ole helppo asia
2009	26.2.	Pikkulapselle yksi koti on enemmän kuin kaksi
	10.3.	Väkivalta heijastuu vanhemmuuteen
	9.5.	Tasa-arvo toisi onnea naisille - ja miehille
	8.7.	Yhteishuoltajuuden käytännöt voivat lannistaa etävanhemman
	1.9.	Lapsistaan erotettu vanhempi on taloudellisestikin heikoilla
	3.10.	Kaksi kotia voi olla avioerolapselle liikaa
	6.10.	Avoparien isyysasiat pois lastenvalvojilta
	7.10.	Tyttäreni on kahden maailman valtiatar
	7.10.	Tärkeintä on hyvä suhde
2010	5.1.	Lapsiriidoille oma tuomioistuin
	24.1.	Väkivallan vähättely ei ehkäise väkivaltaa
	6.4.	Vähemmän raskasta äitiyttä ja enemmän hyvää isyyttä
	5.5.	Persoonallisuushäiriöiset vanhemmat olisi tunnistettava lapsiriidoissa paremmin
	17.5.	Yhteiskunta syrjii miehiä
	18.5.	Tasa-arvoa päätöksiin huoltajuudesta
	19.5.	Ihmettelen, missä hirviöäidit ovat
	21.5.	Kunnat eivät ole panostaneet riittävästi perheasioiden sovitteluun
	17.6.	Wahlroosin kanta on oikeutettu
	17.7.	Lapsella pitää olla oikeus molempiin vanhempiin
	19.7.	Naiset, antakaa lapsille mahdollisuus isään
	19.7.	Lapsi pitää usein lähivanhempaa viattomana
	20.7.	Kunpa joku olisi kertonut minulle ajoissa vieraannuttamisesta
	22.7.	Vieraannuttamiskeskustelussa ei saa turhaan syyllistää äitejä
	24.7.	Mies saa lapset vain, jos äiti sen heille sallii
	25.7.	Lasten etuja valvottava vanhempien erotessa
	25.7.	Erolapsi, kuuntele kummankin kertomus
	6.9.	Vuoroasuminen voi sopia myös alle nelivuotiaille lapsille
	7.9.	Huoltajuuskiistassa äitikin voi olla heikoilla

Vuosi	Pvm	Otsake
	19.9.	Lastenvalvojan kanta isyyden vahvistamiseen hämmästytti
	20.9.	Isyyden selvittäminen on lapsen etu
	5.10.	Lastenvalvojan tehtävä on selvittää isyys
	6.10.	Paperi-isä on tyhjää parempi
	14.11.	Isyyteni muutti nopeasti muotoaan
	14.11.	Isät kertovat 1
	14.11.	Isät kertovat 2
	14.11.	Isät kertovat 3
	14.11.	Isät kertovat 4
2011	16.3.	6+6+6-vanhempainvapaa tukee lapsen hyvinvointia ja sukupuolten tasa-arvoa
	23.3.	Isän aktiivinen vanhemmuus on lapsen etu
	23.3.	Lapsi tarvitsee isän jatkuvaa läsnäoloa elämänsä alussa
	24.5.	Yhteisestä kodista lähtenyt on aina altavastaja
	13.11.	Hoitovapaalle jääminen oli elämäni paras päätös
	13.11.	Tyttäreni isällä ei ole oikeutta isäkuukauteen